

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Informacijos ir komunikacijos katedra

Justina Aidietytė

Tarptautinės komunikacijos magistro studijų programos studentė

**LIETUVOS KOMUNIKACIJOS SU UŽSIENIO LIETUVIAIS POLITIKA:
PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENIŲ ATSTOVŲ VERTINIMAS**
MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Vadovė: lekt. I. Gečienė

Vilnius, 2010

Aidietytė, Justina

Ai18 Lietuvos komunikacijos su užsienio lietuviais politika: pasaulio lietuvių bendruomenių atstovų vertinimas : magistro darbas / Justina Aidietytė ; mokslinis vadovas Ingrida Gečienė ; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos katedra. – Vilnius, 2010. – 90 lap. : Maš. – Santr. angl. – Bibliogr.: lap. 73–75 (38 pavad.).

UDK 008(327):352.2

Reikšminiai žodžiai: *Lietuvos komunikacijos politika, migrantai ir migracijos bangos iš Lietuvos, užsienio lietuviai, Lithuanian Communication policy, emigrants and migrations form Lithuania, foreign Lithuanians.*

Magistriniame darbe keliami hipotezė: Lietuvos komunikacijos politika (strategija) yra sudaryta ir veikia tikslingai, atsižvelgiant į nagrinėjamos temos teorines prielaidas, tačiau ji veikia ne efektyviai, kas galėjo būti nulemta to, jog kuriant ir vykdant ilgalaikę strategiją neatsižvelgta į užsienio lietuvių pastabas ir pasiūlymus, kas galėtų padaryti šį bendradarbiavimą efektyvesniu.

Atsižvelgiant į iškeltą hipotezę nustatomas šio darbo *objektas* – Lietuvos valstybės komunikacijos politikos su užsienio lietuviais problematika.

Darbo *tikslas* yra atskleisti kokios problemos kuria barjerus siekiant efektyvių rezultatų. Ir kaip tas problemas siūlo spręsti užsienio lietuvių oficialieji atstovai – pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai.

Siekiant šių tikslų šiame darbe keliami tokie *uždaviniai*: * išsiaiškinti pagrindines Lietuvos migracijos priežastis, kurias paaiškina tarptautinės migracijos teorijos; * išnagrinėti Lietuvos komunikacijos politiką, kaip tarptautinės komunikacijos politikos pagrindu paremtą veiksmų koordinavimą; * apklausus pasaulio lietuvių bendruomenių narius, kaip užsienio lietuvių oficialiuosius atstovus, išsiaiškinti kokios jų nuomone problemos kuria barjerus siekiant efektyvesnės Lietuvos komunikacijos politikos su užsienio lietuviais ir kokius problemų sprendimo būdus jie siūlo.

Darbo teorinėse dalyse nagrinėjama ir vertinama teorinė medžiaga susijusi su Lietuvos migracija ir tarptautinio bendradarbiavimo sritimis. Tai yra išanalizuotas migracijos reiškinys ir pritaikytos nagrinėjamos teorinės prielaidos siekiant išsiaiškinti Lietuvos didžiąsias migracijos srautus paaiškinančias priežastis. Taip pat išnagrinėtos tarptautinio bendradarbiavimo teorinės prielaidos, kurios parodo, kokiu pagrindu buvo sukurta Lietuvos ir užsienio lietuvių komunikacijos strategija ir ar ji atitinka visas tarptautinio bendradarbiavimo normas.

Paskutinėje darbo dalyje yra atliktas tyrimas, kuriuo siekiama išsiaiškinti pasaulio lietuvių bendruomenių atstovų požiūrį į veikiančią strategiją ir jų pastabas bei pasiūlymus, ką reikia nuveikti, siekiant padaryti ją efektyvesne.

Atlikus visus nagrinėjimus darbe prieita prie *išvados*, jog darbo pradžioje iškelta hipotezė yra dalinai patvirtinama, tai yra iš teorinių darbo dalių galima matyti, jog strategija yra sudaryta tikslingai ir veikia pagal visas galiojančias tarptautinio bendradarbiavimo normas. Tačiau ji yra ne efektyvi, ką lemia, anot užsienio lietuvių atstovų, pačių migrantų atsainumas šios komunikacijos vykdyme ir finansavimo problemos.

Pasiūlymas darbo pratęsimui būtų stebėti, kaip toliau yra tobulinama ir vykdoma šios komunikacijos su užsienio lietuviais politika, įtraukiant naujus tyrimo būdus, kurie įtakotų komunikacijos efektyvumą skatinančius veiksnius.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. MIGRACIJOS REIŠKINYS LIETUVOJE.....	10
1.1. Pagrindinės sąvokos	11
1.2. Pagrindinės migraciją aiškinančios teorijos.....	13
1.3. Migracija Lietuvoje.....	20
1.4. Apibendrinimas.....	28
2. TARPTAUTINĖS KOMUNIKACIJOS POLITIKA.....	30
2.1. Pagrindinės sąvokos.....	31
2.2. Tarptautinės komunikacijos politikos teorija.....	33
2.3. Lietuvos komunikacijos politika su užsienio lietuviais	38
2.4. Apibendrinimas.....	45
3. PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENIŲ ATSTOVŲ „ILGALAIKĖS VALSTYBĖS SANTYKIŲ SU UŽSIENIO LIETUVIAIS 2008-2020 METŲ STRATEGIJOS“ VERTINIMAS: TYRIMAS	47
3.1. Tyrimo aprašymas.....	48
3.2. Tyrimo rezultatai.....	52
3.3. Tyrimo apibendrinimas.....	66
3.4. Pasiūlymas tolimesniems tyrimams.....	67
IŠVADOS.....	70
Lithuanian Communication policy with foreign Lithuanians: the assessment of Lithuanian World Community members (summary)	72
Literatūros sąrašas.....	74
Priedai	
1 priedas. Anketos pavyzdys.....	77
2 priedas. Ilgalaikė valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategija.....	82

IVADAS

Per pastaruosius kelis šimtmečius įvyko keli dideli emigracijos procesai iš Lietuvos teritorijos, kurie suformulavo tam tikras išėivijos grupes: * autochtonai arba etninių žemių lietuviai (tautiečiai, gyvenantys Baltarusijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Kaliningrado srityje); * posovietinės erdvės arba vadinamieji „Rytų kraštų“ lietuviai; * tradicinės išėivijos (Australijos, Šiaurės ir Pietų Amerikos lietuvių susivienijimai), bei neseniai atsiradę * „naujosios bangos“, arba ekonominiai, migrantai. Siekiant vartoti vieną bendrą sąvoką, apimančią visus lietuvius gyvenančius už Lietuvos ribų, naudojama *užsienio lietuvių* sąvoka, kuri apima tiek emigrantus, tiek ir išėivijos palikuonis gimusius ne Lietuvoje, bet tautiniu atžvelgiu laikančius save lietuviais. Sąvoka „užsienio lietuviai“ yra konstruojama bendros kilmės atžvelgiu [37], o ne tautiniu pagrindu, pavyzdžiui, išvykęs iš Lietuvos lenkų tautybės pilietis taip pat patenka į „užsienio lietuvių“ sąvokos aprėptį.

Šiame darbe kalbant apie emigravusius užsienio lietuvius yra kalbama apie išvykstančius iš šalies ir ketinančius apsigyventi (ar jau gyvenančius) svetur nuolat arba ilgesniam negu 6 mėnesių laikotarpiui. [7]

Atsižvelgiant į tai, jog pastarosiomis dienomis spaudoje vis dažniau pasirodo pareiškimų apie susirūpinimą dėl vis augančios emigracijos iš Lietuvos (šiuo metu Eurostato duomenimis Lietuva pirmąja emigrantų skaičiumi visoje Europoje [5]). Susirūpinimą kelia „protų nutekėjimas“ – specialistų išvykimas į kitas šalis. Ir jau imta mąstyti, kas bus kai Lietuvos ekonomika atsigaus ir atsiras specialistų poreikis, o jie visi išvykę. Iš pradžių buvo mėginama stabdyti emigraciją, tačiau tai nebuvo veiksminga, nes susiklosčiusi sunki ekonominė padėtis Lietuvoje ligi šiol verčia daugelį emigruoti ieškant geresnių gyvenimo sąlygų. Nors Statistikos departamentas tikslių duomenų nepateikia, iš esamų tyrimų galima identifikuoti, jog *vidutinis išvykstantis lietuvis yra 20-29 metų jaunimas, taip pat aukštos kvalifikacijos darbuotojai* [5].

Po nesėkmingų bandymų sustabdyti emigraciją imta kalbėti apie „protų“ susigrąžinimą. Tokiu būdu imtasi kelių strateginių veiksnių emigracijai valdyti (atsižvelgiant į kitų šalių patirtį): mėginti pristabdyti emigracijos mastus; teikti informacinę paramą ketinantiems išvykti (kad tvirtai apsisprendę išvykti lietuviai užsienyje žinotų savo teises ir dirbtų kaip lygiaverčiai darbuotojai); vystyti bendradarbiavimą su užsienio lietuvių organizacijomis (išlaikant nuolatinį įvairių kartų emigrantų ryšį su tėvyne) ir teikti pagalbą norintiesiems sugrįžti (teikti informaciją apie valstybės politiką, įstatymų bazės pokyčius, kuriais atsižvelgiama į ketinančių grįžti į Lietuvą tautiečių poreikius). [7]

Siekiant visų šių tikslų Lietuvos valstybė ėmė glaudžiai bendradarbiauti su didele veiklos patirtį su išeiviais jau turinčia Pasaulio lietuvių bendruomene, kuri apjungia daugelį kraštų lietuvių bendruomenių (toliau darbe visos kraštų lietuvių bendruomenės ir Pasaulio lietuvių bendruomenė vadinami vienu bendru pavadinimu – Pasaulio lietuvių bendruomenės arba trumpinama PLB). Šios bendruomenės apjungia tam tikrame krašte gyvenančius lietuvius. Užsienio politologai vieningai sutinka, kad *šiuolaikinė diaspora – tai transnacionalinė bendruomenė, kuri moka apginti savo interesus gyvenamuosiuose kraštuose, o taip pat susijungusios stiprios kraštų bendruomenės gali daryti stiprų lobistinį poveikį, padėdamos savo kilmės šaliai* [7]. Šis bendradarbiavimas yra labai vertingas Lietuvai, nes didžiąją dalį sunkiausio darbo atlieka užsienio lietuvių bendruomenės: sugeba suderinti skirtingų socialinių grupių interesus vienijamus tos pačios kilmės asmenų, bei sugeba išlaikyti ir apginti savo interesus (kaip institucijos). Bendruomenės atlieka tokias funkcijas: etnokultūrinio paveldo saugojimas; užtikrina ekonominę bendruomenės pagrindą, telkia finansus; ir kuria visuomenines–politines sąlygas bendruomenei išlikti. Taigi bendruomenė, kaip įstaiga, tampa tarsi oficialia lietuvių atstove tam tikroje teritorijoje ir oficialia atstove bendraujant su Lietuvos valstybe, jos institucijomis.

Atsižvelgiant į tai, jog šios institucijos yra užsienyje gyvenančių lietuvių oficialieji atstovai Lietuvos valstybei tampa lengviau bendrauti ir bendradarbiauti su savo tautiečiais gyvenančiais užsienyje. Tokiu būdu Lietuva kontaktuoja su užsienyje esančia institucija, o ne visais tautiečiais atskirai toje teritorijoje. Atsiranda galimybė instituciniam tarptautiniam bendradarbiavimui siekiant vieno tikslo – *išsaugoti užsienyje gyvenančių lietuvių tautinį tapatumą*.

Institucinis bendradarbiavimas suteikia galimybę efektyviau kurti ir tobulinti Lietuvos valstybės sukurta ilgalaikę strategiją su užsienyje gyvenančiais tautiečiais. Ši strategija siekdama savo iškeltų tikslų didžiausią dėmesį telkia į užsienyje gyvenančių lietuvių organizacijų rengiamų projektų rėmimą ir palaikymą. Prioritetai teikiami švietimui (lituanistinėms mokykloms, lietuvių kalbos ir etnokultūros fakultatyvams, bendrojo lavinimo mokykloms, moksleivių ekskursijoms į Lietuvą ir kt.); kultūrai (kultūros dienoms, seminarų, konferencijų, parodų, koncertų organizavimui ir kt.), leidybai ir informacijai (bendruomenių leidžiamiems laikraščiams, žurnalams, knygoms, lietuviškoms radijo ir televizijos laidoms).

Nepaisant šių santykių ir ilgalaikės strategijos, atlikti tyrimai emigracijos srityje (vienas jų yra „Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas“) parodė, jog vis dar išlieka aktuali problema komunikacijos srityje [11]. Ši situacija verčia susimąstyti ir bandyti išsiaiškinti, kas buvo padaryta ne taip, kaip turėjo būti ir ką reikėtų keisti, kad situacija pasikeistų.

Išnagrinėjus Lietuvos politiką su migracija išaiškėjo, jog pastaruju metu vis daugėja įvairių tyrimų, vertinimų, pasiūlymų kaip reikia valdyti susidariusią situaciją dėl gausios emigracijos. Tačiau

reikia pastebėti, jog visi tyrimai yra susiję su Lietuvos politika stabdant migraciją ar reguliuojant jos mastus bei migrantų sugrąžindinimo į tėvynę aspektais. Išnagrinėjus Lietuvos komunikacijos politikos ištirtumą Lietuvoje paaiškėjo, jog tyrimų skirtų nagrinėti ir tyrinėti būtent komunikacijos politikos, bendravimo ir bendradarbiavimo aspekto, vystymąsi ir vykdymą nebuvo atliekami išskyrus vieną išsamų tyrimą atliktą prieš kuriant strategiją (Strateginių studijų centro parengtą studiją „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išeivijos atžvilgiu“). Visa informacija susijusi su komunikacijos politikos vykdymu yra pasiekama tik žiniasklaidoje pasirodančiuose pranešimuose – dažniausiai neigiamuose. Neigiamo aspekto dažniausiai susilaukia Lietuvos institucijų darbas.

Atsižvelgiant į susidariusią situaciją yra keliami *hipotezė*: Lietuvos komunikacijos politika (strategija) yra sudaryta ir veikia tikslingai, atsižvelgiant į nagrinėjamos temos teorines prielaidas, tačiau ji veikia ne efektyviai, kas galėjo būti nulemta to, jog kuriant ir vykdant ilgalaikę strategiją neatsižvelgta į užsienio lietuvių pastabas ir pasiūlymus, kas galėtų padaryti šį bendradarbiavimą efektyvesniu.

Atsižvelgiant į iškeltą hipotezę nustatomas šio darbo *objektas* – Lietuvos valstybės komunikacijos politikos su užsienio lietuviais problematika.

Darbo *tikslas* yra atskleisti kokios problemos kuria barjerus siekiant efektyvių rezultatų. Ir kaip tas problemas siūlo spręsti užsienio lietuvių oficialieji atstovai – pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai.

Siekiant šių tikslų šiame darbe keliami tokie *uždaviniai*: * išsiaiškinti pagrindines Lietuvos migracijos priežastis, kurias paaiškina tarptautinės migracijos teorijos; * išnagrinėti Lietuvos komunikacijos politiką, kaip tarptautinės komunikacijos politikos pagrindu paremtą veiksmų koordinavimą; * apklausus pasaulio lietuvių bendruomenių narius, kaip užsienio lietuvių oficialiuosius atstovus, išsiaiškinti kokios jų nuomone problemos kuria barjerus siekiant efektyvesnės Lietuvos komunikacijos politikos su užsienio lietuviais ir kokius problemų sprendimo būdus jie siūlo.

Darbo teorinėse dalyse nagrinėjamas ir vertinamas komunikacijos politikos su užsienio lietuviais problemos atsiradimą, vystymąsi bei vykdymą atspindinti medžiaga ir atlikus tyrimą analizuojami nauji empiriniai duomenys, galintys atskleisti esančios problemos sprendimo būdus.

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoji dalis yra – migracijos reiškinio Lietuvoje analizė. Trumpai apžvelgiamos Lietuvos didžiosios migracijos bangos bei pristatomos tarptautinę migraciją aiškinančios teorijos ir jų dėka išskiriamos ir paaiškinamos pagrindinės migracijos iš Lietuvos priežastys.

Antroji dalis yra skirta tarptautinės komunikacijos politikos analizei. Šioje dalyje yra pateikiamos tarptautinės komunikacijos politikos teorinės prielaidos, kuriomis pagrindžiamas Lietuvos

komunikacijos su užsienio lietuviais strategijos dokumento kūrimo ir veikimo principas. Šio skyriaus tikslas yra parodyti veikiančios pagrindinės komunikacijos su užsienio lietuviais politikos bendradarbiavimo pobūdį bei pasižiūrėti ar ji yra sudaryta pagal visas tarptautinio bendradarbiavimo normas.

Trečioje darbo dalyje pateikiamas tyrimas, kurio tikslas yra parodyti užsienio lietuvių atstovų požiūrį į strategiją bei jų pasiūlymus, kaip reikia veikti siekiant efektyvesnių rezultatų. Tyrime pateikiamas tyrimo metodikos aprašymas, tyrimo rezultatų analizė ir išvados, bei pateikiamas pasiūlymas tolimesniems tyrimams.

Nagrinėjant temą kaip pagrindiniu istoriniu šaltiniu remtasi Strateginių studijų centro parengta studija „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išeivijos atžvilgiu“, kurioje pateikiama koncentruota Lietuvos migraciją pateikianti istorinė medžiaga. Istorinė medžiaga analizuojama teoriniu pagrindu. Teorinis pagrindas yra analizuojamas tokių autorių kaip: migracijos teorijos – V. Bagdonavičienė, Ž. Martinaitis, D. Žvalionytė, A. Sipavičienė, bei daugelio kitų; tarptautinės komunikacijos politika – Roberto Fortnerio (Robert S. Fortner), Kiso Hamelinko, (Cees J. Hamelink), Siuzana Strangė (Susan Strange) ir kitų. Prie nagrinėjamos literatūros galima paminėti ir pačius strateginius dokumentus. Taip pat pasinaudota ir „Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimu“, kuris leido pamatyti ir atskleisti vis dar esančią problemą, kurią įvardija užsienyje gyvenantys lietuviai. Kuriant tyrimą pasinaudota K. Kardelio metodine knyga „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“, kuri leido pasirinkti tinkamą tyrimo metodą, bei nustatyti tinkamus klausimyno blokus.

Apibendrinant šio darbo teorinę ir praktinę reikšmes reikia paminėti, jog šis darbas turėtų padėti susidaryti tikslesnį ir išsamesnį vaizdą apie Lietuvos ir užsienio lietuvių bendradarbiavimą, jo reikšmę ir sudėtingumą. Šis darbas galėtų būti pagrindu tolimesniems tyrimams šioje srityje, bei pirmu žingsniu aiškinantis pagrindines problemas tarptautinėje Lietuvos komunikacijos politikoje su užsienio lietuviais, nes pateikiamos išvados atskleidžia vienas svarbiausių problemų, dėl kurių šiuo metu strategija nėra pakankamai efektyvi (tai yra vis dar jaučiamas nepasitenkinimas iš užsienio lietuvių pusės komunikacijos srityje).

1. MIGRACIJOS REIŠKINYS LIETUVOJE

Gyventojų migracija yra mūsų neatsiejama istorijos dalis. Nuo pat žmonijos pradžios žmonės migravo iš vienos vietos į kitą, keisdami savo gyvenamąsias vietas, gyvenimo būdą. Atsakyti į klausimą – kas lemia žmogaus norą migruoti – vienareikšmiškai nėra lengva, nes kiekvienas žmogus yra individuali asmenybė ir kiekvieną skatina vis kiti veiksniai. Galima pastebėti tik tai, kad migruoti žmogų skatina jo nepasitenkinimas esama padėtimi ir tikėjimas, jog *savo gyvenamosios vietos keitimas gali pagerinti dabartinę situaciją* [9]. Liudvikas Misas (Ludwig von Mises) yra pasakęs, jog „*nėra jokio kito didesnio ar mažesnio pasitenkinimo standarto, tik individualus įvertinimas, kuris skirtingas įvairių žmonių ir besikeičiantis laikui bėgant*“ [12], tačiau migracijos teorijos išskiria pagrindinius bendruosius veiksnius, įtakančius individualias priežastis ir nusakančius pagrindinius bendrus, visiems migraciją pasirinkusiems individams, veiksnius. Tai tokie veiksniai kaip *demografiniai, socialiniai–kultūriniai (migracijos „mada“, tradicijos, ne/tolerancija), politiniai (politinė santvarka, rinkimų rezultatai), ekonominiai (atlyginimų dydis, ekonomikos ne/augimas, nedarbas), psichologiniai (gebėjimas priimti asmeninius sprendimus), saugumo (dėl karinių ar kitų konfliktų, politinių ar kitų represijų), geografiniai (klimato sąlygos) ir kiti veiksniai* [9]. Visus šiuos veiksnius nagrinėja ir bando paaiškinti skirtingos migracijos teorijos.

Migracijos problema nėra svetima ir Lietuvai. Per pastaruosius kelis šimtmečius įvyko kelios didelės emigracijos bangos iš Lietuvos teritorijos. Pirmoji didelė banga užfiksuota XIX a. pabaigoje, tai buvo pirmoji ekonominė migracija. Antroji¹ didelė emigracijos banga buvo užfiksuota 1921-1940 m. Trečioji emigrantų banga buvo politiniai pabėgėliai po Antrojo pasaulinio karo. Ir ketvirtoji migracijos banga tai emigrantai pasitraukę iš Lietuvos po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo – nuo 1990 metų iki dabar.

Migracija vyksta nuolatos didesniu ar mažesniu mastu, tačiau bet kokių atveju ji veikia ne vien migrantus, bet ir siunčiančią bei priimančią valstybes. Migracijos pasekmės yra dvejopos – naudingos ir nuostolingos. Naudingu migracijos reiškiniu galima laikyti, kai dėl migracijos mažėja nedarbas šalyje, tuo pačiu pakyla ekonomika. Tačiau intensyvi migracija gali ir pakenkti šaliai: visų pirma, dėl vadinamųjų „protų nutekėjimo“, kai šalį palieka vis daugiau kvalifikuotų darbuotojų ir taip yra stabdomas šalies ekonominis vystymasis. Taip pat didelė migracija gali lemti ir darbo jėgos stygių, kas taip pat lemia ekonominio vystymosi stabdymą. Dėl šių priežasčių yra labai svarbu išnagrinėti kokie

---

¹ Kai kurie mokslininkai yra linkę šią emigraciją priskirti pirmajai bangai, kurią tik kuriam laikui pristabdė Pirmasis pasaulinis karas.

pagrindiniai veiksniai skatina migraciją ir kaip ją galima būtų reguliuoti. Visa tai padeda išsiaiškinti migraciją aiškinančios teorijos, kurios bendrais bruožais gali parodyti kodėl ir kaip bei kur žmonės migruoja, kas skatina juos migruoti.

Kadangi nuo migracijos reiškinio vertinimo ir aiškinimo priklauso valstybės priemonių, susijusių su migracijos reguliavimu, pasirinkimas, šiame skyriuje yra pateikiamos pagrindinės migracijos teorijos ir statistinė Lietuvos migracijos padėtis, bei bandoma migracijos teorijomis paaiškinti didžiausias Lietuvos migracijos bangas.

1.1. Pagrindinės sąvokos

Migracijos reiškinys yra įvairialypis, todėl pirmiausia reikia pradėti nuo pagrindinių vartojamų sąvokų apibrėžimo. Tarptautinė migracija kaip reiškinys yra apibrėžiamas taip – *tai yra gyventojų judėjimas tarp valstybių* [11]. Migracija taip pat gali būti įvardinta kaip *gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas* [38]. Šiame darbe migracija aprėps būtent šį apibrėžimą kai *migracija* yra gyvenamosios vietos pakeitimas ilgam laikotarpiui ar visam laikui. Taip pat šiame darbe migranto ir emigranto terminai vartojami taip lyg jie turėtų vieną reikšmę – asmuo išvykęs iš kilmės šalies.

Migracija gali būti skirstoma pagal kelis kriterijus. Pagal laiko kriterijų ji skirstoma į trumpalaikę ir ilgalaikę migraciją. *Trumpalaikė migracija* tai migracija, kai į užsienį išvykstama trumpam laikotarpiui – pagal senąjį oficialųjį apibrėžimą iki 6 mėnesių laikotarpiui. Dažniausiai trumpalaikė migracija yra vadinamoji sezoninė migracija, kai darbo jėga migruoja į tuos kraštus, kur tuo metu yra didžiausia darbo jėgos paklausa. Taigi apibendrintai galima pasakyti, jog trumpalaikė migracija yra pasikartojantys kintančios trukmės (nuo kelių valandų iki kelių mėnesių) išvykimai iš gimtinės. Svarbu pastebėti, jog trumpalaikė migracija ne būtinai yra siejama su gyvenamosios vietos pakeitimu ar naujo darbo paieškomis, trumpalaikė migracija gali būti susijusi ir su atostogų kelionėmis, ir su verslo kelionėmis ar dalyvavimu mokslinėse konferencijose – labai skirtingos priežastys lemiančios šią migraciją.

Ilgalaikė migracija įvardijama kaip migracija ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui arba visam laikui, tai yra ji dažniausiai traktuojama kaip vienkartinis persikėlimas, įskaitant ilgalaikį gyvenamosios vietos pakeitimą. Šis migracijų skirtumas buvo naudojamas Lietuvoje iki 2008 metų. Nuo 2008 metų Lietuvoje buvo nuspręsta ilgalaikę migraciją laikyti migraciją, kuri trunka ne trumpiau kaip 12 mėnesių. Dvylikos mėnesių laikotarpis buvo pasirinktas atsižvelgiant į Jungtinių Tautų ir Europos Sąjungoje naudojamą ilgalaikio emigranto apibrėžimą. Šiame darbe naudojamas senasis emigranto

apibrėžimas, kai *emigrantu/migrantu* laikomas asmuo išvykęs iš Lietuvos ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui. Toks pasirinkimas yra dėl vienos priežasties – teorinėje Lietuvos migracijos dalyje apžvelgiami oficialūs statistikos departamento duomenys, kurie buvo parengti ir apskaičiuoti naudojant ankstesnįjį apibrėžimą. Pakeitus ir vartojant naująjį apibrėžimą būtų neįmanoma atskirti trumpalaikių ir ilgalaikių migrantų bei pateikti tikslios (oficialios) statistikos.

Darbe minimi ir *ekonominiai migrantai* – *kai iš šalies išvykstama į užsienį siekiant geresnės gyvenimo kokybės, didesnio darbo užmokesčio, geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų, ar dėl kitų ekonominių priežasčių* [11]. Ši sąvoka yra aktuali dėl to, jog dauguma Lietuvos migracijos bangų yra laikomos būtent ekonominių veiksnių kilmės. Ekonominių migrantų sąvoka yra lygiagreti ir darbo migrantų sąvokai, kuri taip pat vartojama darbe. Kalbant apie tam tikras migracijos iš Lietuvos bangas yra kalbama būtent kaip apie ekonominės/darbo migracijos veiksnių paskatintas migracijas.

Kitas kriterijus pagal kurį yra skirstoma migracija yra teisinis – pagal ją migracija yra legali/teisėta ir nelegali/neteisėta. *Nelegalia migracija* yra laikoma tokia migracija kai migrantas atvyksta į priimančią šalį ir ten gyvena pažeisdamas tos šalies teisės normas (tai yra *atvyksta į šalį nelegaliai; gyvena nelegaliai ar nelegaliai dirba toje šalyje* [11]). *Legali migracija* yra kai migrantas į priimančią šalį atvyksta, gyvena ir dirba legaliai atsižvelgiant į visas tos šalies teisės normas.

Kalbant apie migraciją Lietuvos atveju vien migracijos ar emigranto sąvokų neužtenka, nes Lietuvoje yra įsitvirtinęs dar vienas apibrėžimas įvardijantis emigrantus iš Lietuvos – „išėivija“. Šis terminas susiformavo 6-to dešimtmečio pradžioje, kuomet emigrantai gyvendami tuo metu dar netoli Lietuvos (pvz. Vokietijoje) vis dar tikėjosi grįžti į Lietuvą. Iš pradžių jie save vadino „tremtiniais“, bet dėl negerėjančios padėties Lietuvoje (jos teritorijoje) daugelis emigravo toliau (pvz. į JAV, Kanadą, Australiją ir panašiai). Šis persikėlimas toliau nuo Lietuvos privertė suvokti, jog terminas „tremtis“ jau nebetinka, nes jie patys nusprendė keliauti toliau, o ne buvo priversti tai daryti kaip, kad buvo kai jie turėjo pasitraukti iš Lietuvos. Taip pat laikui bėgant migrantai bandė pritaipyti prie naujos aplinkos, joje įsikurti, kas vis dažniau buvo vadinama „egziliu“, arba lietuviškai – „išėivybe“ [14].

Apibendrinant vartojamas sąvokas susijusias su emigrantais ir emigracija reikia pasakyti, kad migrantas, emigrantas ir išėivis šiame darbe yra vartojami kaip lygiavertės sąvokos, žyminčios lietuvių pasitraukusius iš Lietuvos teritorijos.

Dar viena sąvoka naudojama šiame darbe yra „užsienio lietuvis“. Ši sąvoka yra platesnė, nes ji apima visus lietuvių esančius užsienyje, kurios V. Bagdonavičienė suskirstė į tokias grupes: tiek autochtonus arba etninių žemių lietuvių (tai yra tautiečiai, gyvenantys Baltarusijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Kaliningrado srityje); posovietinės erdvės arba vadinamuosius „Rytų kraštų“ lietuvių; tradicines išėivijas (Australijos, Šiaurės ir Pietų Amerikos lietuvių susivienijimai) įskaitant ir antrosios

bei trečiosios kartos emigrantų palikuonis, bei neseniai atsiradusią „Naujosios bangos“, arba ekonominius/darbo, migrantus. Taigi *užsienio lietuvis* apibūdina ne vien emigrantus, bet ir lietuvių tautybės žmones gyvenančius ar gimusius užsienyje (pavyzdžiui etninėse žemėse), kurie save laiko lietuviais. Užsienio lietuvių sąvoka yra lygiavertė *diasporos* sąvokai apimančiai iš šalies emigravusius ar etninėse žemėse gyvenančius tautiečius. Apibendrinant užsienio lietuvių sąvoką reikia pastebėti, jog tai visi užsienyje gyvenantys lietuviai, kuriuos jungia Pasaulio lietuvių kraštų bendruomenės ir Pasaulio lietuvių bendruomenė (toliau abi sąvokos sujungiamos į vieną ir vadinamos Pasaulio lietuvių bendruomenės arba trumpinama PLB).

Apibendrinant šį skyrių reikia paminėti, jog naudojamos sąvokos yra orientuotos į Lietuvos migracijos procesus siekiant išsamiau atskleisti migraciją ir jos procesus Lietuvoje.

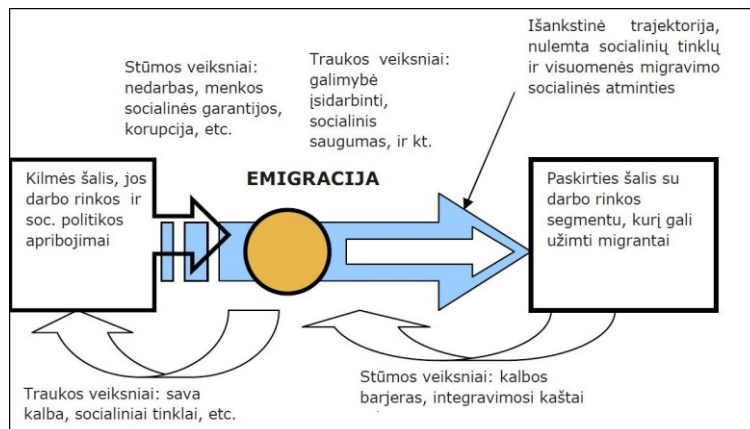
1.2. Pagrindinės migraciją aiškinančios teorijos

Žmonių judėjimą iš vienos vietos į kitą lemia daugybė įvairių ekonominių, socialinių, demografinių, politinių, geografinių ir įvairių kitokių veiksnių. Ir nors migracijos istorija sutampa su žmonijos istorija, tačiau kaip socialiai reikšmingas, nuolatinis, individualiai motyvuotas ir laisvas reiškinys atsirado tik industrializacijos ir urbanizacijos periodu. Tuo metu viena iš pirmųjų migraciją aiškinančia teorija buvo darbo išteklių judėjimas iš pertekliaus regionų į tuos regionus, kur jaučiamas darbo jėgos trūkumas. Tačiau vien darbo aspektu migracijos aiškinimo nepakako – XX a. antroje pusėje prasidėjo platesnis teorinis problemos aiškinimas. Ir šiuo metu migraciją aiškinančių teorijų yra kur kas daugiau, apimančių ne vien ekonominę migracijos aiškinimą, bet ir socialinį, politinį bei kitus.

Šio skyriaus tikslas yra parodyti, kokios yra pačios populiariausios migraciją aiškinančios teorijos ir kokie veiksniai skatina tarptautinę migraciją.

Migracijos procesų priežastingumą aiškina ir įvairius migracijos aspektus nušviečia, bei skirtingas sampratas pateikia kelios teorijos su kuriomis toliau ir supažindinama. Verta pastebėti, jog beveik visos šios teorijas aiškinamos, remiantis neoklasikinės teorijos išskirtais „stūmos“ ir „traukos“ dėsniais. Bendrą schema galima pamatyti „Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinime“ (2008 m.) sudarytą ir nubraižytą jos rengėjų. (pavaizduota 1 paveiksle)

1 paveikslas. Kompleksinis „stūmos“ ir „traukos“ modelis [11]

Šioje schemoje matyti, kokie veiksniai „stumia“ migraciją pasirinkusius asmenis iš kilmės šalies ir kokie veiksniai skatina pasilikti, tai yra „traukia“ nuo migracijos pasirinkimo. Kaip matyti tai nėra vien ekonominiai veiksniai, tai ir kultūriniai, socialiniai, politiniai bei kiti. Ši schema gali būti naudojama aptariant visas nagrinėjamas teorijas.

Pirmoji ir bene populiariausia teorija yra *neoklasikinė ekonomikos teorija*, kuri yra siejama su V. Leviso (W. A. Lewis) ekonominio vystymosi, esant neribotai darbo jėgos pasiūlai, modeliu. Šis modelis iš pradžių analizavo šalies vystymąsi, o tik po kurio laiko buvo pritaikytas migracijos aiškinimui. Ši teorija migraciją aiškina „stūmos“ ir „traukos“ sąveika, kai modelio centre yra racionalus individas apskaičiuojantis migracijos naudą ir nuostolius. Taigi įvertinus „stūmos“ ir „traukos“ veiksnius racionalus individas gali nuspręsti – ar emigracijos nauda viršija nuostolius ir ar verta emigruoti, ar ne.

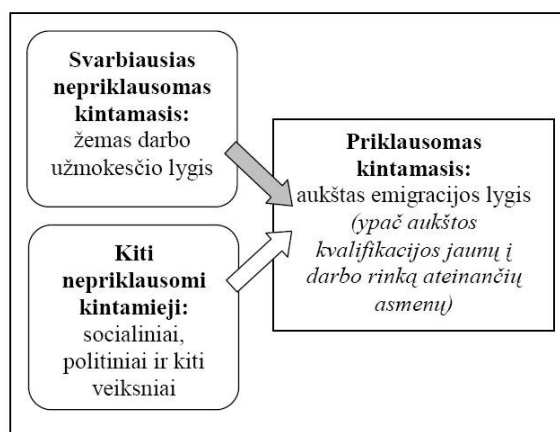
Ši teorija yra nagrinėjama makroekonomikos ir mikroekonomikos lygmenyse. Makroekonomikos lygmenyje pagrindiniai migracijos veiksniai yra darbo užmokesčio ir darbo jėgos pasiūlos bei paklausos skirtumai tarptautinėje rinkoje, kas lemia darbo jėgos judėjimą iš perpildytų darbo jėga rinkų su žemesniu darbo užmokesčiu į aukštesnės paklausos ir didesnio darbo užmokesčio rinkas.

Mikrolygmenyje ši teorija apsisprendimą migruoti aiškina kaip kaštų ir naudos santykio analizės nulemtą individualų sprendimą prisitaikyti prie ekonominių ir darbo rinkos sąlygų, tai yra migruojama tada, kai šio poelgio nauda gerokai viršija kaštus. Šioje situacijoje migracija sumažėja, kai darbo paklausa ir gaunamo užmokesčio skirtumas tarp šalių (iš kurios emigruojama ir į kurią imigruojama) sumažėja. Atsižvelgiant į emigracijos motyvus, matyti, kad „stūmos“ ir „traukos“ veiksniai yra papildomi ir kitais veiksniais, pavyzdžiui socialiniais, kultūriniais, geografiniais bei kitais.

Taigi apsisprendimui įtaką daro ne vien ekonominiai veiksniai. Įtakos turi ir pasiruošimas emigracijai, kai ruošiantis bandoma rasti informacijos apie svarstomą šalį – jei tos informacijos yra daug apsispręsti yra lengviau, o jei informacijos beveik nėra ar sunku gauti – apsisprendimas emigruoti gali būti persvarstomas.

Apibendrinant aptartąją teoriją reikia paminėti, jog nepaisant papildomų veiksnių, ekonominis veiksnys išlieka pagrindiniu (tai aiškiai demonstruoja 2 paveikslas, kuriame matyti tradicinis teorinis migracijos aiškinimas) apsisprendimo migruoti veiksniumi (kintamuoju teorijos schemoje 2 paveiksle).

2 paveikslas. Emigracijos veiksniai: tradicinis teorinis aiškinimas [5]

Kita teorija yra *pasaulio sistemų teorija*, kurią nagrinėję mokslininkai Petras (Petras) ir Maravška (Marawska) aiškino darbo jėgos judėjimu iš periferijos į centrą. Kai periferija laikomos besivystančios šalys, o centru – kapitalistinės, postindustrinės valstybės. Pagal šią teoriją *ekonomikos globalizacijos procesai, atsižvelgdami į migracijos procesus ir jų poreikių lengvinimą, sukuria transportavimo bei komunikacijos kanalus bei migracijai palankią politinę (žalių kortų lošimas ir panašūs dalykai) bei kultūrinę aplinką* [3]. Taip pat Masei (Massey) išskiria atvejus, kai išsivysčiusios šalys investuoja į periferines šalis, ieškodamos žaliavų ir pigios darbo jėgos. Sazenas (Sassen) migraciją aiškina, kaip pasaulinės darbo jėgos pasiūlos sistemą, nes darbuotojai yra priversti ieškoti įsidarbinimo galimybių centruose, kuriose yra pigios darbo jėgos paklausa, siekiant aukšto pelningumo [30].

Apibendrinant teoriją galima pasakyti, jog periferiją ir centrą sieja kultūriniai, prekybiniai, kalbiniai ir kiti saitai, siekiant didesnės naudos tiek priimančiai šaliai, tiek ir siunčiančiai. Tai yra tarptautinė migracija remiasi gamybos persikėlimu iš centro į periferiją, kas sąlygoja šalių susijungimą į pasaulinę sistemą.

Dviejų darbo rinkų teoriją suformavo Piorè (M. Piore), kuris šalyje išskyrė dvi darbo rinkas: pirmoje – darbas suteikiantis aukštas pajamas, prestižinis ir stabilus, skirtas išsilavinusiems vietiniams gyventojams. Antroje – darbo rinkoje siūlomi darbai yra mažai apmokami, be perspektyvų, nereikalaujantys aukštos kvalifikacijos, neprestižiniai, dažnai fiziškai sunkūs, nesaugūs. Kadangi antrosios rinkos darbų vietiniai gyventojai imtis nenori, atsiranda nekvalifikuotos pigios darbo jėgos paklausa, kurią ir užpildo imigrantai iš mažiau išsivysčiusių šalių.

Vienas iš šios teorijos privalumų yra tas, jog ji atkreipia tyrėjų dėmesį į tai, jog imigravę darbuotojai sudaro konkurenciją vietiniams darbuotojams, dėl to mažėja pastarųjų darbo užmokestis ir įsidarbinimo galimybės. Taigi ši teorija pateikia bendruosius tarptautinės migracijos priežasčių paaiškinimus.

Tačiau ši teorija turi ir trūkumų: ji remiasi tik paklausa, sukeltos tarptautinės migracijos, paaiškinimu, atmesdama „stūmimo“ veiksnius – kas trukdo atskleisti pilną realybės vaizdą. Taip pat nereikia pamiršti, jog migruojama yra ir iš išsivysčiusių šalių, kai migruojama dėl asmeninių priežasčių – ko nenagrinėja ši teorija. Dar vienas trūkumas yra tas, kad teorija nepaaiškina skirtingų migracijos tempų, pvz., kodėl skirtingose išsivysčiusiose šalyse, kurių ekonominė struktūra yra panaši, migracijos tempai yra visiškai nevienodi [30].

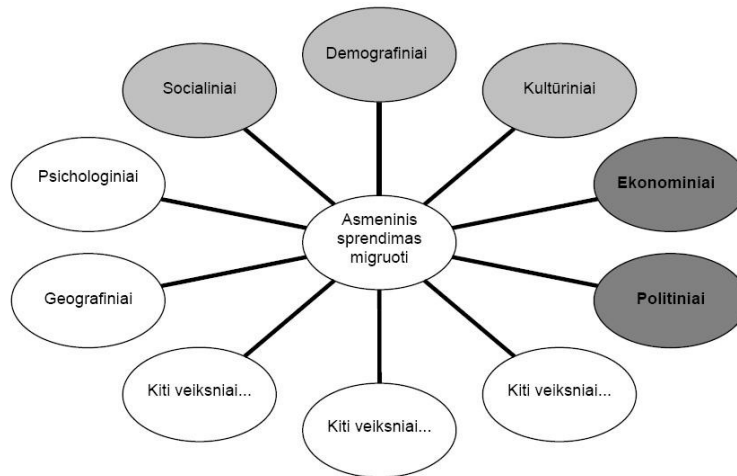
Apibendrinant galima pasakyti, jog ši teorija aiškina migraciją, kai ją skatina priimanti šalis, nes jai trūksta darbo jėgos tam tikrame sektoriuje. Tai yra ši teorija akcentuoja migracijos veiksnį – struktūrinę darbo jėgos paklausą užsienio darbuotojams.

Dar vienas iš aiškinimų, siekiančių integruoti ekonominius migracijos aiškinimus į individualaus pasirinkimo teoriją, yra *prakseologinis*. Jis teigia, kad *kiekvienas sprendimas yra tikslingai pasirinktas atsakas į aplinką, kurį lemia objektyvūs bendrieji veiksniai: ekonominiai, demografiniai, socialiniai ir kultūriniai, politiniai, psichologiniai, saugumo ir kiti – sukuriantys vienokį ar kitokį pasirinkimą* [3].

Pagal šią teoriją valstybė gali paveikti asmenį per ekonominius ir politinius veiksnius. Paveikimo galimybes išsamiai iliustravo Lietuvos laisvosios rinkos instituto nubraižyta migraciją skatinančių asmeninių veiksnių iliustracija pavaizduota 3 paveiksle, kuriame matyti asmeniniai sprendimai skatinantys migruoti ir kokius iš sprendimų valstybė gali įtakoti.

3 paveikslas. Migraciją skatinantys asmeniniai veiksniai [9]

Kaip matyti paveiksle *asmeninį sprendimą migruoti veikia įvairūs veiksniai ir ne visus iš jų galima įvardinti ar atpažinti, nes kiekvienam individui jų vertė skiriasi ir kinta laikui bėgant* [9]. Tačiau iš atpažintų veiksnių kai kuriuos valstybė, vykdydama atitinkamą politiką, gali paveikti (jie pažymėti pilka spalva, kai tamsiai pilka spalva rodo didesnę valstybės politikos poveikumą, šviesiai pilka kiek mažesnę, o balta – kad poveikumo nėra).

Apibendrinant teoriją, reikia pastebėti, jog ji teigia, kad kiekvienas individas turi savo asmeninių priežasčių pasirenkant migraciją, bet dalis jų gali būti paveikti valstybės politikos ir taip apsisprendimas migruoti, gali būti persvarstomas iš naujo.

Migracijos sistemų teorija migraciją įvardina kaip makro ir mikro struktūrų tarp dviejų teritorijų sąveikos rezultata. Šią teoriją nagrinėję Zlotnikas (Zlotnik), Kritzas (Kritz) ir kiti mokslininkai makro struktūrą įvardina, kaip institucinius veiksnius, o mikro lygmeniui priskiria pačių migrantų įsitikinimus, praktikas ir tinklus. Šiuos du skirtingus lygmenis sieja tarpiniai mechanizmai, kuriuos praktikoje yra sunku atskirti ir įvardyti jų sąveiką, nes jie dažnai persidengia. Taigi ši teorija bando parodyti, jog migracijos reiškinį įtakoja du, beveik neatskiriami nors tuo pačiu ir skirtingi, veiksniai.

Migracijos tinklo teorija migracijos srautus aiškina kaip *save generuojantį veiksnį, kai migruojama ten, kur jau susikūręs socialinis tinklas* [11]. Tai yra ši teorija migraciją aiškina kaip socialinio tinklo veikimo principą – kai migravę žmonės, kaip nagrinėja tokie mokslininkai kaip Teiloras (Taylor) ir Gurakas (Gurak) bei Katsesas (Caces), savo kilmės šalyje suteikia informaciją apie įdarbinimo galimybes, darbo atlygį, gyvenimo sąlygas, pateikia savo patirtį – kas lemia apsisprendimą migruoti. Taip pat migrantai patys pradeda teikti įdarbinimo ar kitokio tarpininkavimo paslaugas,

kurios palengvina potencialių migrantų adaptaciją svetimose šalyse. Anot mokslininko Masei (Massey) tai yra tokie tinklai, kurie sumažina migracijos kaštus ir skatina migraciją.

Apibendrinant teoriją reikia pastebėti, jog ji akcentuoja tai, jog patys migrantai su savo patirties pasidalinimu ir geranorišku padėjimu tampa savarankiškais ir atskirais migracijos veiksniais, kurie tik sustiprina „traukos“ svetimose šalyse veiksnius. Migrantų gausa vienoje vietovėje palengvina migracijos kelius, sumažina migracijos sąnaudas, palengvina komunikaciją su išvykimo valstybe ar pinigų persiuntimo procedūras ir panašiai.

Kita teorija yra *komuliatyvaus priežastingumo*, kurią nagrinėjo tokie mokslininkai kaip Mirdalas (Myrdal), Teiloras (Taylor), Starkas (Stark) ir Jitžakis (Yitzhaki). Jie akcentuoja grįžtamąjį migracijos poveikį tiek asmens motyvacijai, tiek ir socialinėms ir ekonominėms struktūroms. Tai yra siunčiančios valstybės emigracinis elgesys nuolat plisdamas keičia vietinę kultūrą ir migracija tampa lygiaverte kitoms gyvenimo strategijoms. Tuo tarpu, anot Masei (Massey), priimančiose visuomenėse kuriasi migrantus priimančios ir remiančios institucijos bei kitos struktūros ir ši migrantų ir įvairių institucijų sąveika užtikrina pastovų migracijos procesų vyksmą.

Paskutinioji iš aptariamų teorijų yra *istorinės atminties teorija*. Ji pabrėžia istorinės migracijos patirties svarbą aiškinant išskirtinai aukštą tautos migracinį potencialą. Jis yra aiškinamas kaip *istorinės patirties suformuotas ir kolektyvinėje atmintyje glūdintis savotiškas „migracijos genas“*, kuris vėl aktyvuojamas politinės ar ekonominės krizės akivaizdoje [3]. Ši teorija nėra labai paplitusi, tačiau kalbant apie Vidurio ir Rytų Europos valstybes ji yra viena iš populiariesnių teorijų.

Šios teorijos yra pamatinės, tačiau migracijos proceso veiksnius galima paaiškinti ir kita schema, ką ir padarė A. Sipavičienė. Ji išskyrė keturias pagrindines veiksmų grupes, kurios skatina tarptautinę migraciją ir remiasi anksčiau išvardintomis migraciją aiškinančiomis teorijomis [6]:

- Struktūriniai veiksniai skatinantys emigraciją besivystančiose visuomenėse.
- Struktūriniai veiksniai pritraukiantys imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse.
- Veikėjų, reaguojančių į šiuos veiksnius, motyvai, tikslai ir siekiai.
- Socialinės ir ekonominės struktūros, kurios atsiranda sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes.

Struktūrinius veiksnius, skatinančius emigraciją A. Sipavičienė aiškina neoklasikinės ekonomikos teorijos ir prakseologinio migracijos aiškinimo principu, kuomet iš mažiau išsivysčiusių šalių darbo jėga (pigesnė nei priimančioje šalyje) keliauja į labiau išsivysčiusią šalį, nes ten jų darbas yra geriau apmokamas nei kilmės šalyje, kur galbūt migrantas net nedirba dėl perpildytos darbo rinkos.

Struktūrinius veiksnius, kurie pritraukia imigrantus į išsivysčiusias šalis, aiškina pasaulio sistemų, dviejų darbo rinkų ir neoklasikinės makroekonomikos teorijos. Kai priimančiose šalyse, kurios yra daugiau išsivysčiusios, atsiranda keli darbo rinkos sektoriai. Vienas sektorius yra reikalaujantis aukštos kvalifikacijos darbuotojų, gerai apmokamas ir perspektyvus – šį sektorių užpildo tos šalies gyventojai. Antrasis sektorius yra tų darbų, kuriems nereikalinga aukšta kvalifikacija, yra neperspektyvus, mažiau apmokamas, nepopuliarus, dažnai fiziškai sunkus, tas, kurį atsisako dirbti šalies gyventojai. Tuomet atsiranda poreikis pigesnei darbo jėgai, kurį užpildo imigrantai iš mažiau išsivysčiusių šalių.

Trečiąją grupę, tai yra *veikėjų, reaguojančių į migracijos procesus, motyvus ir tikslus* aiškina komuliatyvaus priežastingumo teorija. Čia potencialiems migrantams didelę įtaką daro jau išvykusių migrantų patirties grįžtamasis ryšys, kuris užtikrina pastovų migracijos vyksmą bei dinamiką. Grįžtamasis ryšys plinta siunčiančioje visuomenėje keisdamas vietinę kultūrą ir pasitaikius tinkamai (ekonominėi ar politinei) progai skatina migraciją. Taip pat ją aiškina ir istorinės atminties teorija, kuri taip pat skatina migruoti susiklosčius panašioms aplinkybėms, kurios nutiko praeityje ir paskatino migraciją.

Socialines ir ekonomines struktūras, pagal A. Sipavičienę aiškina pasaulio sistemų ir migracijos tinko teorijos. Kai vykstant migracijai ekonomikos globalizacijos procesai sukuria transportavimo ir komunikacijos kanalus, tai yra *palankią imigracijai politinę ir kultūrinę aplinką, palengvinančią žmonių judėjimą ir sumažinančią imigracijos sąnaudas* [6]. Dar vienas veiksnys yra patys imigrantai, kurie sukuria „migrantų tinklus“, palengvinančius būsimų imigrantų atvykimą ir adaptaciją, tai yra jau atvykę imigrantai padeda naujiems imigrantams atvykti į šalį, susirasti darbą, gyvenamąjį plotą, suteikia naudingos ir reikalingos informacijos – palengvina ir paspartina naujai atvykusiųjų adaptaciją. Tokie tinklai skatina ir kitus tautiečius pasirinkti imigranto likimą (jei ne ilgesniam tai bent trumpam laikotarpiui). Šias ekonomines ir socialines struktūras galima laikyti kaip saitus tarp siunčiančios ir priimančios valstybių.

Apibendrinant visas teorijas galima pasakyti, jog į jas nevertėtų žiūrėti, kaip į atskiras teorijas aiškinančias tam tikrą migraciją, nes migracijos veiksniai gali būti labai įvairūs ir nustatyti, kurie jų konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią įtaką migracijos srautų formavimui, galima tik empiriniais tyrimais. Antra vertus, kadangi migracijos veiksniai veikia įvairiais lygmenimis, vieno kurio nors metodo taikymas tyrimuose duotų greičiausiai iškreiptą vienpusį vaizdą. Todėl į visas šias teorijas vertėtų pažvelgti, kaip į komponentus, kurie papildo vienas kitą aiškinant vieną ar kitą migracijos bangą. Kompleksinis požiūris į migracijos teorijas leidžia nuodugniau ir visapusiškiau pažvelgti į migracijos procesus vykstančius tiek siunčiančioje, tiek ir priimančioje šalyse.

Trumpai aptariant migracijos teorijas galima paminėti, jog geriausiai pažinti ir modeliuoti ekonominius migracijos veiksnius mums leidžia neoklasikinė ekonomikos teorija ir prakseologinis migracijos aiškinimas. Pasaulio sistemų ir dviejų rinkų teorijos itin parankios siekiant atskleisti veiksnius, sietinus su besivystančių šalių darbo jėgos tiekimu postindustrinėms, išsivysčiusioms šalims ir modeliuojant globalizacijos įtaką migracijos procesams. Tuo tarpu migracijos sistemų teorija parodo migracijos veiksnių sudėtingumą ir nevienareikšmiškumą, bei parodo galimybę, kaip reikia kompleksiniu valstybės politikos būdu veikti migraciją. Migracijos tinklo teorija ir kumuliatyvaus priežastingumo teorija parodo migracijos mastų sukuriamus antrinius reiškinius – grįžtamuosius poveikius kilmės šaliai. O istorinės atminties teorija nagrinėja ir parodo migracijos procesų ir jos mastų unikalumą atsižvelgdama į migracijos istorinius veiksnius.

1.3. Migracija Lietuvoje

Lietuvos, kaip valstybės, istorija (oficialioji, kuomet Lietuvos vardas pirmą kartą buvo paminėtas užsienio metraščiuose) prasidėjo dar XI a. pačioje pradžioje. Nuo to laiko daug kas keitėsi: Lietuvos teritorijos plotai, tikėjimas, Lietuvos gyventojų sudėtis, politinės pažiūros ir panašūs reiškiniai. Visa tai turėjo įtakos ir tokiai situacijai, kaip, kad Lietuvos tauta tapo viena iš tų tautų, iš kurių gausiomis emigracijos bangomis traukėsi tautiečiai į kitas šalis. Migraciją iš Lietuvos skatino daugelis veiksnių: ekonominės, religinės, politinės, ideologinės priežastys. Migracijos pavieniai atvejai pradėti fiksuoti dar XIII a., kuomet persikėlimus į kitas šalis labiau skatino ideologiniai ir religiniai veiksniai.

Kalbant apie masinę migraciją iš Lietuvos verta paminėti, jog daugumos iš migracijos bangų pagrindine priežastimi buvo laikomi būtent ekonominiai/darbiniai motyvai, nors nemažą vaidmenį vaidino ir politiniai bei ideologiniai veiksniai. Iš viso yra išskiriamos keturios pagrindinės migracijos bangos:

1. XIX a. pabaigos – XX a. pradžios ekonominė „grynorių“ emigracija.
2. 1921-1940 metų emigracija iš Lietuvos Respublikos.
3. Politiniai pabėgėliai po Antrojo pasaulinio karo – vadinamieji „dipukai“.
4. Emigracija iš Lietuvos po 1990 metais atkurtos nepriklausomybės.

Didžiausio susidomėjimo tyrinėjimuose susilaukė emigracinė banga po Nepriklausomybės atgavimo. Tuo tarpu kitos migracijos bangos nėra taip plačiai nagrinėjamos – yra tik vienas šaltinis, kuriame buvo išanalizuota ir pateikti apibendrinimai visų keturių bangų – tai yra „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išsivijęs atžvilgiu“ studijoje. Kurioje buvo pateiktas

migracijos bangų aprašas. Šio skyriaus tikslas yra trumpai apžvelgti migracijos procesus ir juos susieti su migraciją aiškinančiomis teorijomis. Taigi kaip pagrindiniu informacijos šaltiniu bus naudojama studijoje pateikta informacija, kuri apibendrinama su teorinėje dalyje pateiktomis migraciją aiškinančiomis teorijomis.

Pirmoji masinės emigracijos banga užfiksuota XIX a. pabaigoje, kai iš Lietuvos gyventojai ėmė masiškai trauktis į kitas šalis. Vien jau 1897 m. apie 300 tūkstančių gyventojų buvo pasitraukę į tuometinės Rusijos imperijos teritorijos regionus, pirmiausiai į Latviją. Po to iki Pirmojo pasaulinio karo iš Lietuvos į kitus Rusijos miestus pasitraukė dar 74 tūkstančiai lietuvių kilmės gyventojų.

Tuo laikotarpiu migracija neapsiribojo vien Rusijos imperijos teritorijomis, daug gyventojų, kaip ir iš kitų Vidurio ir Rytų valstybių, emigravo į JAV bei Didžiąją Britaniją. Tikslių duomenų kiek lietuvių migravo tuo laikotarpiu pateikti yra neįmanoma. Oficialioji JAV imigracijos biuro statistika skelbia, jog iš viso per 1899-1914 m. buvo užregistruota 252 594 lietuvių, o tyrinėtojų duomenimis šis skaičius per 1880-1914 m. laikotarpį turėtų siekti nuo 300 iki 600 tūkstančių. Toks netikslumas yra aiškinamas tuo, jog JAV imigracijos įstaigos lietuvių tautybės imigrantus pradėjo registruoti atskirai kaip tautybę tik nuo 1899 m., o iki tol lietuviai buvo registruojami, kaip rusai ar lenkai. Nemažą vaidmenį prie netikslių duomenų pridėjo ir tai, jog tuo metu migracija buvo uždrausta, tad migrantai traukėsi slapta, nelegaliai. Kiek mažiau apie 12 000 lietuvių migravo į Didžiąją Britaniją ir apie 4 000 į Kanadą, vienetai pasiekė Pietų Ameriką.

Daugumos šių migrantų išvykimo priežastys buvo paremtos ekonominiais veiksniais, tačiau nemažą vaidmenį vaidino ir politiniai bei ideologiniai veiksniai, paskatinti tuometinės politinės situacijos Lietuvoje.

Taip pat aptariant šią emigracijos bangą verta paminėti, jog dauguma migrantų buvo neturtingi, menko išsilavinimo ir ne itin aukštų kultūrinių poreikių kaimo žmonės. Daugelio, bet tikrai ne visų, šių migrantų pagrindinis tikslas buvo išvykti trumpam, siekiant užsidirbti pinigų, o grįžus įsigyti žemės ir toliau gyventi Lietuvoje. Tai pavyko ne visiems. Iš viso grįžo tik apie 20% visų išvykusiųjų tuo laikotarpiu. Kiti apsigyveno naujoje šalyje ir rėmė savo giminaičius pinigais iš ten. Treti investavo savo sutaupytus pinigus ir steigė nemažai bendrovių Lietuvoje su savo kapitalu – kas darė ne mažą įtaką besikuriančiai valstybės ekonomikai.

Taigi atsižvelgiant į migracijos priežastis galima pastebėti, jog pirmoji migracijos banga yra įvardijama kaip darbo emigracija, kurią aiškina neoklasikinė ekonomikos teorija – kai šalyje yra darbo jėgos perteklius, darbo jėga juda į tą vietą, kur yra darbo jėgos trūkumas – tai yra darbo pasiūla. Kaip nutiko ir Lietuvoje XIX a. pabaigoje, kai Lietuvoje buvo darbo jėgos perteklius, daugelis neturėjo darbo (tuo pačiu ir pajamų) ir nusprendė migruoti į kitas šalis padirbėti, užsidirbti pinigų.

Taip pat šios migracijos priežastį papildo ir dviejų darbo rinkų teorija. Nuvykę į kitas šalis lietuviai nepuolė dirbti prestižinių, gerai apmokamų darbų, jie dirbo ten kvalifikacijos nereikalaujančius, mažai (palyginus su vietinių gyventojų gaunamomis pajamomis) apmokamus darbus – dažniausiai cechuose, fabrikuose ar fermose.

Tačiau šios migracijos vien kaip ekonominių veiksnių paremtos emigracijos negalima įvardinti. Kaip prakseologinis aiškinimas nurodo – pasirinkimą lemia atsakas į aplinką, o XIX a. pabaiga nebuvo itin lengva Lietuvos teritorijos gyventojams – spauda, rusifikacija taip pat darė nemažą įtaką, kas padėjo apsispręsti migruoti į laisvesnę šalį.

Nepalanki ekonominė padėtis Lietuvoje 1920 metais iššaukė antrąją migracijos bangą, kuri tęsėsi iki 1940 metų. Šiuo laikotarpiu iš Lietuvos pasitraukė apie 100 tūkstančių lietuvių. Ir nors emigrantų skaičius palyginus su pirmąja banga buvo mažesnis, bet pagal emigracijos mastus Lietuva tarp kitų Europos valstybių vis dar tebebuvo viena iš lyderių: 1926 m. statistiškai 10 tūkstančių Lietuvos gyventojų teko 46,5 emigrantai, kai tuo tarpu mūsų kaimyninėse šalyse atitinkamai: Estijoje – 21,7, Lenkijoje – 16,9, Vokietijoje – 10,3.

Antrosios emigracijos bangos, kaip ir pirmosios, pagrindinis migracijos veiksnys buvo ekonominis – jie buvo darbo migrantais. Politinių veiksnių įtakojamų migrantų nebuvo tiek daug, kiek galėjo būti pirmojoje bangoje. Šioje bangoje taip pat keitėsi ir migrantų pasirinkimo šalys. Dauguma migravo jau ne į JAV (dėl sugriežtintos imigracijos politikos) kaip pirmoje bangoje, o į Kanadą, Argentiją, Braziliją, Urugvajų, Pietų Afriką, dalis (daugiausiai žydų tautybės asmenys) į Palestiną bei kitas šalis.

Pasikeitė ne vien migracijos šalys, pasikeitė ir migrantų uždirbami pinigai – jie uždirbdavo mažiau nei pirmosios bangos migrantai. Dėl pasaulinės ekonominės krizės pablogėjo visų antrosios bangos emigrantų gyvenimo svetur sąlygos: atvykusieji sulaukė sudėtingesnių sąlygų, mažesnių atlyginimų, nesutiko anksčiau imigravusių tautiečių, kurie būtų galėję padėti. Taigi jų padėtis emigracijoje buvo kur kas sunkesnė nei pirmosios bangos, nors tai nesutrukdė tęstis vis gi ne mažai emigracijos bangai. Antrąją emigracijos bangą pristabdė Antrasis pasaulinis karas ir jo sukurtos sudėtingos sąlygos tiek Lietuvoje, tiek ir visame pasaulyje.

Taigi antrąją migracijos bangą jau galima aiškinti kiek kita migracijos teorijų sistemų kombinacija. Kadangi ji taip pat yra paremta ekonominiais veiksniais tai ją aiškina neoklasikinė ekonomikos teorija ir dėl susiklosčiusios sunkios padėties po karo, nepriklausomybės paskelbimo, aplinkos poveikį paskatinusį migraciją aiškina prakseologinis aiškinimas. Tai yra nors šios bangos migrantai neuždirbo tiek pinigų, kaip pirmosios bangos ir jiems buvo kur kas sunkiau migruoti ir

įsitvirtinti naujoje aplinkoje – naujosios aplinkos sąlygos vis tiek buvo geresnės už tas sąlygas, kurios jiems buvo suteiktos gimtinėje.

Migracijos sistemų teorija nurodo dar vieną priežastį dėl kurios tuo metu buvo migruojama iš Lietuvos. Lietuvoje buvo labai sunkus periodas – ekonominė krizė, politinis perversmas ir panašūs dalykai paskatino migrantus pamąstyti apie geresnį gyvenimą svetur.

Šioje migracijoje dar suveikė ir komuliatyvaus priežastingumo teorija, kuri nurodo, jog ankstesnės migracijos patirtis turi grįžtamąjį poveikį siunčiančiai valstybei. Taip nutiko ir Lietuvoje, kadangi pirmajai bangai buvo ganėtinai lengva atsistoti finansiškai „ant kojų“ svetimose šalyse, tai tie atgarsiai apie „gerą gyvenimą“, aukštus atlyginimus gimtinėje paskatino ne vieną emigruoti ieškant to „geresnio gyvenimo“. Nors antrajai bangai buvo sunkiau su „geresnio gyvenimo“ paieškomis dėl pasaulinės ekonominės krizės, tai nesustabdė kitų sekti jų pėdomis, nes tuo metu visi tikėjo, jog viskas užsienyje yra vis tiek geriau nei gimtoje šalyje.

Baigiantis karui iš Lietuvos į Vakarų (daugiausiai į Vokietiją ir ten esančias pabėgėlių stovyklas) pasitraukė apie 60-70 tūkstančių politinių pabėgėlių – tai buvo trečioji didelė migracijos banga iš Lietuvos. Ši migracijos banga jau buvo visiškai kitokia nei ankstesnės, nulemtos daugiausiai ekonominių veiksnių. Šios pagrindinis veiksnys, lėmęs migraciją, buvo politinis – nulemtas Lietuvos okupacijos fakto, kai iš Lietuvos buvo bėgama nesuplanavus to iš anksto, o stichiškai, neorganizuotai, slapta. Skyrėsi ir emigrantų tipas – tai jau nebuvo neturtingi neišsilavinę kaimiečiai, šioje bangoje pagrindiniai migrantai buvo inteligentai, išsilavinę ir aukštus postus užimantys politikai, menininkai, mokslininkai ir kita inteligentija.

Ši emigracijos banga dar yra vadinama – „dipukais“. Šis pavadinimas kilo iš jų gyvenamų vietų, nes pabėgėliai, ar kaip jie patys save įvardijo iš pat – pradžių politiniai „tremtiniai“, apsigyvendavo dipukų stovyklose, kur juos globojo Jungtinių Tautų Pabėgėlių agentūra ir Tarptautinė pabėgėlių organizacija. Po karo jie ilgą laiką praleido šiose stovyklose, kuriose kūrė savas organizacijas, tautinius būrelius, net buvo įkurtas Pabaltijo šalių universitetas (veikė nuo 1946-1949 metais). Būdami stovyklose netoli Lietuvos (geografiniu atžvelgiu) jie daug kovojo siekdami atkurti Lietuvos Nepriklausomybę, tačiau laikui bėgant pamatę, jog permainos nevyksta jie pasklido po visą pasaulį: dalis liko Europos teritorijoje, dalis emigravo į JAV, Pietų Ameriką, Kanadą, Australiją.

Ši migracijos banga atnešė daugiau permainų nei buvo iki šiol emigracijoje. Emigrantai įvedė naują emigranto ar kaip jie save tuo metu vadino priverstinio politinio „tremtinio“ sąvoką, kuri parodė ne savo noru palikusių šalį žmonių statusą, o priverstinę emigraciją – jie save ėmė vadinti „egziliu“, lietuviškai – „išėivybe“.

Ši emigracijos banga atnešė ir kitą požiūrį į emigraciją ir jos esmę. Išeiviams emigracija buvo ne galimybė užsidirbti pinigų ir grįžti į Lietuvą, o visų pirma, tai buvo galimybė pabėgti nuo okupacijos priespaudos ir antra, tai buvo gera galimybė, užmegzti gerus santykius su šalimi, kurioje jie gyveno ir tuo pačiu užmegzti gerus diplomatinius santykius su jomis, kas vedė link pagalbos atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę.

Ši migrantų banga, kitaip nei prieš tai buvusios, neužsidarė savo vienoje lietuviškoje kolonijoje, jie aktyviai bandė įsilieti į naujosios gyvenamosios šalies politinį ir kultūrinį gyvenimą, iš ten pasiimti viską, kas geriausia ir naudingiausia. Ir tik įsilieję į naują erdvę jie aktyviai ėmė veikti siekiant vieno tikslo – Nepriklausomos Lietuvos. Tuo pat metu jausdami išėivių paramą Lietuvoje likę lietuviai taip pat ėmėsi veiksmų (įvairių sąjūdžių ir perversmų), kurie pagaliau, su užsienyje gyvenančių lietuvių pagalba, 1990 metai iškovojo Lietuvai Nepriklausomybę.

Atsižvelgiant į trečiąją migracijos bangą galima pastebėti, jog ją aiškina daugelis jau išvardintų teorijų, tokių kaip migracijos sistemų teorija, prakseologinis aiškinimas, komuliatyvaus priežastingumo teorija – tik šiuo atveju pagrindiniu veiksnium yra ne ekonominiai, o politiniai veiksniai.

Taip pat šiuo atveju tinka ir pasaulio sistemų teorija, kuri nurodo, jog migracija vyksta iš periferijos į centrą. Ne tiesiogiai, bet ši teorija yra tinkama aiškinti trečiąją migracijos bangą, kadangi migrantai buvo Lietuvos inteligentija jie pasirinko labiausiai išsivysčiusias šalis – „centrą“, kur juos traukė kultūrinis gyvenimas ir patrauklesnės perspektyvos.

Dar viena teorija aiškinanti trečiąją bangą, kuri anksčiau nebuvo taikoma, tai migracijos tinklo teorija. Šiuo atveju ši teorija yra tinkama, todėl, kad pasitraukus iš Lietuvos trečiajai bangai ji iš pradžių apsigyveno Vokietijoje, stovyklose, tačiau pamačius, jog nėra galimybių artimiausiu metu grįžti į tėvynę daugelis patraukė į jau lietuvių apgyvendintas šalis tokias kaip JAV, Kanadą, Australiją ir kitas didžiąsias pasaulio valstybes. Jie patraukė ten, kur jiems būtų lengviau prisitaikyti prie aplinkos ir greičiau vyktų adaptacijos procesai, po kurių jie galėtų pradėti veikti siekiant vieno tikslo – Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo.

Tuo metu atrodė, jog Nepriklausomybės atkūrimas turėtų surikiuoti viską į savo vietas. Visas dėmesys telkiamas į ekonominio atsigavimo, politinės valdžios ir tarptautinių santykių kūrimą bei panašius reikalus, kurie turėjo sustiprinti Lietuvos, kaip valstybės, statusą tiek pačioje Lietuvoje, tiek ir užsienyje.

Tačiau visu jau Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu migracija vyko ir toliau. Tačiau ji, kaip ir ankstesnėmis bangomis, buvo nelegali, nefiksuojama ir nereguliuojama – nebuvo krepiamas per didelį dėmesį į ją, kol po penkiolikos metų atsiradus galimybei migruoti legaliai atsirado tikslesnė oficialioji statistika, kuri po tam tikro laiko parodė, kad per pirmuosius *15 Nepriklausomybės metų*

oficialiai iš Lietuvos išvyko daugiau nei 334 tūkstančių gyventojų [15] (o įvertinus ir neoficialią migraciją skaičius gali siekti ir 404 tūkstančius gyventojų [16]) – kas sudaro daugiau nei 10% visų tuo metu registruotų Lietuvos gyventojų. Būtent šis laikotarpis, kuris, beje, dar ir nesibaigė, nes masinė migracija vis dar tęsiasi ir šiomis dienomis, ir yra ketvirtoji migracijos banga. Šios bangos migrantai yra vadinami „ekonominiais“ ar darbo migrantais, nes pagrindiniai veiksniai skatinantys šiais laikais migruoti yra ekonominiai.

Daugelis tyrinėtojų apibūdindami šią migracijos bangą ją skirsto į keturis etapus (1990-1993; 1994-2000; 2001-2004 ir nuo 2004 iki dabar), tačiau atsižvelgiant į esmines priežastis šiame darbe šis laikotarpis skirstomas į du etapus:

1. 1990-1993
2. 1994- iki dabar

Pasirinktas toks skirstymas, nes būtent šių metų migraciją skiria pagrindiniai ją lėmę veiksniai. *Pirmuoju laikotarpiu iš Lietuvos pasitraukė daugiau nei 65 tūkstančiai gyventojų, o imigravo daugiau kaip 26 tūkstančiai gyventojų [15]. Šio laikotarpio gausi migracija iš Lietuvos yra aiškinama nelietuvių tautybės asmenų išvykimu į savo gimtuosius kraštus po to, kai Lietuva atgavo savo Nepriklausomybę. Ši prielaida yra pateikiama, todėl, kad pagrindinės migracijos šalys buvo Rusija, Ukraina bei kitos Sovietų Sąjungos respublikos. Tačiau vienareikšmiškai sakyti, kad emigravo tik nelietuvių kilmės asmenys būtų klaidinga. Visgi dalis iš išvykusiųjų buvo lietuvių kilmės piliečiai, kurie migravo į Rusiją komercijos ir verslo tikslais.*

Taigi ši kelių metų periodo migracija yra laikoma daugiausiai kaip nelietuvių kilmės asmenų išvykimas visam laikui ir verslo pagrindus turintis išvykimas ribotam laikui.

Antrasis laikotarpis iš šios didelės migracijos bangos yra išskiriamas, nes būtent nuo 1994 metų prasidėjo darbo migracija, kurios pagrindinės kryptys buvo į Vakarų šalis. Šiuo laikotarpiu taip pat vyko migracijos srautai ir į Rytus, tačiau jie buvo kur kas mažesni nei į Vakarus. Pagrindinės šalys į kurias buvo vykstama tai JAV, Jungtinė Karalystė, Airija, Vokietija, Ispanija, Norvegija.

Daugelis tyrinėtojų šį laikotarpį dar skirsto į smulkesnius periodus, siekiant parodyti migracijos mastus ir teisinius aspektus tam tikru laikotarpiu, tačiau šio darbo tikslas yra parodyti pagrindinius veiksnius, skatinančius migraciją, todėl yra apsiribojama jį išskiriant kaip vieną laikotarpį, kurį veikė viena pagrindinė migracijos priežastis – ekonomika.

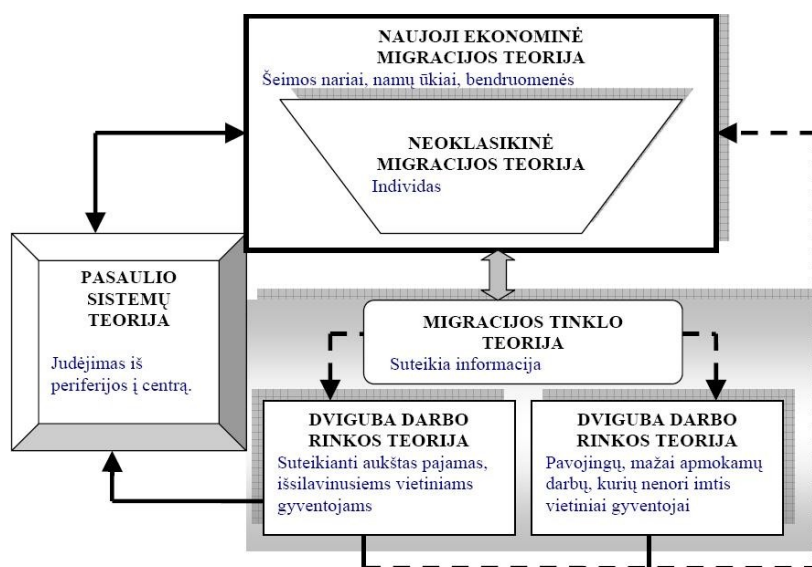
Šios migracijos bangos pagrindinis bruožas yra tas, jog dažniausiai migraciją pasirenka nedirbantys žmonės, o kartu su jais iš karto ar po kažkiek laiko išvyksta ir visa šeima. Dažniausiai tai *jauni žmonės, neretai turintys aukštąjį išsilavinimą [11]. Tokią migrantų auditoriją tyrinėtojai, tokie kaip Tasinopoulos (Tassinopoulos), Daugėla, Brazauskienė, Viržintaitė ir kiti, grindžia tuo, jog*

migrantai turintys aukštąjį išsilavinimą ar atitinkamas kvalifikacijas, turi didesnių sugebėjimų analizuoti ir pasiekti tinkamą informaciją, kuri būtina ieškant darbo regioninėse, nacionalinėse ir kitų šalių darbo rinkose [31]. Taigi ši migracija tapo darbo ir mokslo migracija, dar kitaip galima pavadinti „protų nutekėjimo“ migracija, nes iš Lietuvos išvažiuoja nemaža dalis jaunų, gabių specialistų, kurie po to nebežada grįžti atgal ir taip yra prarandamas Lietuvos potencialas vystytis ekonomikos, politikos ir kitose srityse.

Labai paaštrėjo migracija po 2008 metų, kuomet ekonominė krizė pasijuto ne vien Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Per šią krizę daugelis Lietuvos gyventojų migravo ieškodami geresnės ekonominės padėties (turint omeny geresnės, kalbama apie atvejus kai norima turėti bent jau šiokeias tokias pajamas, nes nedarbas Lietuvoje pakilo labai stipriai ir greitai). Ir migracijos srautai nemažėja. Palyginus su 2000-2003 migracija padidėjo nuo apytiksliai 11 tūkstančių iki 48 tūkstančių per metus [11].

Apžvelgiant ketvirtąją migraciją reikia pastebėti, jog ji yra kiek kitokia nei anksčiau buvusios. Nors ji yra viena iš vadinamųjų ekonominių migracijų, kurias aiškina tos pačios teorijos, kaip ir pirmąją bei antrąją migracijos bangas. Nekartojant kiekvienos iš teorijų yra pateikiama A. Stulgienės ir A. Daunorienės pateikta darbo jėgos migracijos schema (4 paveikslas) remiantis anksčiau aptartomis migracijos teorijomis:

4 paveikslas. Darbo jėgos migracija remiantis migracijos teorijomis [31]

Iš šios schemos matyti, kad naujoji ekonominė migracijos teorija ir neoklasikinė migracijos teorija nagrinėja ekonomines migracijos priežastis, išskirdamos individo ir šeimos naudos kaštus –

apskaičiuoja migracijos naudą. Migracijos tinklo teorija čia apibūdina santykius tarp migranto ir jo šeimos, likusios kilmės šalyje – kai yra teikiama informacija apie migraciją su mažiausiais kaštais. Dviguba darbo rinkos teorija glaudžiai susijusi su iki šiol paminėtomis teorijomis, nes ji suteikia informacija apie dviejų rūšių darbo galimybes: tiek apie aukštos kvalifikacijos darbo vietas, tiek ir apie žemos kvalifikacijos darbo vietas. Pasaulio sistemų teorija šioje schemeje rodo sąveiką su naujosios ekonominės migracijos teorija ir neoklasikine migracijos teorija, kur ekonomiškai išsivysčiusios valstybės yra migracijos traukos centrai ir sudaro žymiai didesnes darbo, socialinio statuso įgijimo perspektyvas.

Tačiau vien pagal šias teorijas nagrinėti ketvirtąją migracijos bangą būtų netikslinga. Demokratinės politikos instituto prezidentas dr. Mantas Adomėnas šią lietuvių emigraciją aiškina „emigracijos atmintimi“ – *„mes į didžiuosius kataklizmus reaguojame emigruodami, taip buvo po 1863 metų sukilimo, kai kilo emigracijos banga, būtent po to nepavykusio bandymo atgauti valstybingumą; kita banga buvo po atgauto valstybingumo – po 1918 metų; tuomet vėl po prarasto 1945-aisiais; ir jau šiais laikais vėl atgavus nepriklausomybę.“* [18] Čia jis norėjo pasakyti, kad emigracija buvo, yra ir bus, nes ji jau įaugusi į lietuvių kultūrą – tai neišvengiamas procesas.

Tokių reiškinių gali padėti paaiškinti istorinės atminties teorija, kuri nurodo, jog tauta migraciją turi savo kolektyvinėje tautos atmintyje ir kai tik pasitaiko bent menkiausia galimybė migruoti – ji pasinaudoja ta galimybe. Tai mes matome ir dabar, nuo pat Nepriklausomybės atgavimo migracija vyko palaipsniui ir toliau, ji buvo stabili, o vos pradėta kalbėti apie krizę iš Lietuvos pasitraukė nemaža migrantų banga. Kas patvirtina teorijos hipotezė, jog bet kokia menkiausia galimybė skatina lietuvius masiškai migruoti.

Kaip matome visos bangos yra skirtingos, nors ir vieno veiksnio skatinamos, bet tuo pačiu kitokios. Kuo toliau tuo vis daugiau teorijų galima apjungti į vieną bendrą sistemą aiškinančią migracijos bangą.

Reikia pastebėti, jog įvykusios keturios pagrindinės didžiosios migracijos bangos išviliojo iš Lietuvos ne mažą skaičių gyventojų ir vis dar vilioja (nes ketvirtoji migracija vis dar tęsiasi) į kitas šalis. Vienas svarbus pastebėjimas yra tas, kad iš keturių migracijos bangų net tris labiausiai skatino ekonominiai veiksniai, kas šiandien skatina jas vadinti darbo migracijomis. Tik viena migracija buvo ne darbo migracija ir ją drąsiai visi vadina politine migracija, ji Lietuvai padėjo atsikovoti Nepriklausomybę, užmegzti tarptautinius diplomatinius santykius bei praturtino Lietuvos kultūrinį gyvenimą.

Tiek darbo, tiek ir politinė migracijos atnešė tiek teigiamų, tiek ir neigiamų Lietuvos valstybei pasekmių. Ruževskis išskyrė tokias pagrindines pasekmes (Spaveikslas):

5 paveikslas. Migracijos pasekmės [32]

Kaip matyti prie neigiamų pasekmių yra išskiriamas demografinis aspektai apimantis gyventojų skaičiaus mažėjimą, amžiaus struktūros deformaciją, protų nutekėjimą, nutautėjimo grėsmę, darbo jėgos trūkumą, socialinės migracijos pasekmes vaikams/šeimai, pajamų diferenciacijos ir socialinės įtampos augimą bei daugelį kitų dalykų. Tačiau jis, kaip ir Gustaitė, išskiria ir teigiamas migracijos pasekmes tokias kaip nedarbo lygio mažinimas, darbo vietų atsiradimas, dėl specialistų stygiaus atlyginimo augimas, intensyvėja darbdavių aktyvumas ir didėja investicijos į žmogiškąjį kapitalą bei daugelį kitų pasekmių. Todėl į Lietuvos migraciją negalima žiūrėti vien neigiamai ar vien teigiamai. Kiekviena iš migracijų atnešė teigiamų ir neigiamų pasekmių Lietuvos valstybei.

Apibendrinant šį skyrių reikia pastebėti, jog visas keturias migracijos bangas aiškina ne viena, o kelios migracijos teorijų schemas, kurios tarpusavyje turi panašumų, bet tuo pačiu ir skiriasi, nes kiekviena vėlesnė migracija yra vis sudėtingesnė – jai paaiškinti ir išnagrinėti reikia vis daugiau teorijų, siekiant išsamesnio rezultato. Taip nutiko todėl, kad kiekviena iš migracijos bangų iš esmės buvo vis kitokia, nors dalį savo patirties paėmė ir iš praeitų migracijos bangų. Ir kiekviena iš jų turėjo tiek teigiamų, tiek ir neigiamų pasekmių Lietuvos valstybei.

1.4. Apibendrinimas

Vienas iš pagrindinių šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra išaugęs gyventojų migracijos mobilumas, ypač būdingas pokomunistinėms šalims, tarp jų ir Lietuvai [33]. Šalyje vykstantys politiniai, socialiniai ir ekonominiai pokyčiai įtakoja tarptautinę migraciją. Per pastaruosius pusantro šimto metų Lietuva neteko daugiau kaip milijono gyventojų (kai kalbama apie emigravusius iš Lietuvos tautiečius), kas paskatino migraciją laikyti viena iš nekarinių grėsmių Lietuvos valstybei. Šis naujas požiūris privertė į migraciją pažvelgti kitu kampu – nagrinėti visas įvykusias migracijos bangas

teoriniu požiūriu, siekiant išsiaiškinti, kas skatina migruoti, kad po to atsižvelgiant į rezultatus galima būtų veikti tikslingai.

Lietuvos migracijos bangas, kaip ir visame pasaulyje galima pagrįsti viena ar keliomis migracijos teorijomis, kas ir buvo padaryta šioje darbo dalyje. Taip pat reikia pastebėti, kad Lietuvos kaip ir bet kurios kitos šalies migracijai išnagrinėti negalima naudoti tik vieną teoriją, nes tuomet gali būti susidaromas ribotas migracijos priežasčių vaizdas. Kai į migraciją žiūrima kompleksiskai yra sudaromas tikslesnis ir išsamesnis vaizdas, kuris po to leidžia pažvelgti į migracijos procesus tikslingai ir reikalui esant – atitinkamai veikti.

Tiriant migracijos bangą svarbu išskirti vieną pagrindinį veiksnių, siekiant išsiaiškinti bendrą globalią situaciją, nors kiti „nematomi“ veiksniai taip pat yra labai svarbūs, juolab jei jie gali būti veikiami valstybės politikos. Tik žinant smulkiausias detales iš migracijos bangų, į jas galima reaguoti tikslingai ir produktyviai.

Šioje dalyje pateiktos visos didžiosios migracijos bangos, jų kiekiai, migrantų apibūdinimas ir pateiktos migracijos pagrindinės priežastys, išskiriant ir ne pagrindinius veiksnius įtakojusius migraciją. Taip pat kiekviena iš migracijos bangų buvo paaiškinta tam tikra migracijos teorijų kombinacijos schema.

Išsiaiškinta, kad iš keturių didžiųjų migracijos bangų net trys buvo nulemtos (pagrindinis veiksnys) ekonominių veiksnių, kuriuos tik papildė politiniai ir socialiniai veiksniai. Viena iš migracijos bangų buvo nulemta politinių veiksnių ir ši migracijos banga išsiskyrė iš kitų ne vien pagrindiniu migraciją paskatinusiu veiksniu, bet ir pačios migracijos bangos nuveikta veikla už tėvynės ribų – jie padėjo atsikovoti Nepriklausomybę.

Pastebėta, jog migracijos procesas turi tiek teigiamų, tiek ir neigiamų pasekmių valstybei, kurios buvo išskirtos tokių autorių kaip Sipavičienės, Ruževskio, Gustaitės ir kitų. Prie teigiamų pasekmių priskiriama užsienyje įgyta patirtis, žinios, grįžtančios pajamos, valstybės ekonominis gerinimas ir panašūs dalykai. Tačiau Lietuva yra maža valstybė ir migracija kelia grėsmę lietuvių kultūros ir kalbos nykimui, demografijai, politiniams pokyčiams ir panašiai. Tad atsižvelgiant į susidariusią situaciją išlieka poreikis reguliuoti migracijos procesus, kad iš migracijos gauti kuo daugiau naudos ir kuo mažiau nuostolių.

Taigi šioje dalyje parodyta, kokios pasekmės gresia Lietuvai bei pateikiant migracijos bangų teorinę analizę parodyta į kokius veiksnius reikia kreipti daugiausiai dėmesio kuriant ir vykdant tinkamiausią valstybės politiką emigracijos ir emigrantų atžvelgiu, apie kurią yra kalbama kitoje darbo dalyje.

2. TARPTAUTINĖS KOMUNIKACIJOS POLITIKA

Pasaulio tarptautinės komunikacijos ištakos siekia senus laikus, kada žmonės ėmė keliauti įvairiais tikslais: kariniais, prekybiniais, demografiniais, šeimų susijungimo, emigracijos ir kitais. Tačiau keliavo labai maža dalis pasaulio gyventojų, todėl jiems neiškilo būtinumo kurti kokias nors tarptautines komunikacijos politikas, siekiant bendrumo įvedimo tarp šalių. Visa tai ėmė keistis po Vestfalijos taikos (1648 m.), kuomet pradėta kurti tarptautinė pasaulio šalių sistema. Tačiau po šios taikos pasirašymo net du šimtmečius vykusios derybos nebuvo traktuojamos kaip tarptautinės komunikacijos politika, nes jos paprasčiausiai nebuvo – buvo tik diplomatiniai santykiai. Pirmąja oficialia tarptautinės komunikacijos politika galima būtų laikyti Vienos Kongresą (1814 m), kuomet buvo sukurtos taisyklės tarptautinei diplomatijai, kuriomis buvo siekiama išvengti karo.

Taip pat tuo laikotarpiu pradėjo plisti masinė produkcija, žmonių migracija, kompanijų plėtra į kitas šalis – visos šios sritys plito ne tik tarp kaimyninių šalių ar viename žemyne, bet ir po visą pasaulį. Tuomet XIX a. pabaigoje įvyko dvi konferencijos Vienos ir Hagos, kur buvo nustatytos bendros taisyklės ir normos apimančios ir tokias sritis kaip pašta, telegrafą ir intelektualinės nuosavybės teises.

Deja, visa tai nepadėjo išvengti Pirmojo pasaulinio karo. Po jo buvo sušaukta dar viena konferencija – Versalio taikos konferencija – per kurią buvo nuspręsta sukurti tarptautinę sistemą, kuri padėtų spręsti iškilusius konfliktus tarp suverenių valstybių. Bet svarbiausia šios konferencijos užduotis buvo sudaryti tarptautinę sutartį, kuri skatintų tarptautinį bendradarbiavimą siekiant taikos ir saugumo. Pasaulinės komunikacijos politikų dėka buvo sudaryti standartai (suvienodinta sistema) pašto, telegrafo, traukinių ir kitose komunikacijos sferose – kas palengvino tarptautinį bendravimą ir bendradarbiavimą – taigi sudaryta pirmoji tarptautinė komunikacijos politika. [17]

Tarptautinės komunikacijos politika yra viena aktualiausių šių dienų politikų. Visų pirma dėl to, jog tobulėjant technologijoms keičiasi pasaulio, kaip pasireiškimo vietos, suvokimas – pasaulis tampa tarsi beribe erdve, kurioje veikia viso pasaulio žmonės. Atsižvelgiant į tarpkultūrinės komunikacijos aspektą – tai tikrai nėra paprastas reiškinys, nes visi žmonės atstovauja skirtingas kultūras, skirtingas socialines sistemas. Tam, kad žmonės galėtų laisvai bendrauti, šioms skirtingoms kultūroms ir sistemoms reikalingi bendri kanalai, „bendra kalba“, kad jie galėtų susikalbėti, komunikuoti tarpusavyje lygiavertėje aplinkoje, bendradarbiauti – tai įgyvendinti gali padėti tarptautinės komunikacijos politika. Antroji priežastis, dėl ko tarptautinės komunikacijos politika yra viena aktualiausių šiais laikais, yra tai, kad šiais laikais labai stipriai atsižvelgiama į kiekvieno piliečio

poreikius, norus ir panašius dalykus. Komunikacijos politika, jei yra vykdoma tvarkingai ir tikslingai, padeda pasiekti šio tikslo.

Komunikacijos politikos rengimo procesas yra sudėtingas, dėl daugelio priežasčių: dalyvių skaičiaus ir jų skirtingumo, jų užimamų pozicijų esamoje situacijoje, galimų sutarčių pasirašymo ar nepasirašymo būdų, dėl susitarimų vykdymo ir panašių dalykų. Siekiant suprasti komunikacijos politikos esmę reikia išanalizuoti jos teorinę pusę – tarptautinės komunikacijos veikimo principus.

Dėl šių priežasčių šios dalies tikslas yra parodyti tarptautinės komunikacijos politikos sudėtį ir veikimo mechanizmą, bei išanalizuoti Lietuvos komunikacijos politikos su užsienio lietuviais panašumus ar skirtumus su tarptautinės komunikacijos politikos struktūros veikimo principais. Šis palyginimas yra reikalingas siekiant išsiaiškinti, kiek Lietuvos komunikacijos politika atitinka teorinę politikų kūrimo ir įgyvendinimo struktūrą. Taip pat parodyti Lietuvos komunikacijos politikos su užsienio lietuviais vystymąsi nuo pat pirmųjų bendradarbiavimo ir bendravimo bandymų iki politikos sukūrimo ir iki šių dienų.

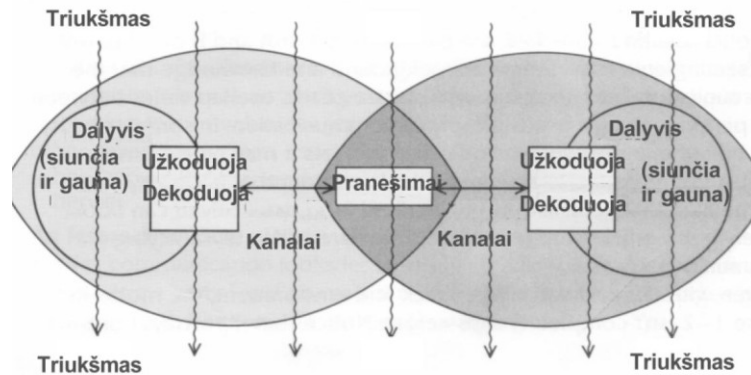
2.1. Pagrindinės sąvokos

Prieš pradėdant kalbėti apie tarptautinę komunikacijos politiką ir Lietuvos komunikacijos politiką su užsienyje gyvenančiais tautiečiais yra svarbu apibrėžti kelias svarbias šiame darbe vartojamas sąvokas tokias kaip komunikacijos politika, komunikacijos politikos dalyviai, Pasaulio lietuvių kraštų bendruomenės ir Pasaulio lietuvių bendruomenė.

Pradedant nuo komunikacijos politikos verta pradėti aiškinti kiekvieną iš sąvokų atskirai. Pirmiausia reikia pradėti nuo komunikacijos ir jos indėlio į bendrą sąvoką. Komunikacija tai – *žmonių socialinių ryšių funkcija keičiantis mokslinė, gamybinė ir kita patirtimi. Arba kitaip komunikacija yra tarpasmeninė ar grupinė žmonių veikla, keičiantis patirtimi žodiniais ir nežodiniais signalais. Trumpąja prasme komunikacija gali būti apibrėžiama ir kaip keitimasis patirtimi, mintimis ir išgyvenimais. O techniškai tai yra pasikeitimas informacija tarp individų, naudojant bendrą simbolių sistemą* [22]. Taigi tai yra veiksmas, kurio pagrindinis tikslas yra dalintis informacija ir daryti bendru tam tikrą procesą.

Komunikacija yra nenutrūkstantis, nesibaigiantis ir integralus procesas. Tai mums atskleidžia Adlerio (Adler) ir Tovnio (Towne) pateikta komunikacijos modelio schema (1 paveikslas):

1 paveikslas. Transakcinis komunikacijos modelis (Adler ir Towne) [21]

Iš schemos matyti, jog *komunikacija yra besitęsiantis procesas, įtraukiantis dalyvius iš skirtingų, bet susijusių, persipinančių aplinkų, ir šis procesas kuria tarpusavio santykius lygiagrečiai siunčiant ir gaunant žinias, kurios yra veikiamos fizinių ir fiziologinių triukšmų* [21]. Taigi atsižvelgiant į schemą ir komunikacijos apibrėžimą galima padaryti tokią išvadą – komunikacijos procesas (sąveika tarp individų ar grupių) daro abipusį poveikį vienas kitam, nes individo ar grupės veiklos tikslas priklauso nuo kitų individų veiklos tikslų, siekiant suderinti ar koreguoti bendravimo partnerių veiksmus, elgesį, mintis ir taip toliau.

Komunikacija yra skirstoma į tam tikras rūšis: * intraasmeninę (komunikuojama su savimi, tai yra siuntėjas ir gavėjas yra vienas ir tas pats asmuo), * tarpasmeninę (dvipusis procesas, vykstantis tarp dviejų asmenų), * asmens-grupės (procesas vykstantis tarp vieno asmens ir auditorijos), * masinę (kai procesas vyksta su didelėmis, skirtingomis, nutolusiomis auditorijomis), * tarptautinę (kai procesas vyksta tarp skirtingų kultūrų, esančių skirtingose šalyse).

Šiame darbe kalbant apie komunikaciją ir jos procesus yra kalbama apie tarptautinę komunikaciją, kuri vyksta tarp skirtingose šalyse esančių institucijų. Reikia pabrėžti, jog darbe naudojamas Roberto Fortnerio (Robert S. Fortner) tarptautinės komunikacijos apibrėžimas, kuris akcentuoja bendravimą ir bendradarbiavimą tarp skirtingose šalyse (daugiau nei dvejose) esančių objektų, tai yra pabrėžiamas ryšys ne tarp kultūrų, o tarp skirtingų šalių.

Taigi *komunikacijos* sąvoka vartojama šiame darbe yra apibendrinama taip: tarptautinis bendravimo ir bendradarbiavimo procesas vykstantis tarp skirtingose aplinkose (šalyse) esančių dalyvių, kuriuos sieja bendri tikslai, kai veikiant vieni kitus, siekiama suderinti ar koreguoti bendravimo partnerių veiksmus, elgesį, mintis.

Kita sąvoka yra politika (nuo angliško žodžio *policy*), kuri apibrėžia tam tikrą veiksmų planą, siekiant tikslingumo tam tikros srities vykdyme. *Politika yra priimama valstybės vyriausybės, vadovo*

ar *politinių partijų* [26]. Taigi apibendrintai *politika* šiame darbe yra valstybės vadovo, vyriausybės ar politinių partijų pasirašytas dokumentas, kuriame yra nustatytas tam tikras veiksmų planas, kuriuo siekiama tikslingumo vykdomoje sferoje.

Išnagrinėjus komunikacijos ir politikos sąvokas galima apibrėžti komunikacijos politikos sąvoką vartojamą šiame darbe. Taigi *komunikacijos politika* yra valstybės atsakingų asmenų pasirašytas dokumentas, kuriame yra nustatytas bendravimo ir bendradarbiavimo procesas, kurio tikslas yra veikiant vieni kitus suderinti ar pakoreguoti bendrus vykdomus veiksmus siekiant vieno bendro tikslo.

Atsižvelgiant į komunikacijos politikos apibrėžimą galima apibrėžti ir *komunikacijos politikos dalyvių* sąvoką, kuri parodo, jog dalyviai yra komunikacijos politiką pasirašę ir joje veikiantys vienetai.

Pasaulio lietuvių bendruomenė yra visame pasaulyje lietuvius vienijanti visuomeninė nepolitinė organizacija. Ji yra svarbi šiame darbe, nes būtent ji yra viena iš pagrindinių Lietuvos komunikacijos su užsienio lietuviais politikos dalyvių. Šiame darbe vartojama *Pasaulio lietuvių bendruomenių* sąvoka, kuri apjungia tiek Pasaulio lietuvių kraštų bendruomenes tiek ir Pasaulio lietuvių bendruomenę (kaip instituciją), nes visos jos atstovauja lietuvius užsienyje – pagrindinę Lietuvos komunikacijos politikos auditoriją.

Aptarus pagrindines vartojamas sąvokas reikia paminėti, jog jos pritaikytos Lietuvos atvejui, o ne bendrai kalbama apie tarptautines komunikacijos politikas (išskyrus darbo teorinę dalį).

2.2. Tarptautinės komunikacijos politikos teorija

Pasaulio tarptautinės komunikacijos politikos nuėjo ilgą kelią, kol rado priėjimą prie bendrų sprendimų priėmimo (susitarimo) sprendžiant aktualias problemas, rado bendradarbiavimo būdus, kurie padeda pasiekti bendro tikslo, kurio siekia skirtingų kultūrų valstybės.

Šiame skyriuje yra atskleidžiamos pasaulio tarptautinės komunikacijos politikos teorinės prielaidos, kurios išsamiai buvo ištyrinėtos Hamelinko (Cees J. Hamelink) veikale „Pasaulio komunikacijos politikos: komunikacijos ir žmogaus vertybės“² t.y. parodomi politikos kūrime ir vykdyme dalyvaujantys dalyviai, taip pat atskleidžiamos politikos rūšys ir jų skirtumai, paaiškinama kas ir kodėl priima sprendimą burtis į bendruomenes ir kurti bendrą politiką. Taip pat darbe remiamasi bendra tarptautinės komunikacijos teorija, nes ji yra glaudžiai susijusi su tarptautinės komunikacijos politika.

---

² The Politics of World Communication : Communication and Human Values. [17]

Pradedant kalbėti apie pasaulio tarptautinę komunikacijos politiką verta pradėti nuo dalyvių įvardinimo – kokie dalyviai veikia, kokias pozicijas užima komunikacijos politikos kūrime ir vykdyme.

Autoriai nagrinėjantys tarptautinę komunikaciją pasauliniu mastu, tokie kaip Hamelinkas (Cees J. Hamelink), Fortneris (Robert S. Fortner), Pentlandas (Pentland) ir kiti, pastebi, jog iš pradžių tarptautinės komunikacijos procese dalyvavo tik valstybės kaip vienetai, nes jos atstovavo vieneta pasauliniu mastu, tačiau laikui bėgant ši situacija pasikeitė. Į politikos kūrimą, priežiūrą ir įgyvendinimą įsitraukė tokie veikėjai kaip tarpvyriausybės organizacijos, tarptautinės nevyriausybės organizacijos (vienos orientuotos į verslo interesus, o kitos į profesinius ir viešuosius) – tai yra nevalstybiniai veikėjai, kuriuos Hamelinkas (Cees J. Hamelink) išskyrė į dvi grupes, kurias vėliau suskirstė į dar smulkesnes, ir kuriems priskyrė tam tikrą vaidmenį kuriant bei vykdamas komunikacijos politiką. Toliau aptariami kiekvienas iš jų atskirai.

Valstybinių veikėjų atsiradimą pasaulio politikų sistemoje galima sieti su Vestfalijos taikos sutartimi (1648 m.), kuomet pradėta pasaulio sistema, sudaryta iš nepriklausomų, suverenių valstybių valdymo. Šio valdymo sistemos esmė yra ta, kad valstybės su savo tauta elgiasi taip kaip mano esant teisingai, neatsižvelgiant į žmonių teises (Vestfalijos taika vis dar išlieka pagrindine kliūtimi visuotiniam žmonių teisių pripažinimui).

Nevalstybiniai veikėjai – tai tarpvyriausybės organizacijos, tarptautinės nevyriausybės organizacijos ir individai.

Prie *tarpvyriausybinių organizacijų* galima paminėti tokias organizacijas kaip NATO, OPEC³ ir kitas. Jų reikšmė išaugo XIX a., kai iškilo būtinumas valstybėms bendradarbiauti. O jau XX a. ,ypač po Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų, jos tapo vienas iš svarbiausių pasaulio politikų forumų dalyvių.

Pentlando (Pentland) teigimu tarpvyriausybės organizacijos atlieka tris pagrindines funkcijas: jos yra tarsi užsienio politikos instrumentai valstybėms; jų pagalba galima modifikuoti valstybių elgseną; ir jos dalyvauja pasaulio politikose kaip atskiri vienetai su savo išskirtinėmis teisėmis. Taip pat dar viena svarbi tarpvalstybinių organizacijų funkcijų yra ta, jog jos nustato pagrįstumo lygį kitų dalyvių veiksmams.

Kadangi tarpvyriausybės organizacijos glaudžiai bendradarbiauja su valstybe (sudaro frakcijas ir pan.) tai jomis taip pat naudojasi ir kitos organizacijos (pavyzdžiui nevyriausybės) sudarydamos sau palankias sąlygas, tai yra šioje situacijoje tarpvyriausybės organizacijos yra tarpininkas tarp valstybinių ir nevalstybinių veikėjų. Dėl šių ryšių tarpvyriausybinių organizacijų

---

³ Tarptautinė organizacija, jungianti naftą eksportuojančias valstybes.

reikšmę pasaulio komunikacijos politikoje galima laikyti ne simboline (kaip buvo iš pradžių), o realia – pradėjusios nuo „patariamojo balso“ pozicijos, jos jau turi „sankcijuotą“ veikėjų statusą.

Tarptautinės nevyriausybinės organizacijos – jos vaidina nemažą vaidmenį tarpvyriausybiniuose organizacijose, t.y. jos veikia kaip lobistai, ekspertai ar programų vykdytojai, taip pat konsultuoja daugelį Jungtinių Tautų agentūrų. Šios organizacijos taip pat gali būti traktuojamos kaip valstybių įrankis siekiant pasiekti tam tikrą bendrą susitarimą. Jos gali padėti pasiekti tam tikrą susitarimo tipą tam tikroje susitarimo srityje (daugelis susitarimų yra paremti maišytais susitarimais susijusiais tiek su viešais tiek su privačiais politikos kūrimo veikėjais).

Tarptautinės nevyriausybinių organizacijos dar yra smulkinamos į verslo interesus ginančias organizacijas ir į profesinius ir viešuosius interesus ginančias organizacijas. *Verslo interesus atstovaujanti organizacija* turi svarbų poveikį ekonomikai, todėl yra labai svarbūs veikėjai pasaulinės politikos kūrimo ir vykdyme. Per pastaruosius dešimtmečius (dėka savo veiklos ne tik savo šalyje, bet ir už jos ribų) šios organizacijos pradėjo dalyvauti tarptautinėse verslo konglomeratuose, kur vyko derybos tarp valstybių. Dėka savo dalyvavimo tokiuose renginiuose organizacijos pakeitė savo statusą iš „stebėtojų“ į „aktyvius dalyvius“, kurie ne tik stebi, bet ir teikia savo pasiūlymus. *Profesinius ir viešuosius interesus ginančios organizacijų bendruomenės* labiau dalyvauja kaip skatintoja šioje politikoje, t.y. ji ragina atkreipti dėmesį į šiuo metu esančius ne pirmo būtinumo dalykus, kurie ateityje gali turėti daug reikšmės. Taigi jie veikia kaip skatinamoji institucija.

Prie nevalstybinių veikėjų taip pat yra priskiriami *individai*. Tačiau jų statusas šioje sistemoje yra tik teorinis. Jie negali tiesiogiai daryti įtakos pasaulio politikoms, nors ir turi tarptautinį statusą⁴. Iš esmės pasaulio politikas kuria ir vykdo valstybinės, tarpvyriausybines ir tarptautinės nevyriausybines institucijas – tos institucijos, kurios mažai yra susijusios su kasdieniu žmogaus gyvenimu, jo kasdieniais poreikiais ir siekiais – jos veikia iš institucijų pozicijų. Žmogaus, kaip individo, vaidmenį pasaulinėse politikose atstovauja Žmogaus teisių deklaracija⁵ – kuo ji ryškesnė tam tikroje politikoje, tuo labiau yra ginamos ir reiškiamos individualaus žmogaus teisės pasaulio politikoje.

Apibendrinant dalyvius galima paminėti, jog valstybiniai veikėjai išlieka svarbiausiais taisyklių (politikų) kūrėjais. Naujieji (nevalstybiniai) veikėjai atnešė naują požiūrį į tarptautinius santykius ir į šią schemą įvedė tokius elementus kaip socialinės grupės, lyčių aspektas, kompanijos ir sferos, kuriose dirba žmonės – tai yra jie atveria „valstybės“ sąvoką ir ima ne vieną bendrą visumą, o visumos elementus, nes kiekvienas elementas atskirai gauna skirtingą poveikį nei, kad visuma bendrai paėmus.

---

⁴ Pripažintą Tarptautinio teisingumo teismo.

⁵ Pasirašyta 1948 metų gruodžio 10d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos.

O individas išlieka ta dalimi, kuri nedalyvauja politikos kūrime ar vykdyme, bet jaučia jos poveikį kiekvieną dieną.

Taigi kalbant apie veikėjų dalyvavimą sistemoje reikia pastebėti, jog pagrindiniu pasaulio komunikacijos politikos kūrėju ir vykdytoju lieka valstybiniai veikėjai. Taip pat nemažai įtakos turi ir nevyriausybinės organizacijos, ypač didelę reikšmę turi verslo interesus ginančios organizacijos. Tarpvyriausybinės organizacijos yra kaip tarpininkai tarp valstybinių veikėjų ir tarptautinių nevyriausybinių organizacijų. Individai šioje sistemoje įtakos neturi.

Išsiaiškinus komunikacijos politikos veikėjus dera panagrinėti, kodėl kyla bendros politikos poreikis ir kokių rūšių būna politikos.

Daugiašalio bendradarbiavimo būtinybė išskyla tuomet, kai sprendžiant tam tikrą iškilusią problemą yra aišku, jog jai išspręsti reikia kelių valstybių, o ne vienos. Ir šioje vietoje jau tampa aišku, kad tarptautinis bendradarbiavimas (tiek valstybinės, tiek nevalstybinės organizacijos) pareikalaus iš kiekvieno dalyvio supratimo, jog ši problema turi būti sprendžiama tarptautiniu mastu. Gali pasitaikyti, jog kuriam nors stipresniam vienetui pasirodys, jog šią problemą galima išspręsti vienos šalies ar dviejų (dažniausiai stipresnių) dalyvių ribose – tokiu atveju nebus sudaryta ir vykdoma daugiašalė politika.

Pirmuoju žingsniu politikos link Hamelinkas (Cees J. Hamelink) išskiria dalyvių susitarimą bendradarbiauti, kuriant bendrą mechanizmą, padėsiantį kuriant ir vykdant politiką tam tikru klausimu. Taigi veikėjai gali susitarti ir sudaryti bendrą stiprų ir efektyvų susitarimą politikos vykdymui. Arba sudaryti ne tokį stiprų susitarimą, kuris veiktų tik koordinacijos pagrindu. Ir galiausiai veikėjai gali susitarti dėl bendros nuomonės, jog bendradarbiauti kuriant bendrą politiką jiems tikrai neišeis.

Tarptautiniu mastu yra išskiriami du bendradarbiavimo tipai [35]: plataus masto daugiašalis bendradarbiavimas ir riboto masto daugiašalis bendradarbiavimas.

Plataus masto daugiašalis bendradarbiavimas yra toks bendradarbiavimas, kai šalių ir organizacijų skaičius yra neribojamas, tai yra susitarimas yra aktualus neribotam skaičiui dalyvių. Taip pat šis bendradarbiavimas skiriasi tuo, jog jame dalyvauja visi svarbiausieji veikėjai, sprendimai yra priimami pripažintuose ir efektyviuose instituciniuose susirinkimuose. Čia yra didelė tikimybė, jog bus sudaryta sutartis su visiems tinkančiomis taisyklėmis ir normomis.

Ribotas daugiašalis bendradarbiavimas yra toks bendradarbiavimas, kai tam tikras susitarimas dėl iškilusios problemos yra aktualus tik tam tikram skaičiui dalyvių ir dalyvavimas priimant ir vykdant tam tikrą politiką yra skirtas tik išskirtiniams dalyviams (pavyzdžiui politikos sukūrimas Europos valstybėms, nepriimant kitų žemynų).

Tyrinėtojas Hamelinkas (Cees J. Hamelink) dar išskiria vieną situaciją, kai bendradarbiavimo nėra ir ją vadina *daugiašalio bendradarbiavimo nebūvimu*. Ši situacija yra tada, kai svarstant iškilusią

problema stipresni ir įtakingesni dalyviai atsisako dalyvauti sprendžiant ir vykdant tam tikrą politiką, nes jiems tokios politikos nereikia, tai yra jie mano, kad jiems nereikia bendradarbiauti šioje srityje arba mano esant pakankamai tą problemą išspręsti dvišaliu susitarimu. Tokiu atveju nelieka kam bendradarbiauti (arba lieka kelios šalys ir sudaroma dvišalė sutartis) ir nesudaromas joks daugiašalis bendradarbiavimas.

Pereinant prie susitarimų būdų tarptautiniu mastu yra išskiriamos trys formos [17]: formalus, neformalus ir susitarimo nebūvimas. *Formalus susitarimas* yra įpareigojantis, kai yra pasirašoma sutartis, su sutikimu esant būtinybei pritaikyti baudžiamąją atsakomybę už susitarimo nevykdymą.

Neformalus susitarimas yra neįpareigojantis ir pasirašomas laisva valia. Jis yra laisvai keičiamas (nėra baudžiamosios atsakomybės už neįvykdytą susitarimą) ir laisvai gali būti nutrauktas. Kartais dėl savo laisvumo gali būti įgyvendintas greičiau nei formalus susitarimas. Jis gali būti traktuojamas kaip neįpareigojanti deklaracija. Neformalus susitarimas gali būti: stiprus ir silpnas. Stiprus neformalus susitarimas yra toks susitarimas, kai dalyviai susitaria dėl tam tikrų dalykų (pasirašo sutartį), kurie turi būti vykdomi ir šį vykdymą stebi trečiosios šalys. Silpnu neformaliu susitarimu yra laikomi tokie susitarimai, kai nėra pasirašomi jokie įsipareigojimai ir dalyviai gali elgtis kas kaip nori.

Susitarimo nebūvimas tai, kai esant tam tikrai problemai yra susitariama, jog neįmanoma sudaryti jokio bendro susitarimo šiuo klausimu ir kiekviena šalis veikia dvišaliu susitarimu arba vadovaujasi savo politika nebendradarbiaudama su kitomis šalimis.

Taigi kalbant apie daugiašalį bendradarbiavimą reikia pastebėti, jog viskas pradama nuo veikėjų suvokimo, kad toks bendradarbiavimas yra būtinas. Tuomet yra nusprendžiamas dalyvių skaičius, tai yra daugiašalio bendradarbiavimo tipas, ir po to nusprendžiama susitarimo forma. Tam, kad visa tai įvyktų yra skiriama daug pastangų iš dalyvių pusės, kuomet daug kas priklauso nuo jų požiūrio į naują bendradarbiavimą. Apibendrinant reikia pabrėžti, jog daugiašalio bendradarbiavimo sudarymas priklauso nuo dalyvių ir jų norų, bei pastangų kuriant naują mechanizmą.

Pasaulio politikos neatsiranda iš niekur ir nėra sprendžiamos „vakuume“. Kyla klausimas – kas, kada ir kaip priima sprendimus. Visuomet atsiranda vienas dalyvis, kuris iškelia tam tikrą problemą į sprendžiamų problemų sąrašą ir siūlo tam tikrą bendradarbiavimą ir susitarimo rūšį. Tokiam žingsniui dalyvį pastūmėja istorinis, geografinis ar koks kitas kontekstas. Šis procesas dažniausiai prasideda nuo to, jog atsiranda nepasitenkinimas esama politika ar jos nebuvimu. Tuomet kyla noras pagerinti šią situaciją ir siūlomas bendradarbiavimas šiuo klausimu kitoms šalims–dalyvėms. Tačiau ne visuomet iškelta problema yra aktuali kitoms šalims–dalyvėms, tai taip pat priklauso nuo istorinio, geografinio ar kokio kito konteksto. Pasitaiko ir taip, jog kitos šalys jau turi kitų tos problemos sprendimo būdų, kurie ne visuomet sutampa su pradėjusios spręsti šią problemą šalies norais ir poreikiais.

Dažniausiai, kaip pastebi Hamelinkas (Cees J. Hamelink), pasitaiko taip, kad visiems svarbios problemos yra tos problemos, dėl kurių valstybės konkuruojasi, tai yra joms reikia pasiekti susitarimo konkurencingoje aplinkoje taip, kad visos šalys būtų patenkintos. Tai pasiekti reikia įdėti daug pastangų: sunkios ir ilgos tarptautinės derybos susitikimuose, bandymas sukurti bendrinius principus ar proceso vykdymo mechanizmą – visa tai turi tenkinti visas šalis vienodai. Šioje vietoje yra labai svarbu, kad visos šalys bendradarbiautų vienodai ir priimtų bendrų sprendimų – net gigantės dalyvės kartais turi nusileisti ir sutikti su šiek tiek prastesniais rezultatais atnešančiu bendradarbiavimu, nei kad nesutikti ir negauti jokio rezultato (jei nesudaromas joks bendradarbiavimas). Visas politikos kūrimas ir bendradarbiavimas yra skirti tam, kad valstybės pasiektų savo galutinių tikslų.

Pasitaiko ir tokių atvejų, kai valstybės nori vieno bendro rezultato, tačiau procesas kaip pasiekti to rezultato (pats procesas) skiriasi – tokiu atveju nors atrodo, jog turėtų būti labai lengva sudaryti politiką ir ją įgyvendinti (nes yra vienas bendras tikslas), tai padaryti tampa neįmanoma vien dėl nesutarimo kokių būdu (koks turi būti nustatytas įgyvendinimo procesas) visa tai turi būti įgyvendinta.

Apibendrinant sprendimų priėmimą galima pasakyti, jog jei visos šalys sutartų dėl problemų sprendimo, ar viena šalis galėtų pasakyti kaip turi būti – tokiu atveju nereiktų ir pasaulio politikų. Tačiau taip nėra, šalys yra skirtingos ir siekia skirtingų tikslų. Kartais tie tikslai susikerta bendrame taške ir tada jau reikia galvoti kaip išspręsti problemą – imamasi kurti tarptautinę politiką. Ir svarbiausiu veiksmu čia tampa bendras susitarimas dėl proceso įgyvendinimo, kuriame yra surandami bendri, visoms šalims tinkami, sprendimo būdai.

2.3. Lietuvos komunikacijos politika su užsienio lietuviais

Lietuvos valstybė per paskutiniuosius beveik pusantro šimto metų patyrė nemažą savo gyventojų praradimą. Iš viso buvo užfiksuotos keturios pagrindinės migracijos bangos per kurias iš Lietuvos pasitraukė daugiau nei milijonas gyventojų [23] (tai tik preliminarus skaičius rodantis kiek žmonių paliko Lietuvos teritoriją, neskaičiuojant kiek lietuvių grįžo iš migracijos). Tad prieš pradėdant nagrinėti Lietuvos komunikacijos politiką su užsienyje gyvenančiais tautiečiais verta peržvelgti Lietuvos valstybės veiksmus susijusius su migracija, jos stabdymu ir priežiūra, kuriuos išsamiai išnagrinėjo Strateginių studijų centras rašydamas studiją „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėvijos atžvilgiu“. Šis supažindinimas yra reikalingas, nes anksčiau atlikti veiksmai ir jų nepasisekimas/neįgyvendinimas įtakoja norą sukurti tam tikrą politiką, kuri užtikrintų siekiamo tikslo įgyvendinimą.

Taigi lietuvių pasitraukimas iš Lietuvos pradėjo kelti susirūpinimą valstybinių mastu jau XX a. trečiajame dešimtmetyje. Susirūpinimas gausia migracija privertė valstybę imtis priemonių galinčių užtikrinti emigrantų apsaugą bei emigracijos procesų kontrolę. Atsižvelgiant į tai 1922 metais buvo priimtas Išeivybės įstatymas, kuris *numatė Emigracijos biurų ir agentūrų kontrolę, įpareigojo šias institucijas rūpintis emigrantų kelionėmis ir uždraudė agentams bei įstaigoms vykdyti agitaciją, galinčią paskatinti Lietuvos piliečių emigraciją* [3]. Kaip galima matyti, įstatymas orientuojamas į migracijos reguliavimą, siekiant sustabdyti ar bent kiek tai įmanoma pristabdyti migracijos mastus.

1929 metais paskelbtas Emigracijos įstatymas, kuriame buvo reglamentuojama emigracijos biurų priežiūra ir kontrolė (kaip ir pirmajame įstatyme), žmonių pervežimo priežiūra ir sąlygos. Bet šiame įstatyme buvo pataisų, kurios atsirado išnagrinėjus Italijos, Čekoslovakijos, Ispanijos ir Lenkijos emigraciją reguliuojančius įstatymus. Jos skelbė, jog *emigracijos įstaiga turi kasmet pargabenti į Lietuvą beturčių emigrantų, dalį nemokamai ir dalį už pusę kainos, bet neviršijant 2 proc. ankstesniais metais iš Lietuvos pervežtų emigrantų skaičiaus* [3]. Tačiau Lietuvos valstybės taikinyje nebuvo vien neturtingų lietuvių pargabenimas į tėvynę, jos pagrindinis tikslas buvo pritraukti, kuo daugiau užsienio lietuvių kapitalo į Lietuvą, siekiant kelti Lietuvos ekonomiką.

Per šį laikotarpį, tai yra iki Antrojo pasaulinio karo, vyriausybė bandė daug būdų siekiant palaikyti ryšius su išeivija – domėjosi emigrantų padėtimi, teikė informaciją apie galimybes sugrįžti į Lietuvą, skatino planingą emigrantų kūrimąsi užsienyje, rėmė užsienyje įsikūrusias lietuviškas mokyklas, bažnyčias, spaudą bei įvairias kitas organizacijas. Tačiau visi šie veiksmai nesugebėjo užtikrinti tinkamos emigracijos proceso kontrolės ir visos vykdomos priemonės neskatino reemigracijos bei negarantavo glaudžių užsienyje gyvenančių lietuvių ryšių su Lietuva. Tokią reakciją Strateginių studijų centro tyrėjai aiškino keliomis priežastimis: visų pirma, Lietuva pradėjo veikti per vėlai ir tas veikimas buvo atsainus. Antra, kiti Lietuvos įstatymai buvo nepalankūs migrantų priėmimui Lietuvoje. Tad nors ir sumažėjo migracijos mastai, palyginus su pirmąja migracijos banga, bet jie nebuvo įtakoti valstybės politikos migracijos atžvilgiu – migracijos srauto mažėjimas siejamas su pasauline ekonomine krize.

Plėsti santykius su užsienyje gyvenančiais lietuviais siekė ne vien vyriausybė. 1932 metais buvo įkurta Draugija užsienio lietuviams remti, kuri siekė sukurti bendrą visų pasaulio lietuvių organizaciją, tai yra suburti visus lietuvius į vieną vienetą, kuris siektų tų pačių tikslų – įkurti Pasaulio lietuvių sąjungą. Draugija buvo finansuojama iš Lietuvos biudžeto ir tas lėšas skyrė remti lietuvių mokyklas užsienyje, mokėjo mokytojams atlyginimus, steigė bibliotekas, rėmė spaudą ir vykdė kitą panašią veiklą, siekiant palaikyti kuo artimesnius ryšius su išeivija.

1937 metais įkurta Pasaulio lietuvių sąjunga bei pradėtas leisti žurnalas „Pasaulio lietuvis“, kurio pagrindinis tikslas buvo skatinti Lietuvos Nepriklausomybės atgavimą. Šios sąjungos veiklą nutraukė Antrasis pasaulinis karas, per kurį nutrūko ir Lietuvos ryšiai su diaspora.

1949 metais įvyko vienas svarbesnių įvykių įtakojusių lietuvius, gyvenančius svetur – Vyriausiojo Lietuvos Išsilaisvinimo Komitetas paskelbė Lietuvių Chartos dokumentą, išreiškiantį lietuvių išėivijos tautinio solidarumo principus. Lietuvių Chartiją sudaro įžanginė dalis ir 13 straipsnių, svarbiausias jų – vienuoliktas, kuriame skelbiamas *tautinis solidarumas, kaip aukščiausia tautinė dorybė, kur visi lietuviai yra lygūs tos pačios tautos vaikai* [27]. Įžangoje nusakomi lietuvių tautos siekiai – gyventi laisvai ir nepriklausomai, išlaikyti kalbą, tradicijas. Kituose straipsniuose aptariama tautos, žmogaus, lietuvių, kalbos, šeimos, kultūros, valstybės, mokyklos, draugijų, spaudos, istorijos reikšmė. Lietuvių Chartija pabrėžė lietuvių pastangas išsaugoti Nepriklausomos Lietuvos tradicijas, kvietė lietuvius puoselėti tautinį patriotizmą, laisvės ir demokratijos siekius.

Kartu su Chartos paskelbimu buvo paskelbta nauja Pasaulio lietuvių bendruomenė (trumpinama PLB), kuri turėjo užtikrinti visų už Lietuvos ribų gyvenančių lietuvių vienybę, siektų išlaikyti, kurti bei ugdyti lietuvių tautos tapatumą, tai yra kalbą, kultūrą, papročius, tradicijas bei remtų Nepriklausomos Lietuvos valstybę. Taigi pamatinėmis PLB veiklos nuostatomis tapo lietuviško tapatumo išlaikymas ir Lietuvos Nepriklausomybės siekis.

Per visą okupacijos laikotarpį PLB daug nuveikė. Siekiant išlaikyti lietuvišką tapatybę užsienyje vietinės lietuvių kraštų bendruomenės rūpinosi lituanistiniu švietimu, tautinės kultūros saugojimu, lietuviškos spaudos išlaikymu, aukštųjų studijų organizavimu ir panašiais dalykais. Taip pat aktyviai stengėsi atkreipti pasaulio dėmesį į Lietuvos ir kartu kitų Pabaltijo kraštų padėtį, bei įtakoti Vakarų valstybių vyriausybių ir parlamentų narius, teikė memorandumus dėl Lietuvos.

PLB pasmerkė Lietuvos okupaciją ir pareikalavo Molotovo-Ribentropo pakto panaikinimo bei priėmė nemažai kitų politinių nutarimų, raginančių prisidėti prie Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo. Užsienio lietuvių politinio veikimo dėka 1983 metais Strasbūre Europos parlamento plenarinė sesija priėmė rezoliuciją Baltijos kraštų klausimu, kurioje buvo pasmerktas Molotovo-Ribentropo paktas ir atkreiptas dėmesys į sunkią Baltijos kraštų tautų padėtį.

Po Antrojo pasaulinio karo iki Lietuva atgavo Nepriklausomybę jokia ryšių su užsienyje gyvenančiais tautiečiais palaikymo politika nevyko. Ji nevyko kurį laiką ir atgavus Nepriklausomybę. Pirmaisiais Nepriklausomybės metais Lietuvos valstybė tik bandė iš naujo užmegzti ryšius su išėivija ir pradėjo teikti simbolišką paramą kultūrinei ir švietimo veiklai ir tai tik artimiausioms šalims, tokioms kaip Baltarusija, Lenkija, Rusija ir panašiai. Institucinė santykių su išėivija struktūra buvo silpna iki pat 1998 metų.

Po 1998 metų valstybės politika išeivijos atžvilgiu pasiekė naują kokybinį lygmenį – politika pradėta įgyvendinti tiksliniu valstybiniu programų pagrindu: *dar 1997 metais patvirtinta Lietuvos išeivijos grįžimo ir integracijos Tėvynėje programa bei įkurta už jos koordinavimą atsakinga Išeivijos integravimosi į Lietuvos gyvenimą koordinacinė komisija. Taip pat sukurtos ir vykdomos Užsienio lietuvių bendruomenių kultūros ir švietimo rėmimo 1998-2000 metų programa (2001 m. jos vykdymas pratęstas iki 2003 m.) bei Užsienio lietuvių bendruomenių rėmimo 2004-2006 metų programa* [3] Įkurtas Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, kuris stiprino institucinės politikos formavimo ir įgyvendinimo bazę. Nepaisant to visa valstybės politika vis dar apsiribojo tik kultūrine bei švietimo veikla ir tai daugiausiai vykdė kaimyninėse šalyse.

Apibendrinant tai kas buvo pasakyti, galima pastebėti, jog bandymų bendrauti būta, tačiau tai niekaip negalima vadinti tarptautiniu bendradarbiavimu (tarptautinės komunikacijos politika), nes kiekviena iš šalių veikė savo nuožiūra. Tai yra atlikti veiksmai neatitiko anksčiau nustatyto tarptautinės komunikacijos apibrėžime tikslo: veikiant vieni kitus suderinti ar pakoreguoti bendrus vykdomus veiksmus siekiant vieno tikslo – lietuviško tapatumo išsaugojimo. Tikslas buvo siekiamas veikiant savarankiškai ir nekreipiant dėmesio į kitas šalis.

Tačiau tik po 15 Nepriklausomybės metų migracija imta laikyti didžiausia nekarine grėsme Lietuvai, nes per ganėtinai trumpą laiką (15 metų) Lietuvą paliko 10% visų tuometinių Lietuvos gyventojų. Tačiau šie skaičiai gali būti tik ledkalnio viršūnė, nes nesant metodų, kaip apskaičiuoti emigracijos mastus, tikslios statistikos niekas pateikti negali. Aišku viena – *pagal emigrantų skaičių tūkstančiui gyventojų Lietuva pirmauja Europos Sąjungoje* [17]. Atlikti tyrimai rodo, jog daugiausiai tai darbingo amžiaus, dažnai aukštos kvalifikacijos asmenys. Tokiu būdu valstybė netenka kvalifikuotų sveikatos, švietimo sektoriaus darbuotojų, mokslininkų ir kitų specialistų. [11] Visa tai atsiliepia Lietuvos ekonomikai ir plėtrai.

Dėl šių priežasčių 2004 metais buvo iškeltas Lietuvos bendravimo ir bendradarbiavimo su užsienyje gyvenančiais lietuviais klausimas valstybiniu lygiu. Tai yra Lietuvos valstybei svarbia užduotimi tapo suvokimas, jog Lietuvos tauta yra ne vien lietuviai gyvenantys Lietuvos teritorijoje, bet ir Lietuvos emigrantai bei išeiviai gyvenantys užsienyje – diasporos. Diasporas demokratinės politikos instituto prezidentas dr. M. Adomėnas pakomentavo taip: *„reikia nustoti mąstyti, kad valstybės veikimas apima tik tą teritoriją pažymėtą žemėlapyje. Reikia galvoti apie Lietuvą, kurios dalis yra Airijoje, dalis Jungtinėje Karalystėje, JAV ir pan.“* [18]. Jis ragino pradėti galvoti globaliai apie visus lietuvius, ne tik esančius Lietuvos teritorijoje, bet ir užsienyje – pradėti elgtis vienodai tiek su Lietuvos lietuviais, tiek ir su užsienio lietuviais, nes visi jie yra lietuviai, tik pasirinkę skirtingas gyvenamąsias

vietas. O laisvą gyvenamosios vietos pasirinkimą garantuoja 32 Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsnis⁶.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, *migracijos mastai išaugo nuo 22,7 tūkst. 2003 m. iki 48,1 tūkst. gyventojų 2005 m.* [11]. Lietuvos valstybei teko susirūpinti dėl naujos komunikacijos politikos su užsienyje gyvenančiais lietuviais, kurių nuolat gausėjo. Juolab, kad dėl gausios lietuvių emigracijos smarkiai išaugus užsienyje gyvenančių lietuvių skaičiui ir pagausėjus bei sustiprėjus užsienio lietuvių bendruomenėms, atsirado abipusis poreikis ir būtinybė bendradarbiauti. Nors tyrinėtoja Siuzana Strangė (Susan Strange) yra pastebėjusi, jog *didžioji dauguma komunikacijos politikų sprendimų bendradarbiauti kyla iš nevyriausybinių organizacijų, o ne iš valstybinių* [17], Lietuvos atveju matome, kad šis poreikis kilo iš abiejų pusių – tiek Lietuvos valstybės, tiek ir iš užsienyje gyvenančių lietuvių bendruomenių.

Poreikis bendradarbiauti iškilo šiose srityse: * lietuvių tautinio tapatumo išsaugojimo ir plėtojimo; * lituanistinio švietimo organizavimo ir koordinavimo; * lietuvių kultūros puoselėjimo; * informacijos apie Lietuvos gyvenimą sklaidos tobulinimo; * informacijos apie užsienio lietuvių gyvenimą sklaidos plėtojimo; * ekonominių ryšių.

Jau nuo 1999 metų pagrindiniu valstybės politikos išėivijos atžvilgiu formuotoju ir vykdytoju tapęs Tautinių mažumų ir išėivijos departamentas atsizvelgdamas į susidariusį poreikį 2006 metais užsakė tyrimą, kurio metu buvo parašyta studija „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu“, kurią atliko Strateginių studijų centras. Šia studija buvo nustatyta Lietuvos gyventojų tarptautinės migracijos padėtis, įvertinta Lietuvos ligtolinė ryšių su užsienio lietuviais politika, įvertinta užsienio lietuvių organizacijų bendradarbiavimo ryšiai bei patirtys. Šios studijos tikslas buvo tapti pagrindu rengiant ilgalaikę Lietuvos valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metams strategiją.

Vienas iš dokumento rengėjų, Vilniaus universiteto docentas M. Adomėnas taip komentavo parengtą studiją: „*Strateginių studijų centras parašė ganėtinai neblogą santykių su išėivija strategiją. Tačiau jau rašymo eigoje Tautinių mažumų ir išėivijos departamentas ėmėsi ją koreguoti taip, kad pritemptų prie savo kurpalio. Pavyzdžiui, buvo nustatyti keli institucinės veiklos scenarijai ir pagal vieną jų pagrindinės darbo su išėiviais funkcijos perduodamos Užsienio reikalų ministerijai. Tačiau Tautinių mažumų ir išėivijos departamentas tam prieštaravo. Galiausiai iš tos strategijos buvo išmesta*

---

⁶ 32 straipsnis

Piliėtis gali laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, gali laisvai išvykti iš Lietuvos.

Šios teisės negali būti varžomos kitaip, kaip tik įstatymu ir jeigu tai būtina valstybės saugumui, žmonių sveikatai apsaugoti, taip pat vykdamas teisingumą. Negalima drausti piliečiui grįžti į Lietuvą.

Kiekvienas lietuvis gali apsigyventi Lietuvoje.

viskas kas geriausia, o tai kas naudinga Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui buvo palikta. <...> Toji strategija tik įtvirtina esamą santykių modelį, kuris yra tikrai nepakankamas". [18] Iš šio komentaro aiškiai matyti, jog santykių palaikymo strategija priklauso vienai įstaigai, kuri koreguoja tyrimo rezultatus savo naudai. Kas leidžia suprasti, jog Lietuvos valstybė pareiškė susirūpinimą susidariusia situacija, tačiau nesiėmė rimtesnių veiksmų ir sprendimus paliko Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui, tai yra nesuteikė valstybinės reikšmės problemos sprendimui (klausimo sprendimas nebuvo pakeltas į vyriausybinių lygmenį). Jei atsižvelgiant į tarptautinės komunikacijos teoriją, šią situaciją galima paaiškinti, tuo, jog departamentas tiesiogiai atstovauja Lietuvos valstybės interesus, kaip pagrindinio veikėjo. Ir čia matyti, jog pagrindinis veikėjas koreguoja bendradarbiavimo proceso veikimą sau palankia linkme.

Peržvelgus trumpai Lietuvos valstybės ėjimą komunikacijos politikos sudarymo link matyti, jog ji nuėjo ne mažą kelią: užmezgė reikiamus ryšius su užsienyje gyvenančiais lietuviais (Pasaulio lietuvių bendruomenėmis), nustatė sferas, kuriose reikia stiprinti tarpusavio santykius, iškilus spragoms veiklos eigoje nustatė būtinumą imtis permainų, bei daugelį kitų dalykų susijusių su komunikacijos politikos kūrimu ir vykdymu.

2008 metais Vyriausybė patvirtino Ilgalaikę Lietuvos valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metams strategiją, kurios paskirtis – *nustatyti ilgalaikius Lietuvos Respublikos ryšių ir bendradarbiavimo su užsienyje gyvenančiais lietuviais puoselėjimo politikos tikslus ir uždavinius* [1].

Vyriausybė pažymėjo, kad Ilgalaiinės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008–2020 metams strategijos įgyvendinimas padės siekti vieno svarbiausių ir aktualiausių Lietuvos pastarojo laikotarpio tikslų – sukurti ir įgyvendinti optimalią bei nuoseklią ryšių ir bendradarbiavimo su užsienio lietuviais strategiją, pagrįstą tarpinstituciniu koordinavimu, konkrečiomis uždavinių įgyvendinimo priemonėmis ir finansiniais ištekliais.

Kaip matyti šioje politikoje veikiantys veikėjai yra Lietuvos ir užsienio lietuvių įkurtos institucijos, kurios yra atsakingos už politikos kūrimą, koordinavimą ir įgyvendinimą. Atsižvelgiant į tarptautinės komunikacijos teoriją matyti, jog šioje politikoje veikia visi teorijoje išnagrinėti veikėjai: valstybiniai ir tarptautiniai. Valstybiniai veikėjai dar yra skirstomi į vyriausybinius ir nevyriausybinius. Prie vyriausybinių veikėjų galima priskirti tokius veikėjus, kaip Užsienio reikalų ministeriją, Švietimo ir Kultūros ministerijas, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą (2009 metais jis panaikintas) bei kitas vyriausybines įstaigas, kurios vienaip ar kitai buvo susijusios su bendravimo ir bendradarbiavimo su užsienio lietuviais politikos kūrimu bei vykdymu.

Prie nevyriausybinių organizacijų galima priskirti tokias organizacijas, kaip lietuvių išeivijos institutą, Lietuvos liaudies kultūros centrą, Lietuvos muzikos rėmimo fondą, Užsienio lietuvių rėmimo fondą, Užsienio lietuvių mokslo forumą ir kitus.

Yra ir tarptautinių organizacijų, iš kurių pati svarbiausia yra Pasaulio lietuvių bendruomenė, nes visi sprendimai ir svarbesni žingsniai eina būtent per šią įstaigą. Taip pat tarptautinių veikėjų sąrašė yra Pasaulio lietuvių kraštų bendruomenės, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga.

Taigi kaip ir buvo planuota kuriant komunikacijos politiką ji yra institucinės koordinacijos, tai yra joje veikia institucijos galinčios veikti norimų rezultatų link. Individas čia beveik nefigūruoja, nebent tiek, kad pasisako savo vietos bendruomenei, o ji atitinkamai jei sureaguoja, tada tas klausimas yra pateikiamas aukštesnėms instancijoms.

Išnagrinėjus Lietuvos komunikacijos politiką matyti, jog pagal tarptautinės komunikacijos teoriją ji priklauso ribotam daugiašaliui bendradarbiavimui, nes šis bendradarbiavimas liečia tik išskirtinę grupę – lietuvius, tiksliau lietuvius jungiančias tarptautines ir valstybines institucijas.

Pati komunikacijos politika gali būti įvardijama, kaip sudaryta neformaliu susitarimu. Taip yra, todėl, jog abi pusės siekia vieno tikslo, tačiau tai nėra privalomas dalykas – jei kuri nors bendrija nuspręstu nedalyvauti šioje politikoje, ji turi pilną teisę atsiskirti ir nedalyvauti bendrame tikslė – lietuvių tautos tapatybės išlaikyme, puoselėjime. Taip pat sudaryta politika nėra sudaryta taip, kad ji negalėtų būti pataisyta keičiantis aplinkai ir esamai visuotinei situacijai. Ji laisvai koreguojama, siekiant išgauti kuo efektyvesnių rezultatų, dažniausiai ji yra papildoma kuriant ar tvirtinant trumpalaikes strategijos programas.

Neformalųjį susitarimą patvirtina ir vykstančios permainos koordinavimo ir vykdymo sferose. 2009 metų vasario mėnesį pasirodė interviu su Užsienio reikalų ministru V. Ušacku apie planuojamas permainas Lietuvos institucijų darbe su užsienio lietuviais. Tame interviu buvo užsiminta, jog yra planuojama Tautinių mažumų ir išeivijos departamento reorganizacija, ketinama įkurti Užsienio lietuvių reikalų tarybą, kalbama apie valstybės dėmesio diasporai augimą ir panašius dalykus. Ir pirmą kartą po strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo buvo pastebėtas pokytis, kuris atitiko anksčiau išreikštus Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos siūlymus.

Konkrečiai buvo kalbama apie kelis svarbius dalykus. Visų pirma Užsienio reikalų ministras Tautinių mažumų ir išeivijos departamento reorganizaciją aiškino tuo, jog perdavus koordinavimą Užsienio reikalų ministerijai, naujai įkurtam Užsienio lietuvių departamentui, atstovavimas užsienio lietuvių interesams Vyriausybėje bus pakeltas į ministro lygį, tai yra užsienio reikalų ministras būdamas ministrų kabineto nariu, galės efektyviau ginti ir su užsienio lietuvių poreikiais susijusius klausimus. Be to, ši reorganizacija yra daroma ir dėl žmogiškųjų išteklių resursų: „*URM turi puikias*

galimybes efektyviai dirbti kartu su užsienio lietuviais. Mes turime instrumentą – LR diplomatinės ir konsulinės atstovybės, kurios yra įsikūrusios tose valstybėse, kuriose gyvena lietuviai. URM ir lietuvių bendruomenių santykis bus dar glaudesnis, nei lietuvių bendruomenių ir TMID, dabar pastarosioms neberekės kiekvienu klausimu kreiptis į Vilnių, daugelį klausimų išspręsimė vietoje” [16]. Šiuo būdu taupomas laikas ir kryptingai panaudotos lėšos, užtikrinant veiklų rėmimo tęstinumą, prioritetus teikiant lituanistiniam švietimui (mokyklėlėms), tradicijų puoselėjimui. Lietuvos diplomatinės atstovybės įpareigos bendradarbiauti su lietuvių bendruomenėmis tam, kad pasiektų kaip įmanoma efektyvesnių rezultatų. Kalbos apie šiuos veiksmus leidžia manyti, jog imta galvoti apie darbų vykdymo ir koordinavimo paskirstymą kelioms institucijoms ir svarbiausia toms, kurios yra susijusios su užsienio lietuviais. O pagrindinis dalykas yra tas, jog yra bandoma atskirti Lietuvos vidinius reikalus (rūpinimąsi tautinėmis mažumomis) nuo išorinių (nuo užsienyje gyvenančių lietuvių).

Šie planai buvo pateikti vyriausybei iki pradėdant formuoti kitų metų biudžetą. Ir 2010 sausio 1 dieną matomas rezultatas – Užsienio reikalų ministerija perima ryšių su užsienio lietuviais palaikymo funkcijas, pradeda veikti Užsienio lietuvių departamentas, vadovaujamas buvusio Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus A. Daunoravičiaus [25]. Užsienio lietuvių departamentas pasiskirstė į du skyrius: ryšių su bendruomenėmis ir informavimo, bei Globalios Lietuvos. Kai kurios sritys perduotos atitinkamai Švietimo ir Kultūros ministerijoms.

Apibendrinant šį skyrių galima pasakyti, jog Lietuva nuėjo ne trumpą kelią iki komunikacijos politikos poreikio, o sukurta komunikacijos politika atitinka visus tarptautinės komunikacijos teorijos standartus tiek kuriant ją, tiek ir vykdam.

2.4. Apibendrinimas

Šiame skyriuje pristatytos tarptautinės komunikacijos pagrindinės teorinės prielaidos ir jos pritaikomos Lietuvos tarptautinės komunikacijos politikos analizėje. Nors komunikacija vyksta tarp vienos tautos piliečių, tačiau užsienyje gyvenantys lietuviai jau yra kitos kultūros dalis su savo savitumais, todėl jų žinios, patirtis ir panašūs dalykai jau yra traktuojami kaip kitos (kitokios) kultūros. Taip pat jų darbo metodai skiriasi nuo Lietuvos valstybėje taikomų metodų. Kaip yra pasakęs Robertas Fronteris (Robert S. Fortner) tarptautinė komunikacija vyksta kai joje dalyvauja skirtingos šalys, kaip nagrinėjamoju atveju užsienio lietuvių bendruomenės yra skirtingose šalyse, kuriose veikia lietuviai jau įgiję tos kitos šalies patirties, o tai leidžia manyti, jog jie ir dirba jau kitaip, nei, kad Lietuvoje dirbančios institucijos. Taigi nagrinėjamoju atveju lietuvių bendruomenės yra įsikūrusios skirtingose šalyse, kas leidžia Lietuvos ir PLB bendradarbiavimą laikyti tarptautiniu.

Analizuojant Lietuvos sukurtą ir vykdomą komunikacijos politiką pagal tarptautinės komunikacijos teorijos prizmę pastebėta, jog ji atitinka visus tarptautinės komunikacijos teorijoje keliamus kriterijus.

Kalbant apie pačią komunikacijos politiką galima pasakyti, jog nors nebuvo atsižvelgta į daugelį pastabų ir patarimų iš tarptautinių organizacijų ir kai kurių valstybinių nevyriausybių organizacijų – strategija buvo patvirtinta ir pradėjo veikti – o tai jau buvo pirmasis žingsnis tinkama linkme. Ir atsižvelgiant į tai, jog numatytas strategijos koregavimas ir tobulinimas, skatina visus ir toliau aktyviai ir nuosekliai dirbti šioje srityje siekiant geresnių rezultatų.

Permainos matomos kiekvienais metais, tačiau ar mato ir jaučia tas permainas po pasaulį išsibarstę lietuviai – išlieka aktuali klausimu, nes būtent jiems yra skirtas pagrindinis politikos tikslas. Dėl šios priežasties buvo atliktas tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti ar tokia komunikacijos politika apskritai reikalinga užsienio lietuviams ir į ką reikėtų atkreipti dėmesį ateityje darant permainas, kurios šį ryšį padarytų efektyvesniu.

3. PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENIŲ ATSTOVŲ
„ILGALAIKĖS VALSTYBĖS SANTYKIŲ SU UŽSIENIO LIETUVIAIS
2008-2020 METŲ STRATEGIJOS“
VERTINIMAS: TYRIMAS

2008 metais patvirtinus Ilgalaikę valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategiją buvo iškeltas valdymo srities plėtros strateginis tikslas – „*padėti užsienio lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, ryšius su Lietuva, kultūrą, gimtąją kalbą, sudaryti sąlygas pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą tiems, kurie ketina ateityje grįžti į Lietuvą*“ [1]. Patvirtinus strategiją Lietuvos politiniame gyvenime kilo šurmulys, kuriame daug ir garsiai buvo kalbama apie užsienyje gyvenančius tautiečius, jų norus, poreikius ir panašiai.

Tačiau ne viskas klostėsi kaip norėta, spaudoje pasirodė nemažai negatyvių atsiliepimų apie strategiją. Toks požiūris buvo išsakomas tiek iš užsienio lietuvių pusės, tiek ir iš kai kurių Lietuvos veikėjų, prisidėjusių prie strategijos rengimo. Garsiai kalbėjo vienas iš sudarytojų, docentas M. Adomėnas, kuris teigė, jog toks dėmesys skiriamas emigrantams, nes atėjęs chronologinis laikas šiam klausimui, bet iš tiesų jokio sisteminio požiūrio ar aktyvesnių veiksmų nesiimama.

Taip pat vykdant ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimą buvo išsiaiškinta, kad užsienio lietuviai vis dar laiko komunikaciją viena aktualiausių problemų bendraujant ir bendradarbiaujant su Lietuva.

Todėl atsižvelgiant į Ryšių su užsienio lietuviais politikos formavimo ir įgyvendinimo programos vieną iš punktų – *organizuoti diasporos būklės stebėsenos tyrimus, identifikuoti užsienio lietuvių poreikius, kaupti, analizuoti ir sisteminti informaciją apie užsienio lietuvių bendruomenių ir organizacijų veiklą* [36] – nuspręsta atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, kas būtent netenkina užsienyje gyvenančių tautiečių šioje komunikacijoje ir kaip jie siūlo tai spręsti.

Šioje dalyje yra pateikiamas atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo Pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai reiškiantys savo nuomonę apie ilgalaikę komunikacijos politikos strategiją. Pirmame dalies skyriuje pateikiamas tyrimo aprašymas, kuriame atskleidžiamas tyrimo aktualumas, problema, objektas, tikslas, argumentuojamas tyrimo metodas ir pateikiamas tyrimo atlikimo grafikas.

Antrame skyriuje yra analizuojami gauti rezultatai juos siejant su teorinėje dalyje pateikta teorija. Trečiame skyriuje yra pateikiamos tyrimo išvados. Ketvirtame skyriuje pateikiamas pasiūlymas tolimesniems tyrimams šioje srityje.

3.1. Tyrimo aprašymas

Atsižvelgiant į pastaruosius pusantram šimto metų yra aišku, kad Lietuvai reikėjo imtis priemonių reguliuojant emigraciją ir santykius su užsienyje gyvenančiais Lietuvos migrantais. Keičiantis bendrai pasaulinei situacijai keičiasi ir Lietuvos valstybės požiūris į emigraciją bei santykius su užsienio lietuviais. Dėl to XXI a. buvo pradėta aktyviai veikti šiose srityse:

- a) emigracijos mažinimas;
- b) santykių su išeivija palaikymas (šiam darbe nagrinėjama tema);
- c) paskatos sugrįžti išvykusiems migrantams.

Rašomos studijos, kuriamos politikos, rašomi vertinimai, teikiami pasiūlymai ir panašiai. Atliekant įvairius tyrimus ir efektyvumo vertinimus susijusius su emigracija ir jos padariniais buvo išsiaiškinta, jog vieną iš aktualių problemų emigrantai vis dar laiko prastą ir neefektyvią Lietuvos valstybės ir emigrantų komunikaciją [11].

Atsižvelgiant į Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimo atliktų tyrimų išvadas ir pasikeitusią situaciją Lietuvoje (valdžios pasikeitimas), galima matyti, jog tai yra puiki proga dar labiau įsigilinti į užsienio lietuvių poreikius ir komunikacijos su Lietuva tobulinimo galimybes, nes nauja valdžia siekdama efektyvesnių rezultatų, pasinaudojusi naujomis užsienio lietuvių idėjomis ir pasiūlymais, gali kryptingiau kurti ir reguliuoti trumpalaikes programas siekiant bendro tikslo. Šiuo metu yra patvirtintos dvi trumpalaikės programos skirtos santykiams su užsienyje gyvenančiais lietuviais palaikyti: 2008 metais patvirtinta „Tarpinstitucinė bendradarbiavimo su užsienio lietuvių bendruomenėmis 2008-2012 m.“ programa ir 2010 metais patvirtinta „Ryšius su užsienio lietuviais politikos formavimo ir įgyvendinimo“ programa. Įgyvendinant trumpalaikes programas galima pagerinti ilgalaikės strategijos siekiamų tikslų įgyvendinimą.

Atsižvelgiant į esamą situaciją yra keliamas *tyrimo problema*: nepaisant „Ilgalaikės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategijos“ ir trumpalaikių programų vis dar jaučiamas nepasitenkinimas iš užsienio lietuvių pusės esama komunikacijos politika.

Tyrimo hipotezė – strategija yra nepakankama, siekiant atlikti visus jai skirtus uždavinius, todėl turi būti imamas priemonių ją tobulinant. Užsienio lietuvių atstovai norėtų pateikti pasiūlymų kaip ją patobulinti, kad ji būtų efektyvesnė.

Taigi *tyrimo tikslas* yra keliamas toks: išsiaiškinti, kas būtent netenkina užsienio lietuvių, ko jiems trūksta ir kaip jie siūlo spręsti šią problemą.

Atliekant tyrimą keliami tokie *uždaviniai*: * išsiaiškinti ar užsienio lietuvių atstovai, pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai, yra susipažinę su ilgalaikės komunikacijos politikos strategija; *

išsiaiškinti, kas netenkina dabartinėje strategijoje; * išsiaiškinti emigrantų poreikius; * išsiaiškinti jų siūlomus pakeitimus.

Tyrimo objektas: užsienyje gyvenantys lietuviai. Tyrime dalyvauja jų oficialieji atstovai – Pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai. Pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai yra tiesioginiai tarpininkai tarp Lietuvos valstybės ir užsienyje gyvenančių lietuvių, todėl atliekant tyrimą galima remtis jų atsakymais ir pastabomis, kaip emigrantų atstovų, uoliai besirūpinančių jų interesais ir norinčių pagerinti esamą situaciją. Taip pat nereikia pamiršti, kad komunikacijos politika yra grindžiama instituciniu koordinavimu, todėl bendruomenių atstovai yra tinkamiausia auditorija tiriant šią sritį. Pasaulio lietuvių bendruomenių atstovams turėtų būti aktualu padėti gerinti santykių strategiją, todėl jie noriai turėtų pagelbėti atliekant tyrimą.

Siekiant kuo efektyvesnių rezultatų pasirinktas *tyrimo metodas* yra apklausa internetinės anketos pildymo būdu. Šis būdas yra priimtinas dėl kelių priežasčių: siekiant greitai gauti kokybinius duomenis, kuriuos išnagrinėjus galima pamatyti dabartinę situaciją. Antra, kadangi pasaulio lietuviai išsibarstę po visą pasaulį tai yra viena iš galimybių pasiekti kuo daugiau atstovų.

Taigi metodas pasirinktas, nes: * respondentai gyvena labai nutolusiose nuo Lietuvos vietose, tad internetinė apklausa yra vienas efektyviausių būdų surinkti informaciją; * respondentai turi pakankamai laiko pagalvoti prieš atsakydami į klausimus (tai yra didelis privalumas, nes anketą sudarys nemažai atvirų klausimų, siekiant išsiaiškinti migrantų poreikius); * anketos pildymui respondentai pasirenka patogų laiką.

Nors metodas turi vieną iš trūkumų, jog daugelis anketų yra negražinama, šį sykį tikimasi, kad dauguma atstovų (tikimasi daugiau nei 50%) užpildys anketas, nes auditorija yra ribota ir spėjama turėtų būti aktyvi siekiant gauti norimą rezultatą iš anketų. Be to buvo pritaikytas pakartotinis paraginimas užpildyti anketą.

Tyrimo metodika:

- Tiriamieji: Tyrimui pasirinkta tikslinė grupė yra užsienio lietuvių atstovai, tai yra pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai. Jie pasirinkti, nes tai geriausiai ir greičiausiai atsakymus galinti pateikti grupė, kuri atstovauja visus užsienyje gyvenančius tautiečius ir yra tiesioginė grupė, kuri padeda vykdyti komunikacijos politiką (institucijų tiesiogiai dirbančių su komunikacijos politika atstovai). Kadangi jie daug prisideda prie komunikacijos tobulinimo ir vykdymo, jų atsakymai turėtų duoti daug naudingos informacijos svarstant tolimesnius valstybės veiksmus vykdamas komunikacijos programas.

- Tyrimo metodas: Internetinis anketavimas. Parengta anketa siunčiama PLB atstovams (internetiniai adresai gauti iš oficialių bendruomenių sąrašų), kad jie atsakytų į pateiktus klausimus.

Klausimai sudaryti taip, kad būtų įmanoma išsiaiškinti: kas esamoje strategijoje netenkina ir kaip tai reikėtų keisti, bei ko jiems trūksta – ką jie galėtų pasiūlyti efektyvesnei komunikacijai.

- Darbo eiga: Tyrimas pradedamas 2010 metų vasario 22 d. Išsiunčiamos anketos su galimybe anketas pildyti prisegto dokumento pavidalu (Word dokumentas) arba pildyti ją patalpintą internetinėje svetainėje manoapklausa.lt. Po pusantros savaitės išsiunčiamas dar vienas pakartotinis laiškas su padėka tiems, kas užpildė anketą ir paraginiu dar nepildžiusiems užpildyti anketas. Tad visam pildymui duodamos trys savaitės. Tuomet skiriama laiko atsakymų analizei bei išvadų apibendrinimui parašyti.

- Duomenų apdorojimas: Atlikus tyrimą apibendrinami rezultatai. Pateikiami statistiniai duomenys, kiek respondentų užpildė anketas, į kiek klausimų atsakė ir panašiai. Ir taip pat pateikiami atvirų klausimų pagrindiniai ir svarbiausi bruožai – pasiūlymai, kuriuos bus parašę pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai.

- Duomenų aptarimas: Duomenys bus apibendrinti ir pristatyti magistro tiriamajame darbe ir trumpai pristatyti mokslinio darbo gynimo metu.

Atlikus tyrimą yra *numatomi* tokie *rezultatai*: išsiaiškinta kas šiuo metu yra negerai komunikacijos su išvykusiais iš Lietuvos strategijoje, bei kokius pakeitimus siūlo užsienyje gyvenantys lietuviai. Šis tyrimas turėtų parodyti, kuria linkme Lietuvos vyriausybė turėtų eiti siekiant efektyvesnės komunikacijos.

Preliminarus klausimynas. Tyrimo anketa sudaryta iš kelių pagrindinių blokų apimančių tam tikras temas. Pirmasis blokas yra bendriniai klausimai apie komunikacijos politikos reikalingumą. Čia bandoma išsiaiškinti ar užsienio lietuviai teigiamai vertina komunikaciją valstybinių lygiu su išvykusiais iš Lietuvos piliečiais ir ar jie mano, jog ši komunikacija (tokia kokia ji yra įvardinta strategijoje) yra reikalinga ir kam yra skirta strategija. Keliami prielaida, jog pasaulio lietuvių atstovai pripažins politikos reikalingumą ir nurodys, kam tiksliai yra reikalinga ši komunikacija. Tarp pateiktų atsakymo variantų yra tik keletas politikos tikslų nurodančių variantų, kiti yra išgalvoti. Tad tikimasi kad daugelis pasirinks būtent strategijoje įvardijamas komunikacijos politikos priežastis.

Kitas blokas apima vieną iš pagrindinių komunikacijos sričių – lituanistinę švietimą. Jis yra vienas iš svarbiausių veiksnių saugant ir puoselėjant lietuvių. Užsienio lietuviai sukūrė nuoseklią tautinio tapatumo palaikymo sistemą, įsteigė lietuvių švietimo įstaigas, kurių pagrindinės funkcijos: mokyti lietuvių kalbos, kultūros, istorijos bei tradicijų, ugdyti lietuvių perėmėjus ir tęsėjus, suteikti galimybes užsieniečiams pažinti Lietuvą. Taigi šiuo klausimų bloku bandoma išsiaiškinti ar tikslingi uždaviniai yra iškelti strategijoje, o jei ne, tai ko trūksta, kad pagerinti politiką ir išgauti efektyviausius

rezultatus. Taip pat numanoma, jog daugelis respondentų nebus labai patenkinti esamais uždaviniais ir tikimasi, jog pateiks nemažai pasiūlymų, ko trūksta norint tobulinti ir plėsti lituanistinį švietimą.

Trečiasis blokas klausimų yra susijęs su Lietuvoje ir užsienyje veikiančių įstaigų, susijusių su užsienio lietuviais ir jų veikla, bendradarbiavimu. Čia bandoma išsiaiškinti kaip dabartinį bendradarbiavimą vertina užsienio lietuvių atstovai ar tinkami uždaviniai yra iškelti ir ar tinkamos priemonės yra pasirinktos vykdant uždavinių įgyvendinimą. Taip pat bandoma išsiaiškinti kokie dar galimi bendradarbiavimą veikiantys veiksniai, kad jis taptų efektyvesnis. Šiame bloke respondentai turėtų išsakyti visas savo patirtis, net smulkiausias, kurios galėtų leisti identifikuoti galimus institucinio bendradarbiavimo barjerus, kurių šiuo metu Lietuva nepastebi ir kurie galėtų lemti prieštaringai vertinamą strategijos įgyvendinimą.

Ketvirtasis blokas yra susijęs su Globalios Lietuvos kūrimu. Bandoma išsiaiškinti ar reikia bandyti kurti Globalią Lietuvą ir kokiomis priemonėmis. Iš šių atsakymo tikimasi išgirsti norą kurti vieną bendrą virtualią erdvę, kur galėtų dalyvauti visi Lietuviai neatsižvelgiant į jų gyvenamąsias vietas.

Penktasis blokas yra susijęs su klausimais susijusiais apie grįžimą į Lietuvą ir reintegraciją joje. Čia bandoma išsiaiškinti ar pakanka užsienyje gyvenantiems lietuviams informacijos apie padėtį Lietuvoje ir galimą integraciją. Jei ne – kokios informacijos trūksta ir kokių būdu galima būtų ją pateikti, kad jos pakaktų. Taip pat užduodamas klausimas ar respondentai planuoja grįžti į Lietuvą. Išnagrinėjus visus šaltinius tikimasi, jog atsakymai turėtų būti neigiami apie informacijos pakankamumą ir prieinamumą, nes realiai šios informacijos reikia paieškoti, ji ne taip lengvai randama, nes daugelis klausimų yra išskirstyti taip, kad siekiant susižinoti bendrą situaciją reikia informacijos ieškoti ne vienoje institucijoje (jų tinklapyje ar užklausančios informacijos).

Kitas blokas klausimų yra skirtas išsiaiškinti strategijos poveikį – ar pasijuto permainos užsienio lietuvių veiklai, kai buvo priimta strategija ar viskas liko kaip ir anksčiau. Iš šio bloko klausimų tikimasi išgirsti, kad šios tokios permainos pasijuto ir specifiskai patikslinta, kuriose srityse. Iš nagrinėtos medžiagos ir strategijos numatytų rezultatų didžiausi pokyčiai turėtų būti juntami lituanistinio švietimo sferoje, nes į šią sritį, anot strategijos uždavinių ir numatomų rezultatų, koncentruojamos pagrindinės jėgos.

Apibendrinat tyrimą reikia pastebėti, jog atliktu tyrimu sužinoma užsienyje esančių lietuvių atstovų nuomonė apie esamą strategiją ir jų pasiūlymus. Ši nuomonė ir pasiūlymai yra orientuoti į institucinį bendradarbiavimą, o ne poveikį individą. Šio tyrimo reikia siekiant išsiaiškinti ar yra reikalinga tokia politika ir ar ji veikia tinkama kryptimi šiuo metu, tam, kad galima būtų veikti tikslingai ateityje.

3.2. Tyrimo rezultatai

Tyrimui atlikti buvo sudarytas klausimynas iš 30 klausimų (žiūrėti 1 priedą) ir išsiųstas 111 asmenų – PLB vadovams, nariams, atstovams ir PLB valdybos nariams, kurių kontaktai paimti iš oficialių PLB ir Pasaulio kraštų bendruomenių⁷ sąrašų. Klausimynas išsiųstas su dviem pildymo pasirinkimo variantais, norint suteikti daugiau pasirinkimo galimybių pildymo patogumui: prisegtas dokumentas su klausimynu elektroniniame laiške ir nurodyta nuoroda į elektroninę anketos variantą, kurį galima buvo atlikti paspaudus pateiktą nuorodą. Atsakymų buvo gauta abiem variantais, kurie po to buvo apdoroti ir pateikiami šiame skyriuje.

Iš viso buvo išsiųsta 111 Pasaulio lietuvių bendruomenių nariams iš 41-os šalies. Iš visų respondentų viso gautos 49 užpildytos anketos, kurios buvo užpildytos penkiolikoje šalių. Kaip matyti tik 44 % visų šalių lietuvių bendruomenių atstovų atsakė į anketas. Darant tyrimą buvo tikimasi, jog daugiau nei 50% respondentų užpildys anketas, nes ši tema pagal anksčiau minėtus tyrimus yra aktuali užsienio lietuviams. Per pirmąją savaitę sulaukta 18 anketų, bet po paraginimo užpildyti anketas buvo sulaukta ir kitų anketų.

Po paraginimo atsirado tam tikrų prielaidų, dėl ko anketos nebuvo pildomos. Atgaliniu laišku buvo gauta pastaba: *„išnagrinėjome anketą dėl Komunikacijos su užsienio lietuviais politikos vertinimo ir tuo klausimu norime pastebėti, kad mes čia, <...>⁸, nesame susipažinę su Ilgalaike valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008–2020 metų strategija. Dėl kokių nors priežasčių ji mūsų nepasiekė. Antravertus, anketoje užduoti klausimai yra orientuoti į naujos, paskutinės, emigracijos lietuvius. <...> Mes, aišku, nenorėtume būti palikti nuošalyje, tik šios anketos klausimai tikrai yra mums mažai suprantami, ne mums yra taikomi.“* Kaip galima numanyti iš šio komentaro dalis respondentų nepildė anketų, nes nebuvo susipažinę su strategija ar tiesiog manė, jog ji nėra skirta jiems. Tačiau buvo gauta pastabų, kurios nurodo ir kitokią požiūrį į tai, kam skirta ši strategija: *„naujiems emigrantams nereikia jungtis į bendruomenes, nes jie moka anglų kalbą, turi išsilavinimą, turi pinigų, senos bendruomenės jiems nieko neduoda, nėra įdomios tik gaišina laiką“⁹*. Kaip matyti iš šio komentaro kai kurie bendruomenių nariai mano, jog ši strategija, skirtingai nei ankstesnio komentaro atstovas, yra skirta tik senajai migracijos bangai. Taigi atsižvelgiant į gautus komentarus galima daryti prielaidą, jog dalis neatsakytų anketų gali būti dėl nežinojimo kam ji yra skirta ir kas tiksliai turi į ją atsakyti.

⁷ Buvo skelbiamas Tautinių mažumų ir išeivijos departamento tinklapyje, kuris šiuo metu jau yra nebeapsiekiamas dėl departamento panaikinimo.

⁸ Įvardinta šalis, kuri dėl anonimiškumo neskelbiama.

⁹ Citata paimta iš anketos atvirojo klausimo apie tautinio tapatumo išsaugojimo trūkumą.

Tiriamoje strategijoje yra apibrėžta auditorija – *valstybės santykiai su užsienio lietuviais* [1]. Čia sąvoka „užsienio lietuviai“ apima visus užsienyje gyvenančius lietuvius: senuosius emigrantus, jų vaikus ir vaikaičius, naujuosius emigrantus ir lietuvius nuo seno gyvenančius etninėse Lietuvos žemėse. Taigi vien jau iš kelių gautų komentarų yra aišku, jog užsienio lietuviams visai neaišku – kam yra skirta ši strategija, nes jiems nėra aiški „užsienio lietuvių“ sąvoka. Greičiausiai dėl šių priežasčių yra sulaukta tiek nedaug užpildytų anketų.

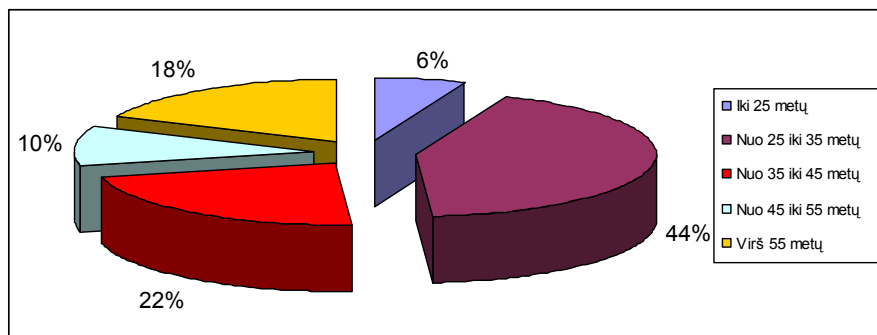
Dar viena iš neaktyvaus atsakinėjimo priežasčių galėtų būti tai, kad Lietuvoje nuolat vyksta Pasaulio lietuvių bendruomenių, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos bei Užsienio reikalų ministerijos organizuojami renginiai, sutraukiantys viso pasaulio bendrijų atstovus, kur jie *dalijasi savo patirtimi, džiaugsmais bei rūpesčiais, sprendžia svarbiausius išsivijęs klausimus* [29]. Kadangi daugelis dalyvauja politikos tobulinimo ir veikimo procese – ši anketa jiems galėjo pasirodyti nereikalinga, įtari, nes svarbius klausimus turėtų siųsti PLB ar Užsienio reikalų ministerijos atsakinga institucija, o ne su ja visai nieko bendra neturinti kita institucija.

Tad apibendrinant anketų pildymo aktyvumą verta paminėti, jog pasyvų jos pildymą gali paaiškinti kelios priežastys: manymas, jog anketa yra skirta kitoms bendruomenėms, o ne toms kurioms siunčiama, taip pat nesusipažinimo su strategija tikimybe bei nepatiklumo klausimas dėl to, kas vykdo šią apklausą ir kur gali būti panaudoti atsakymai, nes nėra svaraus pagrindimo, kad atsakymai bus naudojami rimtais tikslais, kas gali lemti nenorą jos pildyti ir gaišti savo laiko.

Grįžtant prie pildžiusių šalių reikia paminėti, jog aktyviausios buvo Europos valstybėse esančios lietuvių bendruomenės. Prie aktyviausių galima priskirti Ukrainą, Jungtinę Karalystę (tiek Angliją, tiek ir Airiją), Vokietiją, Italiją. Ne iš Europos šalių – Kanadą. Kaip galima matyti, negalima priskirti aktyvumo pagal bendruomenių egzistavimo laiką, nes vienos jų yra seniai įsikūrusios, kitos yra iš naujai įsikūrusių. Šis faktas neleidžia susidaryti vieno bendrinio vaizdo, kurios iš bendruomenių yra aktyvesnės, iš čia matyti, jog bendruomenių aktyvumas priklauso ne nuo įstaigos egzistavimo laiko ir turimos patirties, o nuo kitų veiksnių. Kokie jie – apibendrintai neįmanoma atsakyti, galima tik daryti prielaidą, jog tai priklauso nuo bendruomenėje dirbančių žmonių entuziazmo. Ši prielaida yra daroma tuo pagrindu, jog užpildžius anketas internete respondentai iš minėtų šalių atsiųsdavo padėkos laišką už atliekamą tyrimą.

Kalbant apie pasaulio bendruomenėse veikiančius asmenis verta paminėti, jog dauguma darbuotojų yra darbingo amžiaus. Tai galima matyti iš 1 paveikslo:

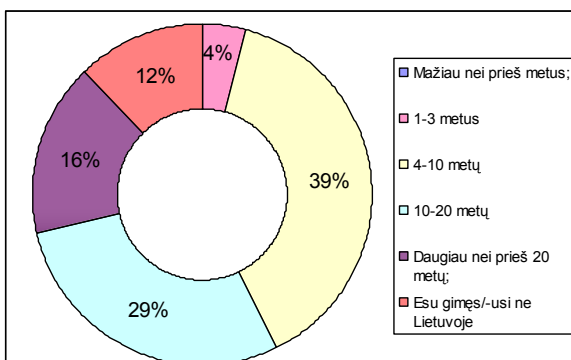
1 paveikslas. Respondentų amžius

Iš paveikslo matyti, jog beveik pusė visų respondentų, tai yra 44% visų respondentų, yra 25-35 metų amžiaus, o antra amžiaus grupė pagal gausumą yra 35-45 metai. Kaip teigia migracijos statistika, iš Lietuvos pasitraukia dažniausiai darbingo amžiaus žmonės, ką mes galime patvirtinti ir iš gauto tyrimo atsakymų. Taigi iš čia matyti, jog pagrindiniai veikėjai lietuvių bendruomenėse yra darbingi žmonės nuo 25 iki 45 metų.

Iš visų respondentų daugelis, beveik 40%, iš Lietuvos pasitraukė prieš 4-10 metų. Beveik 30% pasitraukė prieš 10-20 metų ir labai nedidelė dalis yra gimusi ne Lietuvoje. Bendrą vaizdą galima matyti 2 paveiksle:

2 paveikslas. Išvykimo iš Lietuvos laikotarpis

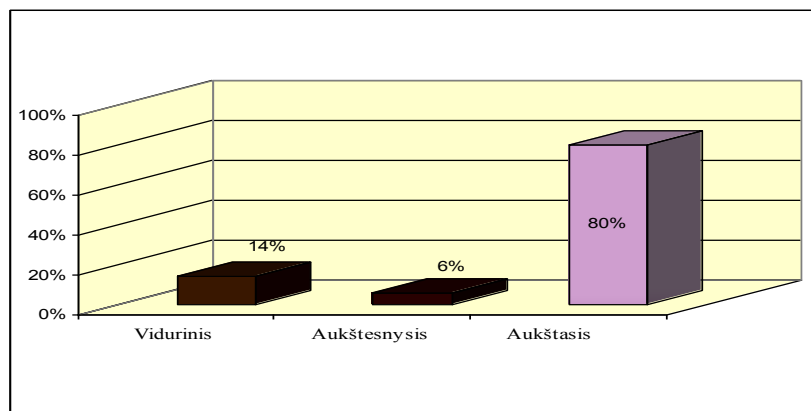

Kaip galima matyti daugelis iš respondentų šiuo metu dirbančių lietuvių labai užsienyje yra emigrantai pasitraukę iš Lietuvos po 1990 metų. Tik apie 30% visų respondentų yra išvykę iš Lietuvos daugiau nei prieš dvidešimt metų ar jau gimę ne Lietuvoje. Kaip anksčiau buvo nagrinėjama, atitinkamai nuo migracijos bangos yra atitinkamas požiūris į lietuvių ir jos išsaugojimą. Iš atlikto tyrimo matyti, jog pastaruosiu metu lietuvių išsaugojimu labiausiai rūpinasi išeiviai emigravę iš Lietuvos po Nepriklausomybės atgavimo (net apie 68% visų respondentų yra iš ketvirtosios

emigracijos bangos). Šios migracijos bangos aktyvumą galima paaiškinti tuo, jog jie užaugo okupuotoje Lietuvoje ir matė tėvus ir senelius kovojančius už Nepriklausomybę, ginančius savo lietuvišką tapatumą. Tad šis savo tapatumo išsaugojimas galėjo būti įaugęs į kraują labiau nei ankstesnėms migracijos bangoms, iš kurių šiuo metu daugelis yra tik antrosios, trečiosios kartos migrantai, nieko nejaučiantys Lietuvai, nes jų gimtinė jau yra kita šalis, nors ir laiko save lietuviais.

Ši apklausa taip pat patvirtina ir Lietuvos migrantų išsilavinimo klausimą. Tyrinėtojai Daugėla, Brazauskienė, Viržintaitė teigė, jog yra ryšys tarp migruojančių asmenų ir jų išsilavinimo bei tai, jog migruoja daugiausiai aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys. Atliktas tyrimas parodė, jog iš visų apklaustųjų 80% turi aukštąjį išsilavinimą. Vidurinį išsilavinimą turi 14%. Likę turi aukštesnįjį išsilavinimą. Grafiškai tai pavaizduota 3 paveiksle. Iš čia galima daryti prielaidą, jog lietuviško tapatumo išsaugojimu labiau rūpinasi išsilavinę tautiečiai.

3 paveikslas. Respondentų išsilavinimas

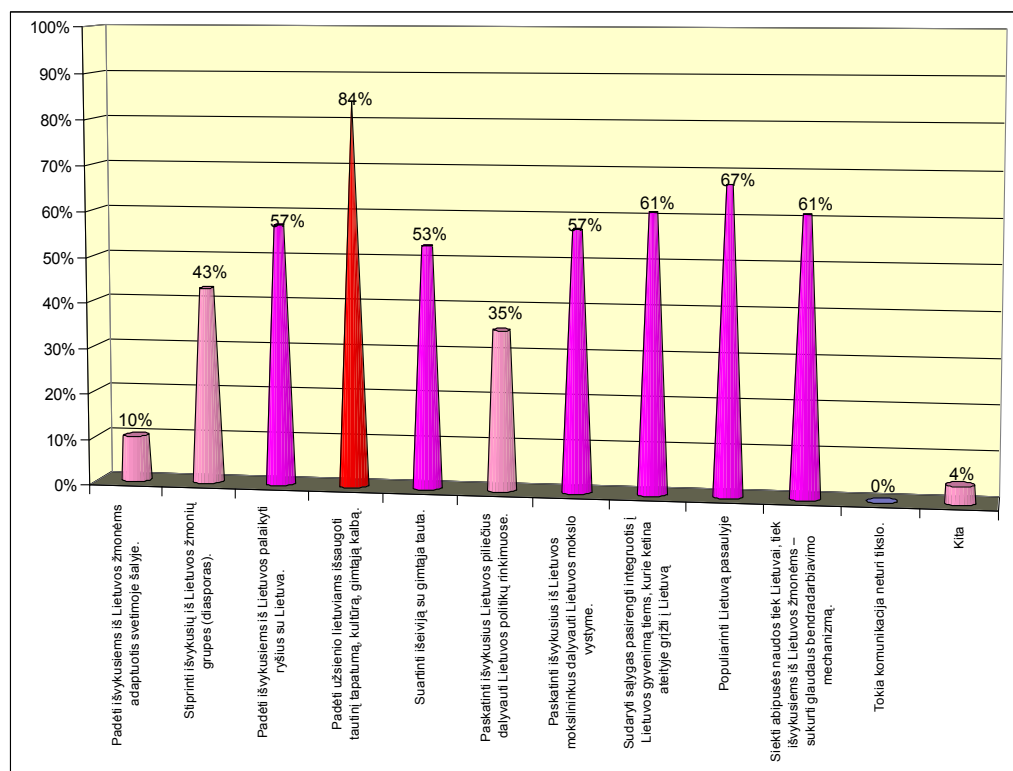

Atkreipiant dėmesį į lyties aspektą – 78% visų respondentų dalyvavusių apklausoje yra moterys. Tokį aukštą moterų skaičių galima paaiškinti tuo, jog beveik visada anketas dažniau pildo moterys nei vyrai. Atsižvelgiant į užimamas respondentų pareigas bendruomenėse, net 45% visų atsakinėjusiųjų yra bendruomenių vadovai, likę yra bendruomenių nariai. Taigi atsižvelgiant į anksčiau paminėtus faktus galima daryti prielaidą, jog bendruomenėse daugiausiai dirba išsilavinę darbingo amžiaus lietuviai, daugiausiai moterys. Moterų fenomeną šioje veikloje galima būtų paaiškinti siekiu išlaikyti lietuvišką identitetą savo vaikų atmintyje, tai yra labiau rūpintis vaikų mokykliniu ugdymu – kas skatina aktyviau dalyvauti bendruomenių veikloje.

Išnagrinėjus respondentus galima pradėti analizuoti jų atsakymus į pagrindinius užsibrėžtus klausimų blokus. Pirmas nagrinėjamas klausimų blokas yra – požiūris į komunikacijos politikos reikalingumą ir požiūris į tai, kam skirta ši politika.

Paklausus respondentų ar komunikacijos politika valstybiniu lygiu yra reikalinga net 94% visų respondentų patvirtino, jog tokia komunikacija yra reikalinga. Tačiau uždavus klausimą, koks tokios komunikacijos tikslas, suteikiant galimybę pasirinkti daug atsakymo variantų, jų atsakymai pasiskirstė labai skirtingai. Tai galima matyti iš 4 paveikslo:

4 paveikslas. Lietuvos komunikacijos politikos su užsienio lietuviais tikslas

Prieš pradėdant nagrinėti respondentų atsakymus reikia pateikti tikrąją komunikacijos politikos tikslą pateiktą strategijoje, tai yra: *padėti užsienio lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, ryšius su Lietuva, kultūrą, gimtąją kalbą, sudaryti sąlygas pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą tiems, kurie ketina ateityje grįžti į Lietuvą* [1]. Kaip matyti iš paveikslo beveik vis respondentai (net 84%) pasirinko tautinio tapatumo, kultūros, gimtosios kalbos išsaugojimą – vieną pagrindinių komunikacijos politikos uždavinių. Prie daugiausiai pasirinkusių buvo ir tokie atsakymai kaip: sudaryti sąlygas pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą grįžtantiems, populiarinti Lietuvą ir siekti abipusės naudos tiek Lietuvos valstybei tiek ir užsienio lietuviams. Daugiau nei pusė respondentų pažymėjo ir tai, jog šios politikos tikslas yra palaikyti ryšius su Lietuva bei paskatinti užsienyje dirbančius mokslininkus dalyvauti Lietuvos mokslo vystyme. Kaip matome daugelis iš pasirinktų atsakymų yra susiję su Lietuvos, kaip valstybės, naudos siekimu. Taigi iš šių atsakymų pasiskirstymo galima daryti prielaidą,

kad respondentai išskiria Lietuvos valstybę, kaip pagrindinę komunikacijos politikos veikėją, kai dauguma politikos pasiektų rezultatų yra skirti Lietuvos naudai.

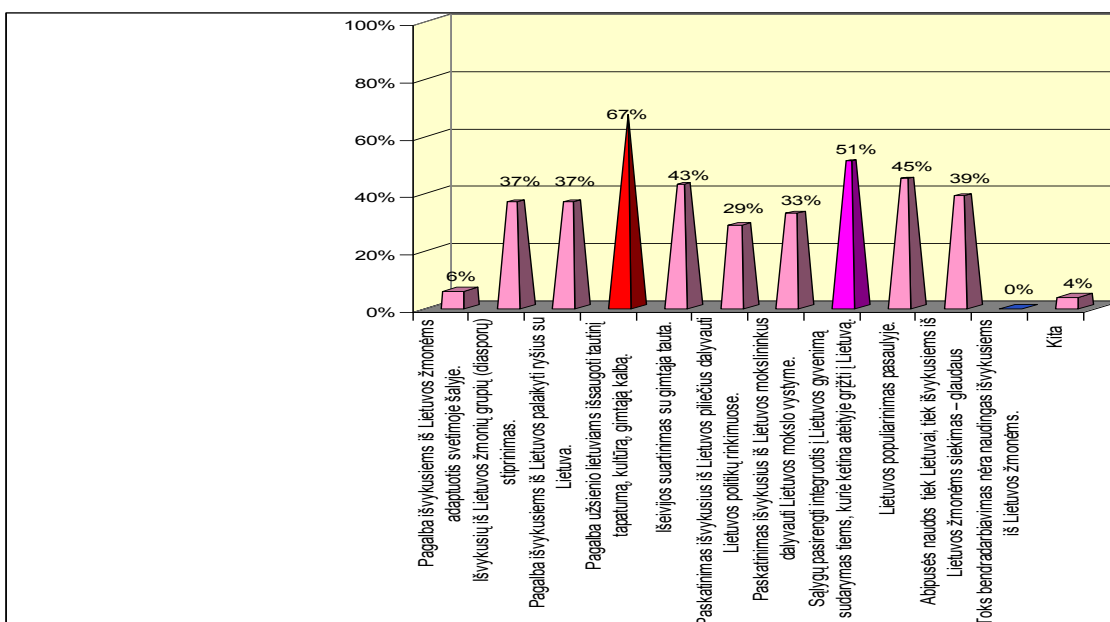
Taigi atsižvelgiant į atsakymus galima pastebėti, jog užsienyje esantys lietuviai suvokia, jog pagrindinis šios strategijos tikslas yra Lietuvos valstybės padėties gerinimas, kai iš visos tos politikos užsienio lietuviai gauna galimybę išlaikyti savo tautinį tapatumą, kultūrą ir kalbą.

Paklausus kokioms grupėms reiktų skirti didžiausią dėmesį siekiant geresnės komunikacijos su Lietuva – daugiausiai atsakiusiųjų pasirinko atsakymą „visiems vienodai“. Šį atsakymą pasirinko 76% respondentų, nors buvo tikimasi, kad daugiau respondentų pasirinks šį atsakymo variantą. Kiti ryžosi skirstyti tiksliau, iš jų daugiausiai balsų susilaukė mokslininkai (29%), specialistai (27%) ir menininkai (22%), kai tuo tarpu kiti surinko mažiau nei 20%. Kaip matome čia galima pastebėti „protų nutekėjimo“ aspektą, kai užsienyje gyvenantys lietuviai suvokia, jog Lietuvai reikia žmonių sugebėsiančių pakelti Lietuvos ekonomiką ir išgarsinti Lietuvos kultūrą, o tam reikia minėtų respondentų pasirinktų specialistų. Greičiausiai dėl šios priežasties labiausiai išskirti ir buvo šios srities užsienio lietuviai. Kaip matome vėlgi pasirinktos tos grupės, kurios yra naudingiausios Lietuvos valstybei – pagrindinei politikos dalyvei.

Paklausus kokia iš išvardintų bendradarbiavimo sričių yra naudingiausia būtent užsienio lietuviams jau matomas kitoks vaizdas, nei, kad kai reikėjo nusakyti komunikacijos tikslą. Čia buvo pateikti tie patys teiginiai, o atsakymų pasiskirstymas visiškai pasikeitė. Tai matyti 5 paveiksle:

5 paveikslas. Bendradarbiavimo sritys, kurios užsienio lietuvių nuomone yra naudingiausios užsienio

lietuviams

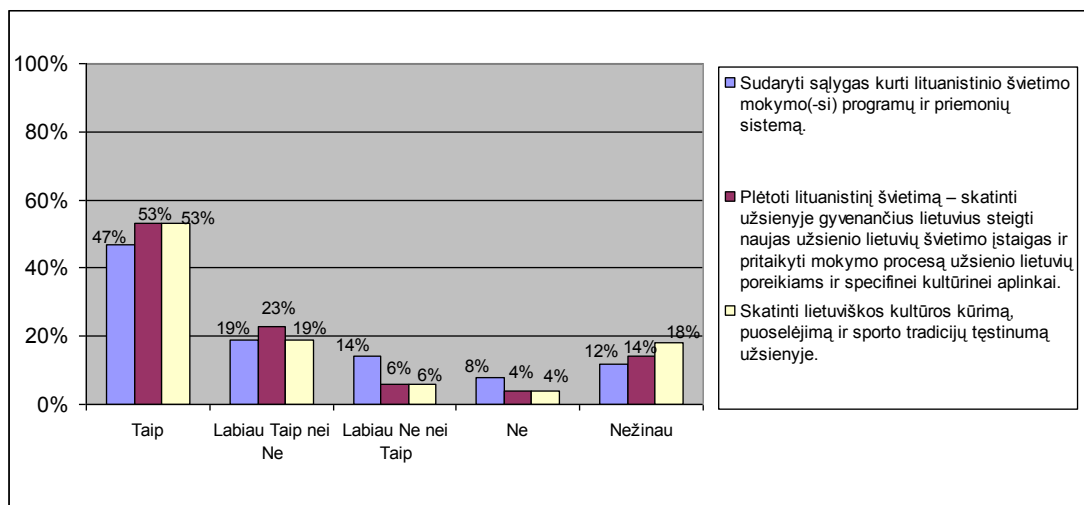
Kaip matome, kai kalba eina apie naudą užsienio lietuviams tarp atsakymų pasirinkimo skirtumas yra kur kas didesnis. Pagrindine nauda sau užsienio lietuviai laiko tik tautinio tapatumo ir kalbos išlaikymą, bei galimybę grįžti į tėvynę – šie du punktai gavo daugiau nei 50% visų atsakinėjusių respondentų, kai tuo tarpu kiti punktai net nesiekia 50%. Iš tokio pasirinkimo matyti, jog respondentų nuomone daugelis iš išvardintų punktų yra skirti Lietuvos valstybei, o ne užsienio lietuviams. Tai yra užsienio lietuviams yra skirti du pagrindiniai punktai, o kiti yra skirti Lietuvos valstybei.

Iš čia galima daryti išvadą, jog atsižvelgus vien į politikos tikslo ir naudos užsienio lietuviams pasirinkimą pasidaro aišku, jog užsienio lietuviai suvokia, kas yra komunikacijos politika ir koks jos tikslas. Jie taip pat suvokia, kas tokioje politikoje tenka būtent jiems. Jie gauna tik mažą dalį to, kas jų nuomone priklauso komunikacijos politikos tikslams.

Antras klausimų blokas yra skirtas lituanistiniam švietimui. Iš anketos tampa aišku, kad beveik visi (90%) sutinka su teiginiu, jog lituanistinis švietimas yra vienas svarbiausių veiksnių saugant ir puoselėjant lietuvišką ir lietuvišką kultūrą. Tai tik patvirtina anksčiau išsakytus migrantų troškimus kurti lituanistines mokyklas, kuris prasidėjo jau nuo pirmosios emigracijos bangos, nes pasaulio lietuviai manė, jog tautos išsaugojimas eina per kalbą ir papročius, ko yra mokoma lituanistinėse mokyklose. Troškimas išlaikyti savo kalbą, manant, jog tokiu būdu bus lengviau išlaikyti ir kultūrą, paskatino pritarti išsakytam teiginiui apie lituanistines mokyklas.

Paklausus ar užtenka Lietuvos Ilgalaikėje valstybės santykių su užsienio lietuviomis 2008-2020 metų strategijoje iškeltų uždavinių siekiant išsaugoti užsienio lietuvių tautinį tapatumą, puoselėjant lietuvių kalbą ir kultūrą, pateikiant tuos uždavinius atsakymų pasiskirstymas buvo toks (žiūrėti 6 paveikslą):

6 paveikslas. Užsienio lietuvių nuomonė apie lietuvių tautinio tapatumo išsaugojimą veikiant ties pasirinktais Lietuvos uždaviniais

Kaip galima matyti iš paveikslo daugelis, kiek daugiau nei pusė, o priskaičiavus tuos, kurie pasirinko atsakymą „labiau taip nei ne“ – daugiau nei 70%, visų respondentų mano, jog šių uždavinių pakanka siekiant užsibrėžto tikslo. Tik vos iki 10% visų respondentų mano, jog šie uždaviniai yra netinkami. Toks pritarimas uždaviniams gali būti paaiškintas tuo, jog daugelis mano, jog būtent ši sritis yra viena reikalingiausių vykdant politiką (atsižvelgiant į anksčiau atsakytą klausimą, kur daugelis pritarė, jog lituanistinės mokyklos yra pagrindinė institucija užsienyje sauganti tautinį tapatumą ir kalbą). Atsižvelgiant į atsakymus galima daryti prielaidą, jog daugelis užsienio lietuvių pritaria išskeltiems uždaviniams ir jų pakankamumui, tačiau ne visiškai – jie mato trūkumą šioje srityje.

Apie trūkumus sužinoma iš atvirojo klausimo. Pagrindiniais trūkumais užsienio lietuviai laiko sistemingo finansavimo trūkumą lituanistinėms mokykloms. Vienoje iš anketų buvo išreikšta labai įdomi mintis dėl finansavimo: „*Mus skatina rašyti įvairius projektus, kuriems, pasirodo, yra pinigų, o štai vienam, pačiam svarbiausiam, jau veikiančiam projektui – mokyklai – pinigų nėra*“ – iš ko matyti nepasitenkinimas būtent finansavimo srityje ir tarpusavio nesuderinamume, kas turėtų būti finansuojama.

Taip pat prie paminėtų problemų šioje srityje užsienio lietuviai minėjo ir tokias problemas kaip, kad „*tautinio tapatumo reikia pradėti mokinti vaikus dar esančius Lietuvoje, nes jei jiems dar būnant vaikais neįdiegiamas šis jausmas, tai išvykus į užsienį – tapatumą jie visai pamiršta ir jis jiems nerūpi*“¹⁰. Iš šios problemos iškyla ir kita paminėta problema – dalis užsienio lietuvių nerodo noro patys skatinti tautinio tapatumo savo vaikams gimusiems ar augusiems ne Lietuvoje. Kai kurie migrantai savo vaikų net nemokina lietuvių kalbos¹¹, kas po to sudaro sunkumų mokintis kalbos vėlesniame amžiuje, nes nėra pakankamai mokymosi metodų, pritaikytų kitakalbių terpei¹².

Apibendrinant lituanistinio švietimo, kaip kalbos ir tautinio tapatumo šaltinio, aspektus verta paminėti, jog daugelis užsienio lietuvių yra patenkinti išskeltais valstybės strategijos uždaviniais, bet vis tiek dar jaučia nepasitenkinimą finansavimo srityje ir tapatumo ugdymu gimtojoje šalyje.

Kitas blokas klausimų yra susijęs su Lietuvos ir užsienio institucijų bendradarbiavimo klausimu. Šiame klausimų bloke taip pat buvo pateikti strategijoje išskelti uždaviniai ir klausama ar užtenka jų siekiant glaudaus institucijų bendradarbiavimo. 7 paveiksle matyti atsakymų pasiskirstymas:

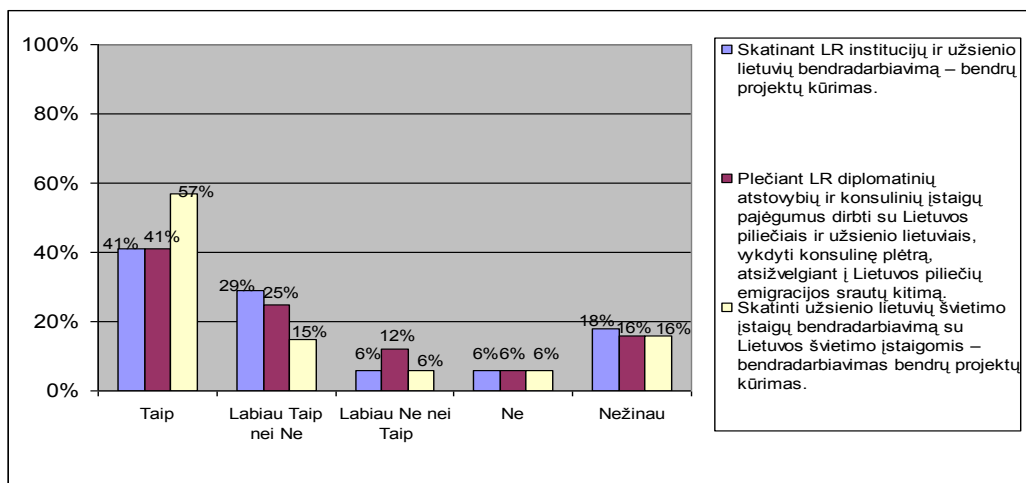
---

¹⁰ Ištrauka iš vienos anketos atvirojo klausimo.

¹¹ Ištrauka iš vienos anketos atsakymo: „Tėvai gyvenantys užsienyje turėtų nebijoti, kad vaikas šneka lietuviškai. Ir tik jie patys gali vaikui išugdyti lietuvių tautinį tapatumą, puoselėti lietuvių kalbą bei tradicijas“

¹² Ištrauka iš anketos atvirojo klausimo atsakymo: „Pritaikytos kitakalbių terpėje liet. kalbos mokymo metodų ir programų, nuotolinio mokymo, sisteminio mokyklėlių rėmimo, kultūrinių renginių (gastrolių, parodų) koordinavimo“

7 paveikslas. Užsienio lietuvių nuomonė apie Lietuvos ir užsienio lietuvių institucijų glaudų bendradarbiavimo iškeltus uždavinius

Iš šio paveikslo matyti, jog dauguma respondentų vėlgi pritaria ir mano esant pakankamiems iškeltiems uždaviniams siekiant glaudaus bendradarbiavimo. Atsižvelgiant į komunikacijos teoriją bendradarbiavimo pagrindinė užduotis yra keistis informacija, taip veikiant kitą pusę, ją koreguojant, kad būtų pasiektas bendras geriausias rezultatas. Kaip matome labiausiai glaudžiam bendradarbiavimui pritariama, kur skatinamas bendradarbiavimas su švietimo įstaigomis, vadinasi glaudžiausi bendradarbiavimo santykiai yra galimi, kai bendraujama būtent švietimo srityje.

Atvirajame klausime išsakyta nuomonė atspindi ankstesnio klausimo atsakymų pasirinkimą. Daugelis iš komentarų, paklausus ko trūksta siekiant išlaikyti glaudžius santykius, buvo skirti aiškinant pačio reiškinių, kaip bendradarbiavimo, silpnumą ar nebūvimą. Tai yra grindžiant silpną bendradarbiavimą buvo minimas pariteto tarp Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių balso nebūvimas, neįsiklausymas – ko trūksta užsienio lietuviams. Jie aiškiai pabrėžė, jog užsienio institucijoms reikia „įsiklausymo į poreikius, o ne tuščių dokumentų ir ataskaitų kūrimo“¹³, tai yra jie nori, kad jiems būtų teikiama išsami informacija apie Lietuvos konkrečių institucijų pasirengimą bendradarbiauti tam tikroje situacijoje. Taigi apibendrintai galima pasakyti, jog pagrindinis dėmesys skiriamas būtent Lietuvos institucijų kritikai, nes ji nesuteikia galimybes bendradarbiauti lygiavertėje aplinkoje.

Prie rečiau minimų priežasčių taip pat buvo minimas nepakankamas lėšų kiekis ir pačių užsienio lietuvių pasyvumas bendradarbiavimo srityje. Kaip galima pastebėti tai jau antras klausimas, kuriame minimas užsienio lietuvių pasyvumas. Taigi ir vėl galima atkreipti dėmesį, jog gali būti taip,

¹³ Atsakymas paimtas iš anketos atvirojo klausimo.

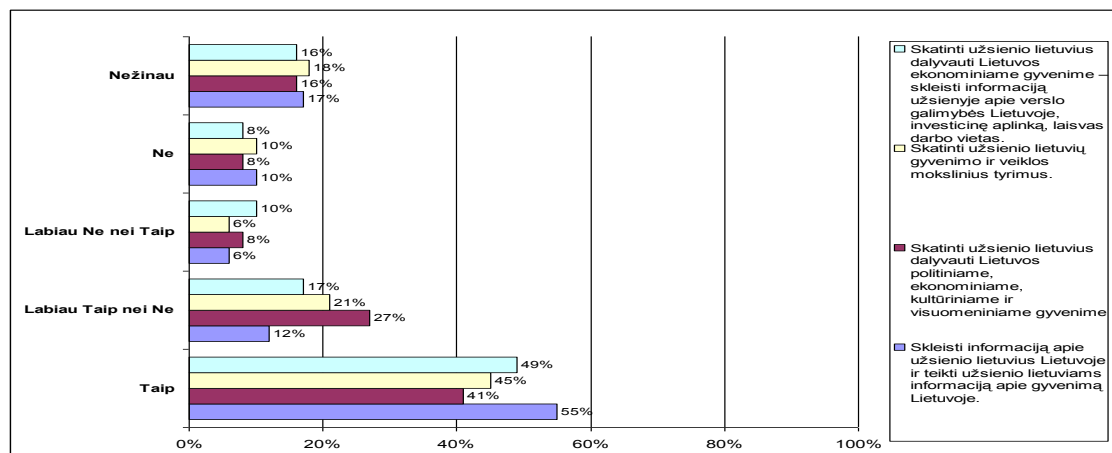
kad dėl sunkiai iš vietos judančiai komunikacijos politikai iš dalies gali būti kliūtis ir užsienio lietuvių pasyvumas, o ne tik Lietuvos institucinės veiklos netinkamumas.

Kalbant apie užsienio lietuvius neverta pamiršti, jog daugelis jų jau asimiliavosi su gyvenamosios šalies kultūra, tai yra jie jau nėra tokie patys kaip Lietuvos lietuviai. Vienas iš pagrindinių skirtumo bruožų nuo Lietuvos lietuvių yra tai, kad jų kultūriniai papročiai yra įgavę kitos valstybės bruožų. Užpildytoje anketoje buvo pateiktas labai įdomus pasiūlymas: „*daryti bendrą projektą dėl tautodailės pav.: Bendri bruožai lietuviškų ir ukrainietišku tautinių kostiumų*“¹⁴, iš ko galima daryti prielaidą, kad užsienio lietuviai iš institucinio bendradarbiavimo siekia pripažinimo jų tokių, kokie jie yra, su savitais bruožais.

Apibendrinant institucinį bendradarbiavimą, galima pastebėti, jog daugelis respondentų yra nepatenkinti būtent Lietuvos institucijų atsainumu ar korupcija, tačiau iškyla ir pačių užsienio lietuvių pasyvumo motyvas šioje srityje. Iš šio fakto galima pasakyti, kad problema slypi ne vien šios komunikacijos politikos vykdytojų iš Lietuvos institucijų pusės, bet abejuose – tik priežastys yra skirtingos. Nepaisant visos kritikos yra pasakyta ir gerų žodžių apie Lietuvos institucijų veiklą: „*iš pozityvios pusės galiu pasakyti, kad URMO vykdomos projektų atrankos ar kitos iniciatyvos yra plačiai paskleidžiamos, už ką esame dėkingi*“¹⁵. Kas rodo pasitenkinimą informacijos sklaida.

Ketvirtas klausimų blokas susideda iš klausimų siejamų su Globalios Lietuvos – integralios tautos – kūrimu. Gilinantis į šią politikos sferą buvo užduotas klausimas – ar užtenka iškeltų uždavinių siekiant integralios tautos sukūrimo. Atsakymų pasirinkimas matomas 8 paveiksle.

8 paveikslas. Užsienio lietuvių nuomonė apie Globalios Lietuvos – integralios tautos kūrimui skirtus uždavinius ir jų pakankamumas siekiant tikslo

¹⁴ Iš kalbos matyti, jog jau yra kalbama ne švaria lietuvių kalba, o su užsienio kalbos priemaišomis, tai yra netaisyklingai sudarant sakinio struktūrą. (Respondento kalba nekoreguota).

¹⁵ Citata iš atvirojo anketos klausymo.

Iš paveikslo matyti, jog daugiausiai respondentų sutinka su tuo teiginiu, kad geriausias būdas kurti integralią visuomenę yra skleisti informaciją vieniems apie kitus. Lietuvos komunikacijos politikos tikslas yra veikiant vieni kitus suderinti ar pakoreguoti bendrus vykdomus veiksmus siekiant vieno tikslo – lietuviško tapatumo išsaugojimo. Taigi galima matyti, jog užsienio lietuviams šis veiksmas labiausiai priimtinas per siekį pažinti vieni kitus, tam, kad galima būtų kurti vieną bendrą politiką.

Išnagrinėjus šio klausimų bloko atvirąjį klausimą, kuris prašo pasakyti, ko jų manymų trūksta siekiant kurti integralią visuomenę nemažai atsakymų buvo – bendradarbiavimo. Tai yra dirbant ties bendrais projektais, organizuojant suvažiavimus, bendros virtualios erdvės sukūrimas. Daugelis paminėjo veiklą ties bendrais projektais virtualioje erdvėje.

Dar vienas iš dažniausiai minimų veiksnių galinčių padėti kurti integralią visuomenę yra dvigubos pilietybės klausimas. Apie šį klausimą jau nuo seno kalba PLB valdyba, kuri ragina Lietuvos valstybę priimti dvigubos pilietybės įstatymą. Šis klausimas yra vienas opiausių užsienio lietuviams nuo seno, nes nesuteikiant dvigubos pilietybės migrantai dažnai pasirenka naujosios šalies pilietybę ir negaudami lietuviškos tuo pat metu jaučiasi nereikalingi Lietuvai.

Tarp atsakymų vėl galima aptikti pasakymų, kad norint pasiekti tikslo reikia migrantų noro. Kaip ir prieš tai galima matyti, jog migrantų pasyvumas veikiant tam tikroje srityje gali atnešti nepageidaujamų rezultatų – politikos neveikimo, dėl kurio labiausiai yra kaltinamos Lietuvos institucijos.

Dar viena iš priežasčių yra Lietuvoje likusių tautiečių požiūris į grįžusiuosius – deja iš respondentų patirties susidarė įspūdis, jog jis yra neigiamas. Negana to, grįžusieji susiduria su dar viena problema susijusia su jų išsilavinimo pripažinimu – Lietuvoje dažnai yra nepripažįstamas kitų šalių išsilavinimas. Iš šių atsakymų galima daryti prielaidą, jog toks neigiamas požiūris yra viena iš priežasčių, kodėl užsienio lietuviai taip vangiai žiūri į santykius su Lietuva.

Apibendrinant užsienio lietuvių požiūrį į Globalios Lietuvos kūrimą verta pasakyti, jog čia jie pasireiškia labiau, nes supranta, kad norint ją sukurti reikia daug nuveikti ir būtent tose srityse, kurios ne visos paminėtos prie uždavinių, iškeltų strategijoje. Reikia paminėti ir tai, jog šiuo metu užsienio reikalų ministerija dirba ties šia sritimi ir pagrindiniais veikimo punktais laiko ilgalaikės strategijos numatytą uždavinių vykdymą. Taip pat yra nuspręsta sukurti ir integruoti Globalios Lietuvos erdvėje veikiantį socialinių, konsulinių, lituanistinio švietimo ir studijų, visuomenės informavimo ir komunikacijos paslaugų sistemos modelį, plėtoti specializuotus lietuvių diasporos socialinius tinklus.

Kitas blokas klausimų susijęs su užsienio lietuvių požiūriu į informacijos, susijusios su informacijos apie dalyvavimą Lietuvos visuomeniniame gyvenime ir grįžimą į Lietuvą (kad ir trumpalaikę, pavyzdžiui mokslams), sklaidą.

Pirmu šio bloko klausimu buvo bandoma išsiaiškinti ar pakanka informacijos užsienio lietuviams apie galimybes dalyvauti Lietuvos politiniame gyvenime – net 65% visų respondentų atsakė, jog ne. Tai galima pagrįsti tuo, jog iš tiesų Lietuvos politinis gyvenimas orientuotas į Lietuvos piliečius esančius Lietuvos teritorijoje. Trūksta galimybių dalyvauti Lietuvos politiniame gyvenime, kai migrantai randasi už tūkstančių kilometrų – nes dar nėra virtualios erdvės, kurioje galima būtų pareikšti savo nuomonę. Vykstant rinkimas, galima nueiti į ambasadą ir ten balsuoti, tačiau ne kiekviena lietuvių gyvenama šalis turi ambasadas, daugelis gyvena nuo jų taip pat toli kaip ir nuo Lietuvos. Tad šioje situacijoje galima suprasti ir paaiškinti, kodėl palyginti mažai užsienio lietuvių dalyvauja Lietuvos politiniame gyvenime ir nesidomi ja. Numanoma priežastis yra dalyvavimo galimybių nebūvimas, o kai nėra sąlygų yra labai sunku ką nors nuveikti.

Dar vienas iš aktualių klausimų yra susijęs su jaunimu. Lietuvoje gyvenantys žmonės girdi apie programas skirtas užsienio lietuvių jaunimui, kurių tikslas prisivilioti juos studijuoti į Lietuvą. Todėl vienu iš klausimų buvo norėta išsiaiškinti ar jaunimui pakanka informacijos apie galimybes mokintis ir studijuoti Lietuvoje. Čia respondentų pasirinkimas svyravo labai panašiai: atsakiusiųjų, kad pakanka buvo 30%, kad nepakanka – 41%, o kiti neturėjo nuomonės. Taigi iš šių atsakymų galima daryti prielaidą, kad tie kas nori susiranda šią informaciją, o kurie ne, jos neieško ir neranda, nes informacijos galima gauti bendruomenėse ir internete (nors ten ji yra išmėtyta per kelis tinklapius – atitinkamai nuo rūpimo klausimo).

Klausimas dėl mokslininkų galybės bendradarbiauti su Lietuvos mokslininkais parodė, jog pasaulio lietuvių atstovai nesidomi šia sritimi, nes net 53% neturėjo nuomonės šiuo klausimo, o 37% atsakė, kad sąlygos bendradarbiauti yra nesudaromos. Kaip matome yra sričių, kuriose lyg ir turėtų būti pokytis, bet jo nematyti.

Paklausti respondentai ar užsienio lietuviams pakanka informacijos apie galimybę sugrįžti į Lietuvą net 57% atsakė neigiamai, o 20% neturėjo nuomonės. Jei taip būtų atsakę paprasti užsienio lietuviai, o ne bendruomenių atstovai, šį atsakymą galima būtų interpretuoti kaip nenorą grįžti į Lietuvą ir dėl tos priežasties informacijos neieškoma ir ja nesidomima, todėl ir sakoma, jog informacijos nėra. Kadangi tai yra bendruomenių atstovai, tai jie turėtų atsakinėti remdamiesi bendruomenės narių patirtimi, kurie pasidalina savo pasisekimu ar nepasisekimu surasti informaciją, kai tam kyla poreikis. Nereikia pamiršti to fakto, kad iš tiesų norint grįžti į Lietuvą ir prieš tai apie viską susižinoti, reikia kreiptis į skirtingas ministerijas ir institucijas. Paklausti iš kur galima gauti informacijos respondentai

išvardijo daugiausia draugus, kolegas. Taip pat paminėjo, jog šios informacijos galima gauti bendruomenėje, kitose institucijose (pavyzdžiui LGAV ar integracijos centro), internete ir panašiai.

Apibendrinant šį klausimų bloką buvo užduotas atviras klausimas, kuriuo buvo siekiama sužinoti, kokios informacijos dar trūksta siekiant paskatinti užsienio lietuvius sugrįžti atgal į tėvynę. Beveik visi vienareikšmiškai atsakė, jog reikalinga iš pradžių sutvarkyti Lietuvos ekonominę padėtį ir tik vėliau galvoti apie galimą migrantų grąžinimą. Šį reiškinį aiškina migracijos teorijos, kurios migraciją aiškina stūmos ir traukos sąvokomis. Migraciją aiškinantys veiksniai yra darbo užmokesčio ir darbo jėgos pasiūlos bei paklausos skirtumai tarptautinėje rinkoje – šiuo atveju Lietuvos ekonomika yra silpna ir turi daug darbo jėgos, kuri yra nenaudojama. Dėl šios priežasties žmonės migruoja ten, kur yra reikalinga darbo jėga. Taigi lietuvičius migruoti skatina galimybė gauti pajamas, kurių negauna gimtinėje.

Taip pat buvo užsiminta apie toleranciją, kurios Lietuvoje ne tiek daug ypač skirtingiems nei lietuviai (pavyzdžiui juodaodžiams). Šis klausimas yra aktualus, nes daugelis migrantų yra sukūrę mišrias šeimas.

Apibendrinant šio bloko atsakymus, galima padaryti išvadą, jog yra galimybių gauti reikiamą informaciją, tik reikia žinoti, kur jos ieškoti ir kaip po to ją panaudoti. Užsienio lietuviai nelabai domisi šiuo klausimu (bent jau dalis jų), nes tik nedaugelis žada grįžti į Lietuvą. Šį teiginį galima pagrįsti respondentų atsakymais į klausimą dėl planų sugrįžti į Lietuvą. Šiame tyrime iš visų respondentų apie grįžimą į Lietuvą galvoja tik 22%, net 35% neplanuoja grįžti į Lietuvą, likusi respondentų dalis dar nėra apsisprendusi. Kas rodo respondentų žvilgsnį į ateitį, kur nematomas Lietuvos ekonomikos pagerėjimas.

Kitas blokas klausimų yra komunikacijos politikos vertinimas – tiriama ar pasijuto kokių nors permąnų po to, kai buvo patvirtinta strategija. Bet prieš pradėdant tuos klausimus buvo paklausta ar respondentai mano, jog ši strategija bus naudinga užsienio lietuviams. 40% atsakė teigiamai, neigiamai atsakė tik 6%, likę neturėjo nuomonės šiuo klausimu arba pasirinko atsakymą „Kita“. Iš ties buvo pateikti 8 komentarai iš kurių 2 rodė susirūpinimą – ar tik ta strategija nėra vien teorinis reikalas, 4 respondentai „labai tikisi“, kad ji bus naudinga, o du respondentai nusiteikę priešiška, nes nemano, kad be tikslingo bendradarbiavimo ji yra įvykdoma, o to bendradarbiavimo šiuo metu nematyti.

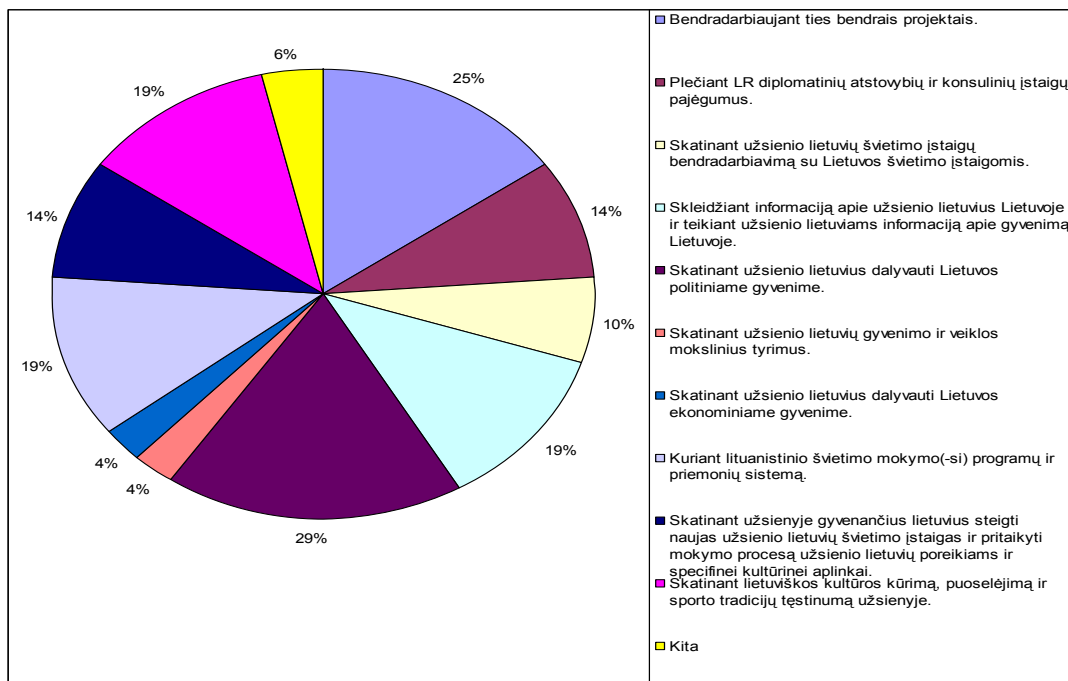
Į klausimą ar pasijuto didesnės permąnos 74% respondentų atsakė NE ir tik 26% pajuto tas permąnas. Permąnos pasijuto atitinkamai šiose srityse (9 paveikslas¹⁶):

---

¹⁶ Šioje lentelėje pateikiami atsakymai tik tų respondentų, kurie pažymėjo, jog pajuto permąnas.

9 paveikslas. Sritis, kuriose užsienio lietuviai pajuto permainas po strategijos patvirtinimo

Kaip matyti iš 9 paveikslo permainos labiausiai pasijuto kuriant lituanistinio švietimo mokymosi programų ir priemonių sistemas ir bendradarbiaujant ties bendrais projektais – šias permainas pajuto 60% visų atsakiusiųjų respondentų. Net 50% visų atsakiusių permainas pajuto informacijos skleidime ir naujų švietimo įstaigų steigime. Mažiausiai permainų juntama skatinant užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinius tyrimus ir skatinant užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos ekonominiame gyvenime. Kalbant apie šalis, kuriose buvo juntamos permainos, tai buvo tokios šalys kaip Vokietija (net 30% visų respondentų), Jungtinė Karalystė (20% visų atsakiusiųjų respondentų), taip pat Prancūzija, Portugalija, Ukraina, Graikija ir Rusija.

Tačiau paklausus, kiek respondentų mano, jog tas permainas pajuto ir visi kiti (ne institucijose dirbantys) užsienio lietuviai, daugiausiai 53% atsakė, kad užsienio lietuviai šių permainų nepajuto. Strategija yra skirta žmonėms, bet visų pirma tai yra institucijų bendradarbiavimas. Kadangi praėjo tiek ne daug laiko, tai permainas pajuto tik institucijos, o paprasti žmonės jų dar nepajuto.

Apibendrinimui visos anketos respondentų buvo paklausta, kokių priemonių jie siūlytų imtis siekiant pagerinti santykius su išeivija. Atsakymų buvo daug ir įvairių: geresnės informacinės plėtos, bendros veiklos tarp bendrijų visame pasaulyje, tęstinumo, finansavimo, pilietybės išlaikymo, pozityvios kompanijos apie užsienio lietuvius, gyvo bendradarbiavimo, užsienio lietuvių noro, tikslingų grupių būrimosi, netraktuoti išvykusiųjų kaip šalies priešų ir galiausiai įgyvendinti, bent jau kol kas

užsibrėžtus tikslus, bei daugelis panašių pasiūlymų. Visi pasiūlymai buvo viena ar kita forma pateikti ir kituose atviruose atsakymuose.

Apibendrinant komunikacijos politikos vykdymą verta pastebėti, jog nebuvo pajusta kokių nors smarkesnių permainų po strategijos priėmimo. Nors kai kuriose šalyse tos permainos įvyko ir įvyko tose srityse kurių stiprinimo ir troško užsienio lietuvių atstovai – lituanistinių mokyklų plėtime ir apskritai mokslo plėtros srityje.

3.3. Tyrimo apibendrinimas

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas anketavimo internetu metodas, nors jis kaip metodas turi trūkumą, mažo anketų užpildymo ir gražinimo, bet šiuo atveju buvo tikimasi kito rezultato, dėl svarios priežasties – pasirinkta auditorija yra labai savita – pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai. Šie žmonės savanoriškai nusprendė dirbti užsienyje gyvenančių tautiečių labui, todėl buvo tikimasi, kad jiems šios anketos pildymas bus svarbus – nes tai viena iš progų išsakyti savo nuostatas ir pasiūlymus dabar vykstančiai komunikacijos politikai.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog prielaida, kad daugelis respondentų bus suinteresuoti pildyti anketas, buvo klaidinga. Iš visų numatytų respondentų atsakė tik 44%. Tačiau šis skaičius nesutrukdė atlikti tyrimo, nes pradėjus nagrinėti pastebėta, jog daugelio respondentų požiūris ir pasiūlymai yra labai panašūs. Dėl šios priežasties atsakiusiųjų respondentų pakako rezultatų apibendrinimui, nes dėl besikartojančių idėjų galima teigti, jog buvo pasiektas informacijos prisotinamumo principas.

Išanalizavus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog daugelis bendruomenių atstovų sutinka su teiginiu, kad komunikacijos politika yra reikalinga ir jie supranta, koks tokios komunikacijos tikslas. Tačiau kalbant apie konkrečią Lietuvos komunikacijos politiką su užsienio lietuviais jų nuomonė kitokia – šios komunikacijos tikslus jie vertina kitaip, nei bendrai tokios komunikacijos. Šioje komunikacijoje jie išskiria (ne tiesiogiai) šios komunikacijos didesnę naudą Lietuvos valstybei, nei užsienio lietuviams. Savo naudą jie mato tik lituanistinio švietimo srityje ir galimos informacijos apie grįžimą į tėviškę sklaidos tikimybę.

Taip pat iš tyrimo paaiškėjo ir tai, jog užsienio lietuviams yra neaiški strategijos tikslinė auditorija, jie skirtingai suvokia terminą „užsienio lietuviai“ – vieniems jis asocijuojasi su senąja migracijos banga, kitiems su šių dienų ekonominiiais migrantais. Iš ko daroma prielaida, jog kuriant strategiją, nebuvo atsižvelgta į informacijos, supažindinančios su tiksline politikos grupe, sklaidą.

Taigi aišku yra viena – reikia skirti daugiau dėmesio informacijos sklaidai: visų pirma supažindinti su šia strategija užsienio lietuvių bendruomenių narius ir paaiškinti jiems, kam būtent ji yra skirta.

Taip pat iš tyrimo paaiškėjo ir dar keli įdomūs faktai. Visų pirma, atsižvelgiant į visus anketoje esančius atvirusius klausimus galima spręsti, kad viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių taip sunkiai sekasi vykdyti komunikacijos politiką, gali būti pačių užsienio lietuvių pasyvumas. Ne viename atvirųjų klausimų atsakyme buvo pastaba, jog visų pirma reikalingas noras iš pačių tautiečių, o tik vėliau imti kalbėti apie bendradarbiavimą.

Iš tiesų daug galima spręsti iš atvirųjų klausimų atsakymų, nes juose atsispindi tikroji padėtis. Antrasis įdomus faktas susijęs su finansavimu. Beveik kiekviename teiginyje yra pastaba apie trūkstantį finansavimą ir tai tarsi užblokuoja juos nuo tolimesnių veiksmų. Tačiau jei užsienio lietuviai žiūrėtų plačiau, situacija gal ir pasikeistų, juk veiklai svarbiausia gera idėja, o ne vien finansai. Komunikacijos politikos tikslas ir yra keistis bendra patirtimi ir taip priimant geriausius sprendimus sulaukti geriausių rezultatų iš šio bendradarbiavimo. Šioje vietoje reikia pastebėti, jog reikalingas pačių užsienio lietuvių iniciatyvumas ieškant gerų idėjų, kurias galima būtų įgyvendinti kartu su Lietuvos institucijų pagalba.

Taip pat vienas iš įdomių pastebėjimų yra užsienio lietuvių noras turėti daugiau teisių sprendžiant šių santykių veiksmus. Šis noras yra realus ir suprantamas. Tačiau šiuo atveju jis turėtų būti formuluojamas kitaip – jų balsas turėtų būti labiau išklausomas kaip kompetentingo patarėjo. Taip jau yra, kad bet kokiuose santykiuose turi būti lyderis turintis didesnę įtaką ir sprendžiamąjį žodį. Tarptautinėje komunikacijoje tai dažniausiai yra valstybė. Nagrinėjamoju atveju taip ir yra – valstybė turi didesnę įtaką komunikacijos politikos kūrimo ir vykdyme.

Taigi apibendrinant atliktą tyrimą, galima pasakyti, jog šis tyrimas parodė situaciją nauju pjūviu – komunikacijos politikos sunkus veikimas gali priklausyti ne vien nuo institucinio darbo Lietuvoje, bet ir nuo užsienio lietuvių pasyvumo, kurį pabrėžė pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai. Taigi norint pagerinti strategijos efektyvumą reikia dirbti abejose vykdymo pusėse.

3.4. Pasiūlymas tolimesniems tyrimams

Atlikus tyrimą išaiškėjo užsienyje veikiančių institucijų nuomonė apie esamą padėtį, tai yra į bendravimo ir bendradarbiavimo politiką, žiūrint iš institucinės pusės. Tačiau visa veikla yra skirta užsienyje gyvenantiems lietuviams, o ne institucijoms, kurių tikslas yra tik suburti ir suvienyti lietuvius

pasaulyje ir padėti išlaikyti tapatumą. Kadangi siekiama išlaikyti būtent užsienyje gyvenančių tautiečių identitetą yra svarbu išgirsti jų nuomonę apie komunikacijos svarbą ir jos reikalingumą.

Atsižvelgiant į šią nuomonę yra siūloma atlikti išsamesnius tyrimus. Juolab, kad strategija numato tyrimų gilinimąsi į šią temą. Siūlomas toliau pateiktas veiksmų planas.

Siekiant išsiaiškinti užsienio lietuvių nuomonę apie institucinės Lietuvos komunikacijos politikos svarbą ir jos reikalingumą siūloma iškelti tokią tyrimo problemą: Lietuvos valstybės komunikacijos politika ir užsienyje gyvenančių lietuvių ryšys. Tikslas yra sužinoti užsienio lietuvių poziciją komunikacijos politikos atžvilgiu. Šiame tyrime turėtų būti keliami tokie uždaviniai: * išsiaiškinti ar užsienyje gyvenantiems lietuviams reikalinga Lietuvos parama siekiant išlaikyti savo lietuvišką identitetą; * išsiaiškinti ar jų nuomone įmanoma išlaikyti identitetą instituciniu valstybės ir tarptautinių organizacijų lygmeniu; * išsiaiškinti, ką jie mano apie tokią komunikacijos politiką bendrai.

Tyrimo objektu yra užsienio lietuviai, kaip individai. Pasirinkti individai dėl kelių priežasčių: pirma, reikia sužinoti jų nuomonę, nes būtent jiems yra skirta ši komunikacijos politika. Antra, jau keli metai kaip yra vykdoma valstybės parengta politika, o rezultatų beveik nematyti – vis keičiamos programos, vykdytojai ir panašiai, tačiau jei pažvelgtumėme giliau – problema gali būti ne instituciniame darbe, o užsienyje gyvenančių lietuvių požiūryje į susiklosčiusią situaciją ir identiteto išsaugojimą apskritai.

Siekiant ištirti šią sritį gali būti pasirinktas tyrimo metodas: nukreiptas kokybinis interviu, kuris gali būti atliekamas tyrimų metodologiją studijuojančių ar studijavusių studentų. Tokie interviu galėtų būti atliekami, kuomet studentas yra išvykęs iš Lietuvos į kurią nors užsienio lietuvių gyvenamą valstybę. Toks išvykimas gali būti, kai studentas išvyksta su Erasmus programa studijuoti semestrai ar ilgesniam laikui, ar išvykęs su studentų pamėgta programa „Dirbk ir keliauk“ („Work and Travel“) vasarai. Toks tyrimas nereikalautų didelės finansinės paramos (tik diktofonams ir trumpiems apmokymams prieš išvykstant supažindinimui su tema) ir teiktų didelę naudą tiek studentams tiek tyrimams. Studentai pasisemtų tikros tyrimo atlikimo patirties, o Lietuvos valstybei tai būtų informacijos gavimo šaltinis vystant tolimesnius tyrinėjimus.

Kokybinis tyrimas pasirinktas, nes jo tikslas yra *suprasti asmenį, jo elgesį, jautimus bei fizinį, socialinį ir psichologinį aplinkos poveikį jam* [28]. Šis tyrimo metodas tiria vieną atvejį ir atsižvelgiant į jį galima interpretuoti tolimesnių veiksmų planus ir poveikius. Kokybiniam tyrimui yra būdingas siekimas suprasti kaip individas supranta pasaulį, nagrinėjamoju atveju – komunikacijos politikos svarbą ir reikalingumą. Kadangi kokybiniai tyrimai vyksta natūralioje individo aplinkoje yra lengviau suprasti tiriamuosius reiškinius ir po to pateikti interpretacinį holistinį jų aiškinimą.

Nukreiptas interviu yra pasirinktas dėl kelių priežasčių:

- * kreipiamas ypatingas dėmesys į subjektyvius respondento atsakymus apie jam žinomą situaciją;

- * uždavus klausimą atsakymas į jį gali nukrypti ir į gilesnius atsakymus apie kuriuos nepagalvota, bet jie gali būti svarbūs – tai yra akivaizdžiai nematomi, bet svarbūs veiksniai;

- * interviu suteikia platesnes galimybes nuodugniau pažinti tiriamąjį asmenį;

- * gali būti panaudotas kartu su kitais tyrimo metodais ir renkant informaciją, ir įvertinant kitus metodus, pavyzdžiui, anketinę apklausą – tai gali būti, kaip papildymas jau atliktai anketinei apklausai.

Taigi šis tyrimas yra puiki galimybė ištirti tiriamąją sritį plačiau ir giliau, juolab, kad tyrimas gali vykti kurį laiką ir po to galima lyginti kaip keičiasi požiūris laikui bėgant. Atlikus kelis ar keliolika interviu ir juos išanalizavus bei apibendrinus galima tikėtis susidaryti tikslesnį vaizdą apie Lietuvos komunikacijos politikos reikalingumą ir požiūrį į ją laikui bėgant.

Apibendrinat pasiūlymą tolimesniems tyrimams reikia pabrėžti, jog jie yra būtini siekiant išsiaiškinti šiandieninius užsienio lietuvių poreikius, kurie laikui bėgant nuolat kinta. Šios tyrimo metodas leistų stebėti migrantų požiūrį bei pokyčius į požiūrį atitinkamais laiko periodais.

IŠVADOS

Paskelbus Lietuvoje migraciją kaip vieną iš nekarinių grėsmių Lietuvos tautai – susirūpinta Lietuvos ir emigracijos santykiu. Imta domėtis migracijos mastais, bandoma juos mažinti, susigražinti emigrantus iš užsienio. Visa tai yra svarbūs veiksmai siekiant suvaldyti susiklosčiusią situaciją, tačiau nepakankami. Suvaldyti emigracijos mastus nėra lengva, o susigražinti migrantus į Lietuvą dar sunkiau, nes nėra „traukos“ veiksnių, kurie skatintų grįžimą į gimtąjį kraštą.

Tokia padėtis paskatino susimąstyti apie santykių palaikymą su užsienyje gyvenančiais tautiečiais – kurti bendrą projektą (politiką), kurio pagalba būtų palaikomi ryšiai tarp užsienio lietuvių ir Lietuvos. Manoma, jog šio bendradarbiavimo ir ryšių palaikymo pagalba galima sukurti Globalią Lietuvos valstybę, kuri vienijama ne bendros teritorijos, o bendro siekio – lietuvių tautinio tapatumo išsaugojimo.

Aktyvūs veiksmai šioje srityje pradėti tik po 2005 metų, kai buvo nuspręsta ištyrinėti, kas skatina lietuvius migruoti iš tėvynės. Šį tyrimą atliko Strateginių studijų centras veikale „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išeivijos atžvilgiu“, kurio pagrindu buvo parengta ir 2008 metais patvirtinta Ilgalaikė valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 m. strategija pagrįsta tarpinstituciniu koordinavimu.

Ši strategija susilaukė nemažai priekaištų tiek jos rengimo metu, tiek ir vykdymo laikotarpiu dėl savo neefektyvumo. Tokia situacija paskatino panagrinėti susiklosčiusią situaciją ir išsiaiškinti, dėl ko visa tai vyksta, tai yra buvo iškeltas darbo tikslas atskleisti kokios problemos kuria barjerus siekiant efektyvių rezultatų. Siekiant pateikti sprendimo galimybes bandoma išsiaiškinti, kaip tas problemas siūlo spręsti užsienio lietuvių oficialieji atstovai – pasaulio lietuvių bendruomenių atstovai.

Siekiant pagrindinio tikslo išnagrinėtas Lietuvos komunikacijos politikos iširtumas, kuris yra reikalingas, siekiant stebėti pokyčius ar spragas strategijoje. Paaiškėjo, jog jokie tyrimai šioje srityje nebuvo atliekami. Tad siekiant išsiaiškinti dėl kokių priežasčių ši strategija nėra efektyvi, buvo atlikti užsibrėžti uždaviniai.

Pirmame skyriuje nagrinėjama migracija tarptautiniu mastu ir atsižvelgiant į migracijas aiškinančias teorijas išnagrinėtos Lietuvos didžiosios migracijos bangos. Šio tyrinėjimo metu buvo išsiaiškinti pagrindiniai veiksniai įtakoję lietuvių migracijas, kurias aiškino kelių migracijos teorijų schemas. Taip pat išaiškėjo, jog pagrindinis migracijos tyrinėtojų dėmesys skirtas paskutiniajai migracijos bangai, kitas bangas nagrinėjančių tyrinėtojų yra kur kas mažiau. Iš ko galima daryti prielaidą, jog problemos komunikacijos efektyvumo srityje gali kilti dėl nepilno kitų migracijos bangų

išnagrinėtumo, tai yra komunikacijos politika sudaryta taip, kad ji atitinka tik paskutiniosios migracijos bangos migrantų poreikius.

Antrame darbo skyriuje nagrinėtas tarptautinio bendradarbiavimo aspektas. Ši dalis pasirinkta tam, kad išsiaiškinti ar Lietuvos patvirtinta strategija atitinka tarptautinio bendradarbiavimo normas, nes tai gali būti vienu iš efektyvumą įtakojančių veiksnių. Išnagrinėjus teorines tarptautinės komunikacijos prielaidas paaiškėjo, jog kuriant ir vykdant nagrinėjamą strategiją buvo laikomasi visų tarptautinio bendradarbiavimo normų. Iš šio pastebėjimo galima daryti prielaidą, jog komunikacijos politika, kaip tam tikras bendravimo ir bendradarbiavimo procesas, yra sudarytas ir veikia tikslingai, tai yra netūrėtų įtakoti komunikacijos efektyvumo.

Atsižvelgiant į gautus teorinius rezultatus nuspręsta atlikti tyrimą ir išsiaiškinti kas, pasaulio lietuvių bendruomenių atstovų manymu, yra tie trukdžiai, kurie įtakoja strategijos efektyvumą. Tyrimas parodė, jog vienu iš svarbiausių trukdžių užsienio lietuviai laiko pačių emigrantų atsainumą, nenorą aktyviai dalyvauti šios komunikacijos politikos vykdyme. Kas leidžia daryti prielaidą, kad tai gali būti vienu iš komunikacijos efektyvumą slopinančių veiksnių. Tyrime buvo įvardinti ir kiti veiksniai, kurie įtakoja efektyvumą, tokie kaip nepakankamas finansavimas, bendradarbiavimo nebūvimas ir panašiai.

Taigi apibendrinant atliktą tiriamąjį darbą, galima padaryti *išvadą*, jog darbo pradžioje iškelta hipotezė yra dalinai patvirtinama, tai yra iš teorinių darbo dalių galima matyti, jog strategija yra sudaryta tikslingai ir veikia pagal visas galiojančias tarptautinio bendradarbiavimo normas. Tačiau ji yra ne efektyvi, ką lemia, anot užsienio lietuvių atstovų, pačių migrantų atsainumas šios komunikacijos vykdyme ir finansavimo problemos.

Atliktas tyrimas parodo, koku būdu užsienio lietuvių oficialieji atstovai siūlo spręsti šią problemą – skirti pakankamą finansavimą, kad užsienio lietuviai turėtų daugiau motyvacijos veikti strategijos efektyvumo didinime, kurti bendrą virtualią erdvę, kur galėtų rinktis ir dalintis patirtimis, žiniomis ir idėjomis po visa pasaulį pasklidę lietuviai. Tačiau ir tam, kad tai būtų įgyvendinta reikia daug pastangų iš visų veikiančių šioje politikoje. Tad atsižvelgiant į tobulinimo reikalingumą, darbe yra pateikiamas pasiūlymas kaip galima būtų toliau nagrinėti šią sritį, kad gauti tyrimo rezultatai galėtų padėti veikti strategiją efektyvesnių rezultatų link.

Žvelgiant į atlikto darbo perspektyvas, galima daryti prielaidą, jog jis turėtų paskatinti atlikinėti daugiau tyrimų šioje srityje ir paskatinti veikti šioje srityje tikslingiau, jei norima sukurti Globalią Lietuvą.

LITHUANIAN COMMUNICATION POLICY WITH FOREIGN LITHUANIANS: THE ASSESSMENT OF LITHUANIAN WORLD COMMUNITY MEMBERS

Justina Aidietytė

Summary

At the beginning of the research work the hypothesis was: the communication policy (strategy) of Lithuania is made and running targeted according to all the theoretical assumptions of this topic, but it is not enough effective what could be determined by the fact that foreign Lithuanian's comments and opinions were not listened on the development and execution of long-term strategy, which could make this communication more effective.

According to the hypothesis the object of the work was set as – the problems of Lithuanian communication policy with foreign Lithuanians.

The aim is to reveal the problems which are the barriers for effective results. And to see how official representatives of foreign Lithuanians are suggesting to solve the problems.

To achieve the goals in this work the following tasks were made: * to clarify the Lithuanian main causes of migration, which explains the theory of international migration; * to examine Lithuanian communication policy set as international communications policy-based coordination; * to find out what kind of problems make the effectiveness of the policy lower, while asking the opinion of Lithuanian community members, as the foreign Lithuanians official representatives, and also to ask them what kind of solutions they offer to make the communication more effective.

This work is dealing with theoretical material related to migration and Lithuanian international communication with foreign Lithuanians. The migration phenomenon is analyzed and adapted to issue the theoretical assumptions in order to clarify the major Lithuanian reasons for migration. The theoretical assumptions of international communication are analyzed so it would be demonstrated the basis of the Lithuanian and foreign Lithuanians communication policy (strategy) and to see if it fits by all the norms of creation and running of the strategy as the international communication related cooperation.

The last part of the work aimed to clarify the foreign Lithuanians community representative's thoughts of the existing communication policy and their thoughts of what should be done to make it more effective.

After all the examination was made the conclusion was made the following: the hypothesis that was made at the beginning of the work is partially confirmed – from the theoretical parts of work we can see that the strategy is deliberately set up and operate in accordance with all applicable rules of international communication. However, it is not effective, what leads, according to the foreign Lithuanians representatives, the perfunctory manners of foreign Lithuanians about this policy and also some funding issues.

This conclusion makes the proposal for future to keep researching this sphere, so it could help to improve the policy in the future and create the Global Lithuania with its population all over the world.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Dėl ilgalaikės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategijos patvirtinimo ir ilgalaikės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategijos koordinavimo ir priežiūros komisijos sudarymo [interaktyvus], 2008 [žiūrėta 2009 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=325689&p_query=&p_tr2=>
2. Ilgalaikė valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 m. strategija / bernardinai.lt [interaktyvus], 2008 07 24d. [žiūrėta 2009 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/82579>>
3. Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu / parengta Strateginių studijų centro, Tautinių mažumų ir išėivijos departamento prie LR Vyriausybės užsakymu [interaktyvus], 2006 rugsėjo 5 d., Vilnius [žiūrėta 2010 m. kovo 5d.]. Prieiga per internetą: <http://www.elibrary.lt/resursai/Strateginiu_stud_centras_/Tyrimai/SSC_emigracija.pdf>
4. Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai / Pilietinės visuomenės institutas. [interaktyvus], 2005 [žiūrėta 2010m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf>
5. MARTINAITIS, Ž.; ŽVALIONYTĖ, D. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtumėm žinoti? [interaktyvus], 2007. [žiūrėta 2010 m. sausio 8d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/47/str112-134.pdf>>
6. SIPAVIČIENĖ, A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė [interaktyvus] Vilnius, 2006 [žiūrėta 2010 m. kovo 5d.]. Prieiga per internetą: <<http://infocentras.iom.lt/documents/A.Sipaviciene,%20tarpt.gyv.migracija,%202006.pdf>>
7. BAGDONAVIČIENĖ, V. Šiuolaikinė lietuvių emigracija. Naujosios bendruomenės [interaktyvus] 2008. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/7_bagdonaviciene.pdf>
8. Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai: seminaras / VDU. [interaktyvus], 2004. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/files/Konferencija_Emigracija_04_12_02_pranesimai.pdf>
9. Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams / Lietuvos laisvosios rinkos institutas. [interaktyvus], 2006-04-25 [žiūrėta 2010 m. kovo 5d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_ga_ires_pokyciams/3324>

10. MISIŪNAS, A.; BRATČIKOVIENĖ, N. Migracijos tendencijos. Iš Lietuvos statistikos darbai. ISSN 1392-642X. 2006 (45), 16 – 22.
11. Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas: I etapo galutinė ataskaita / Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. [interaktyvus], 2008. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.vpvi.lt/assets/Uploads/I-EMRS-efektyvumo-vertinimas-VPVI-2009.pdf>>
12. MISES, Ludwig von. The Treatment of "Irrationality" in the Social Sciences in Method and the Market Process. Kluwer Academic Publishers, 1990.
13. Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1978. 3 knyga. 344 p.
14. KUZINIENĖ, D. Lietuvių literatūrinis gyvenimas Vakarų Europoje 1945-1950 m. Vilnius, 2003, p. 11.
15. Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2005. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
16. Tarptautinė migracija / Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2005 m. [žiūrėta 2010 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1298>>
17. HAMELINK, Cees J. The Politics of World Communication : Communication and Human Values. 1997, p. 337
18. DOŠKAITĖ, D. M. Adomėnas: Emigrantų grįžimas į politiką būtų labai sveikas [interaktyvus]. 2008-07-29. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.politika.lt/index.php?cid=9299&new_id=1982503>
19. NARUŠIENĖ, R. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pastabos ir pasiūlymai dėl Lietuvos valstybės ilgalaikės strategijos svetur gyvenančių lietuvių atžvilgiu [interaktyvus dienraštis] “Lietuvos aidas” 2006-11-14. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=10091>
20. MAKSIMAVIČIUS, P. Pasaulio Lietuvių bendruomenės valdybos pranešimas apie 2007 m. veiklą ir 2008 m. planus [interaktyvus] 2008 [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.ausra.pl/0803/pranesimas.htm>>
21. MARKEVIČIENĖ, A. Komunikacija: samprata ir procesas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <ututi.lt/subject/KTU/FMF/komunikavimo_pagrind/file/3178/get>
22. BARŠAUSKIENĖ, V.; JANULEVIČIŪTĖ-IVAŠKEVIČIENĖ, B. Komunikacija: teorija ir praktika : vadovėlis. Kaunas 2005. 213 p.
23. Lietuvos kultūros politika: nacionalinis pranešimas / Europos tarybos programa “Nacionalinės kultūros politikos apžvalgos“. Vilnius, 1997. 179-180 p.

24. FISKE, J. Įvadas į komunikacijos studijas. Vilnius 2001. 239 p.
25. Užsienio reikalų ministerija perima kuruoti ryšius su užsienio lietuviais / portalas "Delfi". [interaktyvus]. 2010-01-01. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=26540>
26. Webster's universal college dictionary: where words and meanings come true. New York. 611 p.
27. Pasaulio lietuvių bendruomenė (tinklapis) [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.plbe.org/>>
28. KARDELIS, K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas, 2002.
29. DOKŠAITĖ, D. Jurga Vidugirienė – kandidatė emigrantams iš emigracijos [interaktyvus] 2008-08-26. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.anglija.lt/straipsniai/naujienos/lietuviai_pasaulyje/jurga_vidugiriene_kandidate_emigrantams_is_emigracijos.html>
30. BUTKUS, M; MATUZEVIČIŪTĖ, K. Emigracijos ir reemigracijos situacija Lietuvoje. Vadyba 1(14), 2009. 27-32 p. ISSN 1648-7974.
31. STULGIENĖ, A.; DAUNORIENĖ, A. Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. Ekonomika ir vadyba: 2009 Nr. 14. 984-992 p. ISSN 1822-6515.
32. RUŽEVSKIS. Lietuvos darbo migracijos iššūkiai. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Vilnius, 2006.
33. ČIARNIENĖ, R.; KUMPIKAITĖ, V.; TARAŠKEVIČIUS, A. Makroekonominių veiksnių poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. Ekonomika ir vadyba: 2009 Nr. 14. 553-559 p. ISSN 1822-6515.
34. Emigracijos stabdymas ar kova dėl įtakos? / J. Mitkaitė. [interaktyvus], 2007-08-06. [žiūrėta 2010 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuviams.com/index.php?user_sub_id=44&itemID=2832>
35. FORTNER, Robert S. International communication: history, conflict, and control of the global metropolis. Belmont: Wadsworth Publ. Co, 1993. - xxv, 390 p. : brėž.. - Bibliogr.: p.329-378. R-klė: p. 379-390. - ISBN 0-534-19092-8
36. Užsienio reikalų ministerija (tinklapis) [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.urm.lt/index.php?1551303046>>
37. BRUBAKER, Rogers. Pilietybė ir tautiškumas Prancūzijoje ir Vokietijoje. Vilnius: Pradai, 1998.g
38. NEDZINSKAS, E. Migracijos rinka Lietuvoje: darbo poreikiai ir perspektyvos. Vadyba, ISSN 1648-7974. 2008, 2(13). 111-115 p.

ANKETA

Komunikacijos su išvykusiais iš Lietuvos politikos vertinimas

Gerb. Respondente,

Šios anketos tikslas – išsiaiškinti kaip vertinama Lietuvos valstybinių institucijų komunikacija su išvykusiais iš Lietuvos žmonėmis siekiant pateikti rekomendacijas kaip pagerinti abipusius ryšius ir bendradarbiavimą. Tyrimą atlieka Socialinių inovacijų institutas. Anketa yra anoniminė ir jos rezultatai bus naudojami tik apibendrinimui. Prašome apvesti ar kitaip pažymėti atsakymą, o jeigu tarp atsakymo variantų nerandate sau tinkamo, galite jį įrašyti paliktoje tuščioje vietoje.

Iš anksto dėkojame už nuoširdžius atsakymus!

1. Kaip Jūs manote, ar reikia Lietuvai valstybiniu lygiu palaikyti ryšius su išvykusiais iš šalies žmonėmis?
  - Taip
  - Ne
  - Neturiu nuomonės

2. Koks ryšių (komunikacijos) su išvykusiais iš Lietuvos žmonėmis tikslas? *(galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą)*
  - Padėti išvykusiems iš Lietuvos žmonėms adaptuotis svetimose šalyje.
  - Stiprinti išvykusių iš Lietuvos žmonių grupes (diasporas).
  - Padėti išvykusiems iš Lietuvos palaikyti ryšius su Lietuva.
  - Padėti užsienio lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, kultūrą, gimtąją kalbą.
  - Suartinti išeiviją su gimtąja tauta.
  - Paskatinti išvykusius Lietuvos piliečius dalyvauti Lietuvos politikų rinkimuose.
  - Paskatinti išvykusius iš Lietuvos mokslininkus dalyvauti Lietuvos mokslo vystyme.
  - Sudaryti sąlygas pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą tiems, kurie ketina ateityje grįžti į Lietuvą
  - Populiarinti Lietuvą pasaulyje.
  - Siekti abipusės naudos tiek Lietuvai, tiek išvykusiems iš Lietuvos žmonėms – sukurti glaudaus bendradarbiavimo mechanizmą.
  - Tokia komunikacija neturi tikslo.
  - Kita (įrašykite) _____

3. Jūsų nuomone, kokioms išvykusių iš Lietuvos gyventojų grupėms reikėtų skirti didžiausią dėmesį siekiant geresnės komunikacijos su Lietuva? *(galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą)*
  - Verslininkams;
  - Mokslininkams;
  - Menininkams;
  - Specialistams;
  - Kitoms grupėms *(įrašykite kokioms)* _____
  - Visiems išvykusiems iš Lietuvos žmonėms vienodai, neišskiriant į atskiras grupes;
  - Neturiu nuomonės.

4. Jūsų nuomone, kokia bendradarbiavimo sritis yra naudingiausia išvykusiems iš Lietuvos žmonėms? *(galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą)*
  - Pagalba išvykusiems iš Lietuvos žmonėms adaptuotis svetimose šalyje.

- Išvykusių iš Lietuvos žmonių grupių (diasporų) stiprinimas.
- Pagalba išvykusiems iš Lietuvos palaikyti ryšius su Lietuva.
- Pagalba užsienio lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, kultūrą, gimtąją kalbą.
- Išeivijos suartinimas su gimtąja tauta.
- Paskatinimas išvykusius iš Lietuvos piliečius dalyvauti Lietuvos politikų rinkimuose.
- Paskatinimas išvykusius iš Lietuvos mokslininkus dalyvauti Lietuvos mokslo vystyme.
- Sąlygų pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą sudarymas tiems, kurie ketina ateityje grįžti į Lietuvą.
- Lietuvos populiarinimas pasaulyje.
- Abipusės naudos tiek Lietuvai, tiek išvykusiems iš Lietuvos žmonėms siekimas – glaudaus bendradarbiavimo mechanizmo sukūrimas.
- Toks bendradarbiavimas nėra naudingas išvykusiems iš Lietuvos žmonėms.
- Kita (įrašykite) _____

5. Ar žinote, kad Lietuvoje yra sukurtas pagrindinis komunikacijos su išvykusiais iš Lietuvos žmonėmis politikos dokumentas – Ilgalaike valstybės santykių su užsienio lietuviams 2008-2020 metų strategija?

- Taip
- Ne

6. Ar esate susipažinęs (-usi) su Ilgalaike valstybės santykių su užsienio lietuviams 2008-2020 metų strategija?

- Taip
- Ne

7. Ar sutinkate su teiginiu, jog lituanistinis švietimas yra vienas svarbiausių veiksnių saugant ir puoselėjant lietuviybę, nes jos pagrindinės funkcijos yra mokyti lietuvių kalbos, kultūros, istorijos bei tradicijų, ugdyti lietuviybės perėmėjus ir tęsėjus, suteikti galimybes užsieniečiams pažinti Lietuvą?

- Sutinku
- Nesutinku
- Neturiu nuomonės
- Kita (įrašykite) _____

8. Ar manote, jog užtenka Lietuvos Ilgalaike valstybės santykių su užsienio lietuviams 2008-2020 metų strategijoje iškeltų uždavinių siekiant išsaugoti užsienio lietuvių tautinį tapatumą, puoselėjant lietuvių kalbą ir kultūrą? (savo atsakymą pažymėkite kiekvienoje eilutėje)

	<i>Taip</i>	<i>Labiau taip nei ne</i>	<i>Labiau ne nei taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
Sudaryti sąlygas kurti lituanistinio švietimo mokymo(-si) programų ir priemonių sistemą.					
Plėtoti lituanistinį švietimą – skatinti užsienyje gyvenančius lietuvius steigti naujas užsienio lietuvių švietimo įstaigas ir pritaikyti mokymo procesą užsienio lietuvių poreikiams ir specifinei kultūrinei aplinkai.					
Skatinti lietuviškos kultūros kūrimą, puoselėjimą ir sporto tradicijų tęstinumą užsienyje.					

9. Ko jūsų manymu trūksta siekiant išsaugoti užsienio lietuvių tautinį tapatumą, puoselėjant lietuvių kalbą ir kultūrą?

_____

10. Ar manote, jog užtenka Lietuvos *Ilgalaikėje valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategijoje* iškeltų uždavinių siekiant užtikrinti Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių glaudų bendradarbiavimą? (*savo atsakymą pažymėkite kiekvienoje eilutėje*)

	<i>Taip</i>	<i>Labiau taip nei ne</i>	<i>Labiau ne nei taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
Skatinant LR institucijų ir užsienio lietuvių bendradarbiavimą – bendrų projektų kūrimas.					
Plečiant LR diplomatinę atstovybę ir konsulinių įstaigų pajėgumus dirbti su Lietuvos piliečiais ir užsienio lietuviais, vykdyti konsulinę plėtrą, atsižvelgiant į Lietuvos piliečių emigracijos srautų kitimą.					
Skatinti užsienio lietuvių švietimo įstaigų bendradarbiavimą su Lietuvos švietimo įstaigomis – bendradarbiavimas bendrų projektų kūrimas.					

11. Ko jūsų manymu trūksta siekiant užtikrinti Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių glaudų bendradarbiavimą?

---

12. Ar manote, jog užtenka Lietuvos *Ilgalaikėje valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategijoje* iškeltų uždavinių siekiant užtikrinti vieningos lietuvių tautinės bendruomenės – integruotos tautos – sukūrimą? (*savo atsakymą pažymėkite kiekvienoje eilutėje*)

	<i>Taip</i>	<i>Labiau taip nei ne</i>	<i>Labiau ne nei taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
Skleisti informaciją apie užsienio lietuvius Lietuvoje ir teikti užsienio lietuviams informaciją apie gyvenimą Lietuvoje.					
Skatinti užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos politiniame, ekonominiame, kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime					
Skatinti užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinius tyrimus.					
Skatinti užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos ekonominiame gyvenime – skleisti informaciją užsienyje apie verslo galimybes Lietuvoje, investicinę aplinką, laisvas darbo vietas.					

13. Ko jūsų manymu dar galima būtų imtis siekiant vieningos lietuvių tautinės bendruomenės – integruotos tautos sukūrimo?

---

14. Ar manote, jog išvykę iš Lietuvos piliečiai gauna pakankamai informacijos apie galimybes dalyvauti Lietuvos politiniame gyvenime (dalyvavimas rinkimuose, atstovavimas išvykusiems iš Lietuvos žmonėms ir pan.?)

- Taip
- Ne

- Nežinau
15. Ar manote, jog užsienio lietuvių jaunimas (moksleiviai ir studentai) gauna pakankamai informacijos apie galimybes studijuoti ir mokintis Lietuvoje esančiose mokyklose ir universitetuose?
- Taip
  - Ne
  - Nežinau
16. Ar manote, jog užsienio lietuvių mokslininkams yra sudaromos sąlygos/galimybės bendradarbiauti su Lietuvoje dirbančiais mokslininkais ir dalinis patirtimi?
- Taip
  - Ne
  - Nežinau
17. Ar manote, jog šiuo metu išvykę iš Lietuvos žmonės gali gauti pakankamai reikiamos informacijos apie galimybes grįžti ir integruotis į Lietuvos gyvenimą?
- Taip, (įrašykite iš kur?) _____
  - Ne
  - Nežinau
18. Kokios dar informacijos, Jūsų nuomone, reiktų išvykusiems iš Lietuvos žmonėms siekiant paskatinti jų grįžimą į Lietuvą?
(Įrašykite) _____
19. Ar manote, kad strategijos įgyvendinimas bus naudingas išvykusiems iš Lietuvos žmonėms?
- Taip;
  - Ne;
  - Nežinau.
  - Kita (įrašykite) _____
20. Ar pasijuto didesnis bendradarbiavimas tarp Lietuvos ir išeivijos institucijų nuo 2008 metų, kai buvo patvirtinta *Ilgalaikė valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008-2020 metų strategija*?
- Taip
  - Ne (jei atsakėte NE pereikite prie 20 kl.)
21. Kokiose srityse pasijuto didesnės permainos? (galimi daugiau nei vienas atsakymo variantas)
- Bendradarbiaujant ties bendrais projektais.
  - Plečiant LR diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų pajėgumus.
  - Skatinant užsienio lietuvių švietimo įstaigų bendradarbiavimą su Lietuvos švietimo įstaigomis.
  - Skleidžiant informaciją apie užsienio lietuvius Lietuvoje ir teikiant užsienio lietuviams informaciją apie gyvenimą Lietuvoje.
  - Skatinant užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos politiniame gyvenime.
  - Skatinant užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinius tyrimus.
  - Skatinant užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos ekonominiame gyvenime.
  - Kuriant lituanistinio švietimo mokymo(-si) programų ir priemonių sistemą.
  - Skatinant užsienyje gyvenančius lietuvius steigti naujas užsienio lietuvių švietimo įstaigas ir pritaikyti mokymo procesą užsienio lietuvių poreikiams ir specifinei kultūrinei aplinkai.
  - Skatinant lietuviškos kultūros kūrimą, puoselėjimą ir sporto tradicijų tęstinumą užsienyje.
22. Ar Jūsų manymu, pajuto tas permainas išvykę iš Lietuvos žmonės?

- Taip (*įrašykite kokias?*) _____;
- Ne;
- Nežinau.

23. Kokių priemonių dar galima būtų imtis siekiant pagerinti santykius su išvykusiais iš Lietuvos žmonėmis?
(*įrašykite*) _____

24. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras

25. Jūsų gyvenamoji vieta:

- Šalis _____

26. Prieš kiek laiko išvykote iš Lietuvos?

- Mažiau nei prieš metus;
- 1-3 metus
- 4-10 metų
- 10-20 metų
- Daugiau nei prieš 20 metų;
- Esu gimęs/-usi ne Lietuvoje

27. Jūsų amžius:

- Iki 25
- Nuo 25 – 35
- Nuo 35 iki 45
- Nuo 45 iki 55
- Virš 55

28. Jūsų išsilavinimas:

- Vidurinis
- Aukštesnysis
- Aukštasis

29. Jūsų padėtis vietos lietuvių bendruomenėje:

- Vietos lietuvių bendruomenės vadovas (-ė)
- Vietos lietuvių bendruomenės narys (-ė)

30. Ar planuojate ateityje sugrįžti/atvykti į Lietuvą nuolatiniam gyvenimui?

- Taip;
- Ne;
- Nežinau.

Ačiū už atsakymus!

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2008 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 783

ILGALAIKĖ VALSTYBĖS SANTYKIŲ SU UŽSIENIO LIETUVIAIS 2008–2020 METŲ STRATEGIJA

I. STRATEGIJOS SANTRAUKA

Valdymo sritis – valstybės santykiai su užsienio lietuviais	
I. Valdymo srities plėtros strateginis tikslas	
Padėti užsienio lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, ryšius su Lietuva, kultūrą, gimtąją kalbą, sudaryti sąlygas pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą tiems, kurie ketina ateityje grįžti į Lietuvą.	
Strateginio tikslo įgyvendinimo vertinimo kriterijai (efekto kriterijai)	
<ol style="list-style-type: none"> Užsienio lietuvių švietimo įstaigų: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 191; siektina reikšmė (2020 metais) – 250. Lietuvių kultūros, švietimo ir informacijos centrų užsienio valstybėse: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 11; siektina reikšmė (2020 metais) – 35. Užsienio lietuvių, besimokančių lietuvių kalbos užsienio lietuvių švietimo įstaigose: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 7000; siektina reikšmė (2020 metais) – 14 000. Lietuvių kalba užsienio valstybėse leidžiamų leidinių: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 34; siektina reikšmė (2020 metais) – 55. Liaudies kūrybos ir meninės saviraiškos kolektyvų: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 214; siektina reikšmė (2020 metais) – 250. 	
II. Valdymo srities plėtros tikslai, uždaviniai ir tikslų įgyvendinimo vertinimo kriterijai (rezultato kriterijai)	
1 tikslas – užtikrinti Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių bendradarbiavimą.	Rezultato kriterijai: <ol style="list-style-type: none"> Lietuvos Respublikos institucijų ir užsienio lietuvių bendrų projektų: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 208; siektina reikšmė (2020 metais) – 400. Mokyklų, mokinių, studentų ir jaunimo organizacijų projektų, skatinančių vaikų ir jaunimo bendradarbiavimą su užsienio lituanistinių mokyklų mokiniais: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 20; siektina reikšmė (2020 metais) – 140.

Uždaviniai:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Skatinti Lietuvos Respublikos institucijų ir užsienio lietuvių bendradarbiavimą. 2. Plėsti Lietuvos Respublikos diplomatinę atstovybę ir konsulinę įstaigų pajėgumus dirbti su Lietuvos piliečiais ir užsienio lietuviais, vykdyti konsulinę plėtrą, atsižvelgiant į Lietuvos piliečių emigracijos srautų kitimą. 	
<ol style="list-style-type: none"> 3. Skatinti užsienio lietuvių švietimo įstaigų bendradarbiavimą su Lietuvos švietimo įstaigomis – įtraukti lituanistinių mokyklų bendruomenes į švietimo projektus, finansuoti mokyklų, mokinių, studentų ir jaunimo organizacijų projektus, skatinančius vaikų ir jaunimo bendradarbiavimą su užsienio lietuvių švietimo įstaigų mokiniais. 	
2 tikslas – siekti vieningos lietuvių tautinės bendruomenės – integralios tautos – sukūrimo.	Rezultato kriterijai: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lietuvą pristatančių renginių užsienio valstybėse: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 200; siektina reikšmė (2020 metais) – 500. 2. Sukaupta informacijos apie užsienio lietuvių organizacijas (procentais): dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 40; siektina reikšmė (2020 metais) – 80. 3. Atlikta užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinių tyrimų: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 5; siektina reikšmė (2020 metais) – 20. 4. Užsienio lietuvių, dalyvavusių rinkimuose į Lietuvos valdžios institucijas: dabartinė reikšmė (2004 metais) – 17 000; siektina reikšmė (2020 metais) – 50 000.
Uždaviniai:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Skleisti informaciją apie užsienio lietuvius Lietuvoje ir teikti užsienio lietuviams informaciją apie gyvenimą Lietuvoje. 2. Skatinti užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos politiniame gyvenime. 3. Skatinti užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinius tyrimus. 4. Skatinti užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos ekonominiame gyvenime – skleisti informaciją užsienyje apie verslo galimybes Lietuvoje, investicinę aplinką, laisvas darbo vietas. 	
3 tikslas – siekti išsaugoti užsienio lietuvių tautinį tapatumą – puoselėti lietuvių kalbą ir kultūrą.	Rezultato kriterijai: <ol style="list-style-type: none"> 1. Užsienio lietuviams adaptuotų lituanistinio švietimo mokymo(-si) programų: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 5; siektina reikšmė (2020 metais) – 20. 2. Užsienio lietuvių bendruomenėms skirtų kultūrinių renginių: dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 180; siektina reikšmė (2020 metais) – 320.

Uždaviniai:

1. Sudaryti sąlygas kurti lituanistinio švietimo mokymo(-si) programų ir priemonių sistemą.
2. Plėtoti lituanistinį švietimą – skatinti užsienyje gyvenančius lietuvius steigti naujas užsienio lietuvių švietimo įstaigas ir pritaikyti mokymo procesą užsienio lietuvių poreikiams ir specifinei kultūrinei aplinkai.
3. Skatinti lietuviškos kultūros kūrimą, puoselėjimą ir sporto tradicijų tęstinumą užsienyje.

II. PASKIRTIS IR BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vienas svarbiausių Lietuvos Respublikos pastarojo laikotarpio tikslų – parengti ir įgyvendinti optimalią ir nuoseklią ryšių ir bendradarbiavimo su užsienio lietuviais strategiją, pagrįstą tarpinstituciniu koordinavimu, konkrečiomis uždavinių įgyvendinimo priemonėmis ir finansiniais ištekliais. Ilgalaikės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008–2020 metų strategijos (toliau vadinama – ši strategija) paskirtis – nustatyti ilgalaikius Lietuvos Respublikos ryšių ir bendradarbiavimo su užsienio lietuviais puoselėjimo politikos tikslus ir uždavinius. Ši strategija įgyvendinama 2008–2020 metais.
2. Šią strategiją parengti prireikė dėl to, kad dėl gausios lietuvių emigracijos labai padaugėjo užsienio lietuvių, pagausėjo jų bendruomenių, jos sustiprėjo, taigi atsirado abipusis poreikis ir būtinybė bendradarbiauti šiose srityse:
  - 2.1. lietuvių tautinio tapatumo išsaugojimo ir plėtojimo;
  - 2.2. lituanistinio švietimo organizavimo ir koordinavimo;
  - 2.3. lietuvių kultūros puoselėjimo;
  - 2.4. informacijos apie užsienio lietuvių gyvenimą sklaidos plėtojimo.
3. Kol rengta ši strategija, viešoji įstaiga Strateginių studijų centras 2006 m. rugpjūčio 4 d. atliko studiją „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išeivijos atžvilgiu“. Studijoje nustatyta Lietuvos gyventojų tarptautinės migracijos būklė, įvertinta Lietuvos Respublikos lygtolinė ryšių su užsienio lietuviais politika, užsienio lietuvių organizacijų bendradarbiavimo ryšiai ir patirtis.
4. Šioje strategijoje pateikta užsienio lietuvių bendruomenių būklės analizė, nustatytos santykių su užsienio lietuviais valstybės politikos plėtros stiprybės, silpnybės, galimybės, grėsmės (III skyrius). Remiantis būklės analizės rezultatais, pateikta santykių su užsienio lietuviais valstybės politikos plėtros vizija, strateginis tikslas, tikslai ir uždaviniai šiems tikslams pasiekti (IV skyrius), siekiami rezultatai (vertinimo kriterijai) (V skyrius), šios strategijos įgyvendinimo ir atskaitomybės mechanizmas (VI skyrius).
5. Šios strategijos nuostatos susijusios su:

- 5.1. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 (Žin., 2002, Nr. [113-5029](#));
- 5.2. Nacionalinio saugumo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 (Žin., 2002, Nr. [56-2233](#); 2005, Nr. [15-473](#));
- 5.3. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaike strategija, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 (Žin., 2002, Nr. [60-2424](#));
- 5.4. Nacionaline darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 (Žin., 2003, Nr. [89-4029](#));
- 5.5. Nacionaline demografinės (gyventojų) politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1350 (Žin., 2004, Nr. [159-5795](#));
- 5.6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767 (Žin., 2006, Nr. [80-3143](#)), ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020 (Žin., 2006, Nr. [112-4273](#));
- 5.7. Ekonominės migracijos reguliavimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 416 (Žin., 2007, Nr. [49-1897](#)).

6. Šioje strategijoje vartojamos sąvokos:

Lietuvių kultūros, švietimo ir informacijos centras – užsienio lietuvių bendruomenių švietimo, tautinės saviraiškos ugdymo, rekreacinių arba kitų kultūrinių poreikių tenkinimo ir socialinių paslaugų įstaiga, įvairiomis formomis remiama Lietuvos valstybės.

Lituanistinė mokykla – užsienyje esanti neformaliojo švietimo įstaiga, per kurią palaikoma ir skleidžiama lietuvių, įvairiapusiškai supažindinama su Lietuva ir kurioje sudaromos saviraiškos lietuvių kalba sąlygos.

Pasaulio lietuvių bendruomenė – užsienyje gyvenančių lietuvių įsteigta ir visiems jiems atstovaujanti ir juos vienijanti tautinė bendruomenė.

Užsienio lietuvių bendruomenė – užsienio valstybėje įsteigta visuomeninė toje valstybėje gyvenančius lietuvius vienijanti organizacija.

Užsienio lietuvių švietimo įstaiga – užsienyje veikianti mokykla, pagalbą mokiniams ir mokytojams teikianti įstaiga, kurios pagrindinė veikla – lietuvių kalbos palaikymas ir švietimas lietuvių kalba.

III. BŪKLĖS ANALIZĖ IR SSGG ANALIZĖ

7. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, per 18 nepriklausomybės metų iš Lietuvos išvyko per 440 tūkst. gyventojų. Gausi lietuvių emigracija į

užsienio valstybes keičia už Lietuvos ribų esančių lietuvių bendruomenių vaizdą: gausėja ir atsinaujina tradicinės lietuvių bendrijos, formuojasi naujos lietuvių santalkos ir bendruomenės.

8. Dėl šiandieninių tarptautinės migracijos procesų daugėja valstybių, kuriose buriasi užsienio lietuvių bendruomenės. Iki Lietuva atgavo nepriklausomybę, užsienyje gyvenantys lietuviai skirstyti į tris pagrindines grupes: lietuviai, gyvenantys etnografinėse lietuvių žemėse (Lenkijoje, Baltarusijoje, Rusijos Kaliningrado srityje); Antrojo pasaulinio karo ir sovietinių okupacijų tremtiniai, darbo migrantai ir jų palikuonys, gyvenantys buvusios SSSR valstybėse; didžiausia ir labiausiai organizuota grupė – į Vakarus pasitraukusių (JAV, Vokietijos, Kanados, Australijos, Lotynų Amerikos, Šveicarijos ir kitų valstybių) užsienio lietuvių organizacijos.

9. Pagausėjus emigracijai po to, kai Lietuva atgavo nepriklausomybę, ėmė sparčiai didėti naujų užsienio lietuvių grupė, kurioje vyrauja 25–45 metų darbingi, veiklūs ir dažnai vaikus auginantys asmenys. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, pakito masinės emigracijos srautų kryptis: sumažėjo emigracija į Jungtines Amerikos Valstijas, pastaruoju metu daugiausia vykstama į Didžiąją Britaniją, Airiją, Norvegiją ir Ispaniją.

10. Šiuo metu užsienio lietuvių bendruomenės įregistruotos 38 valstybėse. Tai seniai veikiančios ir naujos, tautinį tapatumą ir pilietybę užsienio lietuviams išsaugoti siekiančios lietuvių organizacijos, kurias vienija Pasaulio lietuvių bendruomenė.

11. Su užsienio lietuviais susijusius klausimus pagal kompetenciją Lietuvoje sprendžia skirtingos valstybės institucijos, įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos. Vienų jų darbas susijęs su užsienio lietuviais tiek, kiek ir su visais Lietuvos Respublikos piliečiais, taigi specialios priemonės būtent užsienio lietuviams netaikomos (pavyzdžiui, įvairios Finansų ministerijos, Ūkio ministerijos ir kitų institucijų įgyvendinamos investicinės ar sektorinių reformų priemonės – verslo inkubatoriai, smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo, dvigubo apmokestinimo panaikinimo priemonės ir kita); kitos institucijos vykdo priemones, skirtas užsienio lietuviams aktualiems klausimams spręsti (pavyzdžiui, įvairios Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvių grįžimo į Tėvynę informacijos centro, Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir kitų institucijų įgyvendinamos priemonės – tautinio tapatumo išsaugojimo, konsulinių paslaugų teikimo, lituanistinio švietimo plėtros, reemigracijos skatinimo ir kitos).

12. Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizės objektas – veiksniai ir procesai, lemiantys valstybės santykius su užsienio lietuviais. Studijos „Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išeivijos atžvilgiu“, įstatymų, tarpžinybinio bendradarbiavimo, socialinių partnerių nuomonių, vertinimų ir statistinės informacijos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizės rezultatai tapo pagrindu kurti ilgalaikių valstybės santykių su užsienio lietuviais viziją, misiją ir šios strategijos uždavinius.

12.1. Stiprybės:

- 12.1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija užtikrina Lietuvos gyventojams teisę bet kada sugrįžti gyventi į savo šalį;
- 12.1.2. Lietuvoje gerėja taupymo ir investavimo būklė, didėja įvairių darbo vietų pasiūla, mažėja socialinių išmokų poreikis;
- 12.1.3. plėtojamos bendradarbiavimo tarp Lietuvos ir užsienio lietuvių galimybės, kuriamos ir atnaujinamos ryšių palaikymo programos, bendrieji veiklos planai įvairiose gyvenimo srityse;
- 12.1.4. psichosocialiniai užsienio lietuvių poreikiai (tėvynės, šeimos, artimųjų, draugų ilgesys, domėjimasis savo šalies gyvenimu) padeda palaikyti ryšius su savo šalimi ir lengviau apsispręsti sugrįžti į ją gyventi;
- 12.1.5. iš užsienio dažnai sugrįžtama su naujomis žiniomis, darbo įgūdžiais, išmokus užsienio kalbą;
- 12.1.6. gausiai išvykstantys į užsienį lietuviai įsilieja į vietos lietuvių bendruomenes arba kuria naujas, telkiasi organizuotai visuomeninei veiklai;
- 12.1.7. Lietuvos teikiama parama užsienio lietuvių bendruomenių veiklai ir nuolatinis bendradarbiavimas su užsienio lietuvių bendruomenėmis užtikrina lituanistinio švietimo plėtrą ir lietuvių kultūros sklaidą užsienio lietuvių bendruomenėse;
- 12.1.8. informacijos ir komunikacijos technologijų taikymas ugdymo procese sudaro galimybes gerinti lituanistinio švietimo ir ugdymo užsienio valstybėse kokybę ir didinti ugdymo turinio proceso veiksmingumą;
- 12.1.9. formalią organizacinę struktūrą turinti ir Lietuvos Respublikos valdžių pripažįstama Pasaulio lietuvių bendruomenė padeda stiprinti integralią tautą, palaikyti ryšį su Lietuvos Respublika, užtikrinančia paramą steigiamoms bendruomenių institucijoms.

12.2. Silpnybės:

- 12.2.1. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje, kuri yra Valstybės ilgalaikės raidos strategijos sudėtinė dalis, integraliai tautai nenumatomas joks vaidmuo: neketinama pasinaudoti užsienio lietuvių galimybėmis pritraukti investicijas, plėtoti turizmą;
- 12.2.2. integralios tautos atitolimas nuo politinio, socialinio, kultūrinio ir ekonominio Lietuvos gyvenimo;
- 12.2.3. nepakankama informacijos apie socialines ir ekonomines garantijas, darbo ir persikvalifikavimo galimybes Lietuvoje kokybė ir sklaida, trūksta bendrosios informacijos apie Lietuvą;
- 12.2.4. per mažai užsienio lietuvių dalyvauja rinkimuose į Lietuvos valdžios institucijas;
- 12.2.5. per mažai rūpinamasi grįžusių iš užsienio lietuvių ugdymo organizavimu Lietuvoje;

- 12.2.6. lituanistinio švietimo ir ugdymo užsienio valstybėse turinys vis dar pernelyg orientuotas į Lietuvoje mokyklą lankančių moksleivių žinias ir akademinį gebėjimų ugdymą, per mažai dėmesio skiriama ugdymo turinio sąsajoms su užsienyje gyvenančių mokinių gyvenimo patirtimi, tautinės ir pilietinės savimonės ugdymui, nesukurta adaptuotų lituanistinio švietimo vadovėlių ir kompiuterinių mokymo(-si) priemonių sistema;
  - 12.2.7. nesudaromos sąlygos sistemingai tobulinti kvalifikaciją lituanistinių mokyklų programų rengėjams ir programų vertintojams; lituanistinių mokyklų pedagogų rengimo programų turinys nepakankamai organizuojamas ir reglamentuojamas, neparengti lituanistinių mokyklų darbo kokybės vertinimo kriterijai, nepripažinti lituanistinių mokyklų baigimo pažymėjimai;
  - 12.2.8. kuriamos užsienio lietuvių bendruomenės neturi pamatinių ankstesniosios užsienio lietuvių bangos bendruomeninių tradicijų ir patirties, kaip organizuoti ir administruoti švietimo, kultūros ir visuomeninį integraliai tautai svarbų gyvenimą;
  - 12.2.9. Lietuvos Respublikos bendrojo lavinimo mokyklų programose nėra informacijos apie pasaulio lietuvių istoriją. Tokia informacija suteiktų jaunajai kartai išsamesnių Lietuvos istorijos žinių, skatintų geresnį Lietuvoje gyvenančių ir užsienio lietuvių tarpusavio supratimą, leistų išvykusiesiems iš Lietuvos greičiau integruotis į užsienio lietuvių bendruomenes, skatintų juos išlaikyti tautiškumą.
- 12.3. Galimybės:
- 12.3.1. intensyvių, abipusiškai naudingų kultūrinių ir ekonominių Lietuvos ryšių su užsienio lietuviais išlaikymas ir plėtojimas;
  - 12.3.2. Lietuvos ekonominės gerovės kūrimas, valstybės suvereniteto ir įtakos pasaulio valstybių bendrijoje stiprinimas integralios tautos pastangomis, remiantis tarpusavio pasitikėjimu;
  - 12.3.3. lietuvių bendruomeninio ir organizacinio gyvenimo patirties plėtra;
  - 12.3.4. lietuvių tautinio tapatumo puoselėjimas, įvairialypės lietuvių kultūros sampratos ugdymas, lietuvių kultūrinio paveldo saugojimas ir globa visame pasaulyje;
  - 12.3.5. lietuvių kultūros turtinimas ir stiprinimas globalizacijos sąlygomis;
  - 12.3.6. naudojimasis reemigrantų patirtimi;
  - 12.3.7. teigiamo lietuvių ir Lietuvos įvaizdžio pasaulyje kūrimas.
- 12.4. Grėsmės:
- 12.4.1. užsienyje gyvenančių lietuvių atotrūkis nuo Lietuvos socialinių ir kultūrinių procesų, ryšių praradimas, nutautėjimo, asimiliacijos užsienio valstybėje grėsmė;
  - 12.4.2. užsienio lietuvių nusivylimas Lietuvos santykių su užsienio lietuviais, jų dvigubos pilietybės politika;
  - 12.4.3. užsienio lietuvių tautinio tapatumo silpnėjimas ir nykimas;
  - 12.4.4. išliekanti ekonominė emigracija iš Lietuvos;

- 12.4.5. Lietuvos Respublikos piliečių, pasirinkusių integraciją kitose valstybėse, praradimas;
- 12.4.6. susvetimėjimas, paniekos Lietuvoje gyvenantiems tautiečiams plitimas;
- 12.4.7. nesutarimai tarp senosios ir naujosios lietuvių išsivijios atstovų.

IV. VIZIJA, STRATEGINIS TIKSLAS, TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

- 13. Atsižvelgiant į valstybės santykių su užsienio lietuviais būklę, SSGG analizę ir užsienio lietuvių poreikius, šios strategijos vizija tokia: užsienio lietuvių organizacijos – vieningos tautinės bendruomenės – neatsiejama dalis, kuriai sudarytos sąlygos naudotis Lietuvos valstybės parama lietuviškam švietimui, kultūrai, spaudai plėtoti, tautiniam tapatumui palaikyti ir puoselėti ir suteikta teisė pagal galimybes dalyvauti visuomeniniame bei politiniame Lietuvos gyvenime.
- 14. Valdymo srities strateginis tikslas – padėti užsienio lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, ryšius su Lietuva, kultūrą, gimtąją kalbą, sudaryti sąlygas pasirengti integruotis į Lietuvos gyvenimą tiems, kurie ketina ateityje grįžti į Lietuvą.
- 15. Esamos būklės analizė ir numatomos perspektyvos rodo, kad santykių su užsienio lietuviais valstybės politikos tikslai ir uždaviniai yra šie:
  - 15.1. 1 tikslas – užtikrinti Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių bendradarbiavimą. Uždaviniai:
    - 15.1.1. skatinti Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių bendradarbiavimą;
    - 15.1.2. plėsti Lietuvos Respublikos diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų pajėgumus dirbti su Lietuvos piliečiais ir užsienio lietuviais, vykdyti konsulinę plėtrą, atsižvelgiant į Lietuvos piliečių emigracijos srautų kitimą;
    - 15.1.3. skatinti užsienio lietuvių švietimo įstaigų bendradarbiavimą su Lietuvos švietimo įstaigomis – įtraukti lituanistinių mokyklų bendruomenes į švietimo projektus, finansuoti mokyklų, mokinių, studentų ir jaunimo organizacijų projektus, skatinančius vaikų ir jaunimo bendradarbiavimą su užsienio lietuvių švietimo įstaigų mokiniais;
  - 15.2. 2 tikslas – siekti vieningos lietuvių tautinės bendruomenės – integralios tautos – sukūrimo. Uždaviniai:
    - 15.2.1. skleisti informaciją apie užsienio lietuvius Lietuvoje ir teikti užsienio lietuviams informaciją apie gyvenimą Lietuvoje;
    - 15.2.2. skatinti užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos politiniame gyvenime;
    - 15.2.3. skatinti užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinius tyrimus;
    - 15.2.4. skatinti užsienio lietuvius dalyvauti Lietuvos ekonominiame gyvenime – skleisti informaciją užsienyje apie verslo galimybes Lietuvoje, investicinę aplinką, laisvas darbo vietas;
  - 15.3. 3 tikslas – siekti išsaugoti užsienio lietuvių tautinį tapatumą – puoselėti lietuvių kalbą, kultūrą. Uždaviniai:

- 15.3.1. sudaryti sąlygas kurti lituanistinio švietimo mokymo(-si) programų ir priemonių sistemą;
- 15.3.2. plėtoti lituanistinį švietimą – skatinti užsienyje gyvenančius lietuvius steigti naujas užsienio lietuvių švietimo įstaigas ir pritaikyti mokymo procesą užsienio lietuvių poreikiams ir specifinei kultūrinei aplinkai;
- 15.3.3. skatinti lietuvių kultūros kūrimą, puoselėjimą ir sporto tradicijų tęstinumą užsienyje.

V. SIEKIAMI REZULTATAI (VERTINIMO KRITERIJAI)

16. Šios strategijos įgyvendinimo stebėsenai atlikti nustatyti vertinimo kriterijai tiesiogiai susiję su joje numatytais pagrindiniais tikslais, uždaviniais ir leidžia reguliariai vertinti padarytą pažangą.

16.1. Strateginio tikslo įgyvendinimo (efekto) vertinimo kriterijai:

16.1.1. užsienio lietuvių švietimo įstaigų:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 191;

siektina reikšmė (2020 metais) – 250;

16.1.2. lietuvių kultūros, švietimo ir informacijos centrų užsienio valstybėse:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 11;

siektina reikšmė (2020 metais) – 35;

16.1.3. užsienio lietuvių, besimokančių lietuvių kalbos užsienio lietuvių švietimo įstaigose:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 7000;

siektina reikšmė (2020 metais) – 14 000;

16.1.4. lietuvių kalba užsienio valstybėse leidžiamų leidinių:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 34;

siektina reikšmė (2020 metais) – 55;

16.1.5. liaudies kūrybos ir meninės saviraiškos kolektyvų:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 214;

siektina reikšmė (2020 metais) – 250;

16.2. tikslų įgyvendinimo (rezultato) kriterijai:

16.2.1. Lietuvos institucijų ir užsienio lietuvių bendrų projektų:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 208;

siektina reikšmė (2020 metais) – 400;

16.2.2. Lietuvą pristatančių renginių užsienio valstybėse:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 200;

siektina reikšmė (2020 metais) – 500;

16.2.3. sukaupta informacijos apie užsienio lietuvių organizacijas (procentais):

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 40;

siektina reikšmė (2020 metais) – 80;

16.2.4. atliktų užsienio lietuvių gyvenimo ir veiklos mokslinių tyrimų:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 5;

siektina reikšmė (2020 metais) – 20;

16.2.5. užsienio lietuvių, dalyvavusių rinkimuose į Lietuvos valdžios institucijas:

dabartinė reikšmė (2004 metais) – 17 000;

siektina reikšmė (2020 metais) – 50 000;

16.2.6. užsienio lietuviams adaptuotų lituanistinio švietimo mokymo(-si) programų:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 5;

siektina reikšmė (2020 metais) – 20;

16.2.7. užsienio lietuvių bendruomenėms skirtų kultūrinių renginių:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 180;

siektina reikšmė (2020 metais) – 320;

16.2.8. mokyklų, mokinių, studentų ir jaunimo organizacijų projektų, skatinančių vaikų ir jaunimo bendradarbiavimą su užsienio lituanistinių mokyklų mokiniais:

dabartinė reikšmė (2008 m. sausio 1 d.) – 20;

siektina reikšmė (2020 metais) – 140.

VI. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS IR ATSKAITOMYBĖ

17. Šios strategijos įgyvendinimo laikotarpiu bus parengtos ir patvirtintos Tarpinstitucinė bendradarbiavimo su užsienio lietuvių bendruomenėmis 2008–2012 metų programa ir kitos vidutinės trukmės programos.

18. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kiekvienais kalendoriniais metais iki vasario 15 d. pateikia Ilgalaikės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008–2020 metų strategijos koordinavimo ir priežiūros komisijai informaciją apie šios strategijos įgyvendinimą.

19. Kiekvienais kalendoriniais metais iki kovo 1 d. Ilgalaikės valstybės santykių su užsienio lietuviais 2008–2020 metų strategijos koordinavimo ir priežiūros komisija atsiskaito Lietuvos Respublikos Vyriausybei už šios strategijos įgyvendinimą.

20. Šios strategijos įgyvendinimas finansuojamas iš institucijoms, dalyvaujančioms įgyvendinant šią strategiją, patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrųjų asignavimų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka gautų lėšų.